

Suomen koronaopit

– Missä onnistuimme, missä parannamme

EK:N RAPORTTI 2022

Koronavirus pani maailman polvilleen kevättalvella 2020 ja kulunut lähes kahden vuoden ajanjakso on ollut historiallinen monessa mielessä. Tässä muistiossa tarkastellaan EK:n ja elinkeinoelämän etujen kannalta sitä, miten koronakriisi Suomessa kevään 2020 ja alkuvuoden 2022 välillä on edennyt, millaisia päätöksiä on tehty, miten EK ja liittoyhteisö ovat niihin kyenneet vaikuttamaan ja mitä tulisi tehdä poliittisen päätöksenteon, lainsäädännön ja EK:n edunvalvonnan kannalta, jotta vastaavissa tilanteissa vastaisuudessa elinkeinoelämän edut voitaisiin paremmin huomioida.

Sisällysluettelo

1 Yhteenveto	3
2 Kevät 2020 - loppukesä 2020	9
2.1 Keskeiset tapahtumat teemojen kannalta	9
2.1.1 Tautitilanteen kehittyminen	9
2.1.2 Johtaminen ja varautuminen	9
2.1.3 Suojatarvikkeet	12
2.1.4 Maahantulon rajoittaminen	14
2.1.5 Elinkeinotoiminnan rajoitukset	16
2.1.6 Testaus ja jäljitys	17
2.1.7 Rokotteet ja rokottaminen	17
2.1.8 Yritysten kriisituot	18
2.1.9 Työnantajien tilapäiset maksu- ja muut helpotukset	19
2.2 EK:n keskeiset toimenpiteet	19
2.3 Keskeisimmät onnistumiset	27
2.4 Asiat, joihin emme voi olla tyytyväisiä	27
3 Alkusyky 2020 - kevättalvi 2021	30
3.1 Keskeisimmät tapahtumat teemojen kannalta	30
3.1.1 Tautitilanteen kehittyminen	30
3.1.2 Johtaminen ja varautuminen	30
3.1.3 Maahantulon rajoittaminen	31
3.1.4 Elinkeinotoiminnan rajoitukset	32
3.1.5 Testaus ja jäljitys	35
3.1.6 Rokotteet ja rokottaminen	36
3.1.7 Yritysten kriisituot	37
3.1.8 Työnantajien tilapäiset maksu- ja muut helpotukset	38
3.2 EK:n keskeiset toimenpiteet	38
3.3 Keskeisimmät onnistumiset	40
3.4 Asiat, joihin emme voi olla tyytyväisiä	40
4 Kevät 2021 - loppukesä 2021	41
4.1 Keskeisimmät tapahtumat teemojen kannalta	41
4.1.1 Tautitilanteen kehittyminen	41
4.1.2 Johtaminen ja varautuminen	41
4.1.3 Maahantulon rajoittaminen	42
4.1.4 Elinkeinotoiminnan rajoitukset	44
4.1.5 Testaus ja jäljitys	45
4.1.6 Rokotteet ja rokottaminen	46
4.1.7 Yritysten kriisituot	46
4.2 EK:n keskeiset toimenpiteet	47
4.3 Keskeisimmät onnistumiset	51
4.4 Asiat, joihin emme voi olla tyytyväisiä	52
5 Alkusyky 2021 - marraskuu 2021	52
5.1 Keskeisimmät tapahtumat teemojen kannalta	52
5.1.1 Tautitilanteen kehittyminen	52
5.1.2 Johtaminen ja varautuminen	53
5.1.3 Maahantulon rajoittaminen	55

5.1.4 Elinkeinotoiminnan rajoitukset	55
5.1.5 Testaus ja jäljitys	57
5.1.6 Rokotteet ja rokottaminen	57
5.1.7 Yritysten kriisitet	58
5.2 EK:n keskeiset toimenpiteet	58
5.3 Keskeisimmät onnistumiset	59
5.4 Asiat, joihin emme voi olla tyytyväisiä.....	60
6 Joulukuu 2021 – helmikuun alku 2022	60
6.1 Keskeisimmät tapahtumat teemojen kannalta	60
6.1.1 Tautitilanteen kehittyminen	60
6.1.2 Johtaminen ja varautuminen	61
6.1.3 Maahantulon rajoittaminen.....	65
6.1.4 Elinkeinotoiminnan rajoitukset	66
6.1.5 Testaus ja jäljitys	67
6.1.6 Rokotteet ja rokottaminen	68
6.1.7 Yritysten kriisitet	69
6.2 EK:n keskeisimmät toimenpiteet	70
6.3 Keskeisimmät onnistumiset	73
6.4 Asiat, joihin emme voi olla tyytyväisiä.....	73
7 Linkkejä.....	73

Suomen koronaopit – Missä onnistuimme, missä parannamme

1 Yhteenveto

Korona -pandemia iski yllättäen globaaliin maailmaan lamauttaen ja jopa sulkien yhteiskuntia ja niiden talouksia. Pandemia osoitti maailman keskinäisriippuvuuden, mikään kolkka ei taudilta välttynyt. Yhteinen kriisi kannusti myös yhteistyöhön eri foorumeilla, vaikka alkuun ei kilpailutakaan vältetty eri maiden kesken mm. suojavälinehankinnoissa.

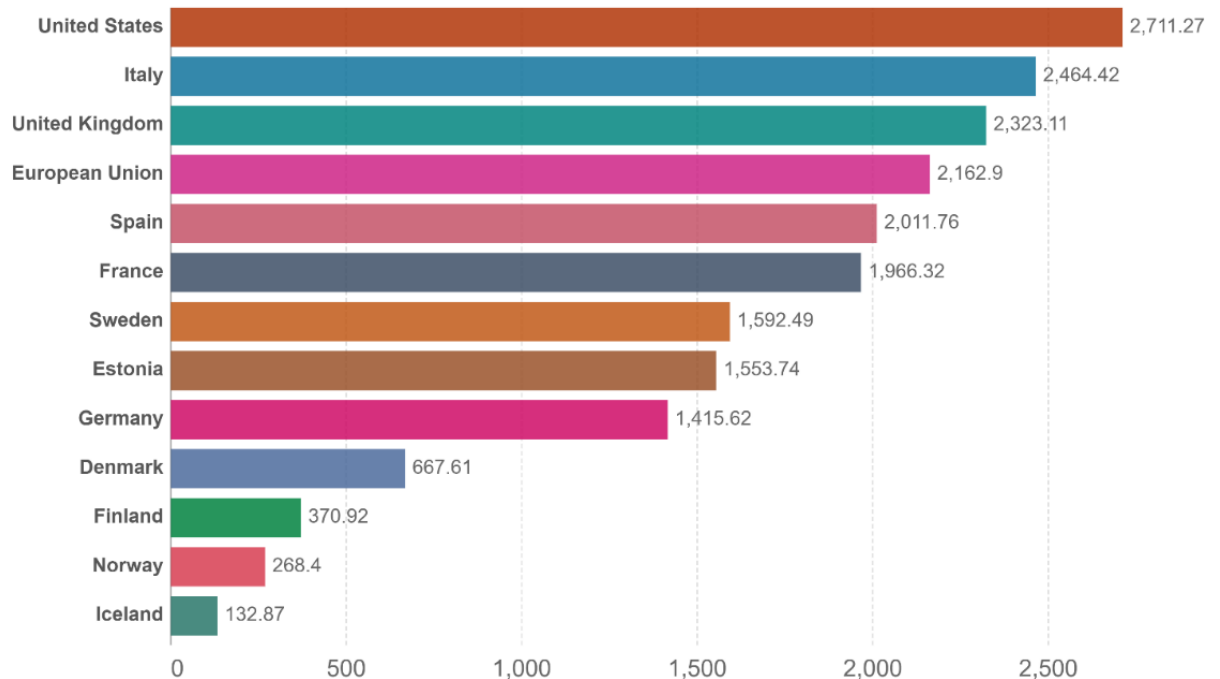
Suomi on pärjännyt kohtuullisen hyvin pandemian torjunnassa. Jokainen ihmishenki on arvokas, mutta vertailussa Suomi pärjasi hyvin esimerkiksi kuolleisuustilastoissa; Suomessa koronaviruksen aiheuttamaan tautiin kuolleita 7.2.2022 mennessä on ilmoitettu kaikkiaan 2.058. Näistä alle 70-vuotiaita on ollut vain 347 henkilöä eli kuolleisuus on painottunut selkeästi vanhempiin ikäryhmiin.

Kuva 1: Kumulatiivinen vertailu varmistetuista COVID -19-viruksen aiheuttamista kuolemista miljoonaa asukasta kohden per 6.2.2022 (Lähde Our-WorldInData.org / Johns Hopkins University CSSE COVID-19 Data)

Cumulative confirmed COVID-19 deaths per million people, Feb 6, 2022

For some countries the number of confirmed deaths is much lower than the true number of deaths. This is because of limited testing and challenges in the attribution of the cause of death.

Our World
in Data

Source: Johns Hopkins University CSSE COVID-19 Data

CC BY

Myös talouden isku jäi pelättyä pienemmäksi, vaikka se osuikin rajusti erityisesti palvelualoihin.

Kuva 2: Koronarajoitukset osuivat erityisesti palvelualoihin – osa edelleen vaikeuksissa syksyllä 2021 (Lähde: Tilastokeskus, liikevaihdon kuukausikuvaajat (Macrobond))

Tämä EK:n Exit II -raportti käy läpi koronan eri vaiheissa tehtyjä päätöksiä ja toimenpiteitä. Arvioimme, mikä meni hyvin ja missä oli parantamisen varaa. Mennyt korona-aika osoitti monia puutteita lainsäädännössä, varautumisessa ja yhteistyössä julkisen ja yksityisen sektorin kesken. Niistä on syytä oppia ja olemme EK:ssa valmiita käymään avointa keskustelua, mitä voimme menneestä oppia ja missä parantaa tulevaisuudessa.

Syitä kohtuullisen hyvään pärjäämiseen ovat ainakin:

- Suomen maantieteellinen sijainti - saimme muutaman viikon lisää- kaa suhteessa moniin EU-maihin ja pystyimme hyödyntämään niiden kokemuksia taudin torjunnassa.
- Suomalaiset kansalaiset ja yritykset - noudattivat erilaisia määräyksiä koronan alkuvaiheissa erittäin hyvin - vasta viime kuukausina eri rajoituksia ja määräyksiä on alettu vastustaa tiettyjen kansanryhmien toimesta.

- Alkuvaiheen toimet ml. valmiuslain käyttöönotto ja sulkutoimenpiteet niin palveluissa kuin kouluissa tuottivat tulosta.
- Maan hallitus piti alkuvaiheessa säännöllisesti tiedotustilaisuuksia, joissa kerrottiin tehdyistä päätöksistä ja toimenpiteistä ja tätä kautta viestintä onnistui kohtuullisen hyvin.
- Työmarkkinakeskusjärjestöt neuvottelivat keväällä 2020 poikkeuksellisen nopealla aikataululla tilapäiset työlainsäädännön joustot mm. työeläkemaksuun ja yt-menettelyaikoihin sekä ulkomaalaisten työntekojen oikeuksien väliaikaiset laajentamiset. Kokonaisuuden osana sovittiin myös ansiosidonnaisen työttömyysturvan enimmäiskeston laskennan pysäyttämistä sekä alkuomavastuun poistamisesta määräajaksi. Näillä toimenpiteillä oli iso merkitys ja ne auttoivat työnantajajärityksiä pahimman yli.
- Hallitus teki heti kriisin alkuvaiheessa työ- ja elinkeinoministeriö TEM:n johdolla rahoitushuollon turvanneita päätöksiä - Finnvera takasi pankkien rahoitusta, lainsäädännöllä helpotettiin vaikeuksiin joutuneita yrityksiä maksuvaikeuksissa mm. tekemällä helpotuksia konkurssilainsäädäntöön.
- Suomessa teollisuus pyöri keskeytyksettä ja tällä oli iso myönteinen vaikutus maamme taloudelliseen tilaan.
- Kansainvälinen lääketeollisuus onnistui erinomaisen hyvin ja pystyi nopeasti tuottamaan rokotteiden, jonka merkitys on ollut aivan keskeinen, koska kaikilla toimilla on ”ostettu” aikaa rokotteiden saamiseen saakka.

Epäonnistumisia ja kehitettäviä asioita:

- Hallitus toimi julkis- ja viranomaisvetoisesti, eikä lukuisista avuntarjouksista ja yhteistyöehdotuksista huolimatta ottanut yksityistä sektoria kumppanikseen eri toimintoihin. Tämä asenne on jatkunut koko koronan ajan. Kriisissä pitäisi kaikki voimat valjastaa yhteiseksi hyväksi. Tämä olisi tarkoittanut parempaa yhteistyötä suojatarvikkeiden ulkomaisessa hankinnassa, työterveyden kytkeä testaukseen nyt tapahtunutta nopeammin sekä STM:n ohjausta työterveyden mukaan ottamiseen rokottamisessa. Nyt työterveyden mukaan otto oli kaupunkien ja kuntien vastuulla ja tiiviimpi yhteistyö alkoi vasta, kun julkisen puolen hoitovelka kasvoi liian suureksi. STM:n olisi pitänyt ohjata kuntia määrätietoisemmin. EK esitti maan hallitukselle elinkeinoelämän mukaan ottamista valmisteluun, jotta eri päätösten vaikutukset olisi voitu ottaa paremmin huomioon. Valmistelu on ollut STM-vetoista ja vaikutusarviointi puutteellista. Tämä EK:n esitys valmisteluelimestä ei edennyt maan hallituksessa.
- Hallituksen valmistelu ja päätöksenteko on ollut riitaisaa ja hapuilevaa. On ollut epäselvää, mihin faktoihin päätöksenteko kulloinkin perustuu, vaikka THL ja johtavat lääkärit ovat onnistuneet asiantuntijoina ja viestijöinä hyvin. Presidentti Niinistön aloite ”koronanyrkistä” oli perusteltu. Siinä maan hallituksen avuksi ja tueksi olisi perustettu

erityinen elin, joka olisi koostunut keskeisten ministeriöiden edustajista, johtavista asiantuntijoista sekä elinkeinoelämän edustajista. Sen tehtävänä olisi ollut eri skenaarioiden valmistelu ja niihin soveltuvien toimintamallien teko. Tämä toimintatapa tulisi ottaa käyttöön seuraavan ison kriisin hoidossa.

- Hallitus on tehnyt uusia rajoituspäätöksiä hyvin nopealla aikataululla ja edellyttänyt yritysten reagoivan niihin lähestulkoon päivän varoitussajalla. Rajoitusten lieventäminen ja purkaminen sitä vastoin on koko koronan ajan osoittautunut huomattavan vaikeaksi ja hitaaksi ja niitä päätöksiä on tehnyt ”pakotettuna” ja monissa tapauksissa viimeisenä Euroopassa. Tiukoista rajoituksista tuli sääntö ja monissa tapauksissa Suomessa rajoitukset olivat tiukimmasta päästä, vaikka tautitilanne oli vertailumaita parempi.
- Yksityinen työterveyshoito on ollut merkittävä apu koronatoimissa niin testaamisessa kuin rokottamisessa. Molemmissa maan hallitus ja STM myöhästyi päätöksenteossa ja aikaisempi työterveyden hyödyntäminen olisi vaikuttanut taudin torjumisessa. Lopulta tehty päätös Kela -korvauksissa loi edellytykset työterveyshuollon mukaantuloon testaamiseen. Sen sijaan rokottaminen alkoi vasta paljon myöhemmin, kun rokotteita vihdoinkin saatiin myös työterveyshuoltoon.
- STM:n toiminta maskien käytön torjumisessa oli kyseenalaista. Se virkavastuulla vähätteli maskien käytön hyötyjä, vaikka samaan aikaan suomalaiset näkivät tiedotusvälineistä, miten maskeja käytettiin muissa maissa. Myöhemmin kanta lieveni, mutta tämä episodi jätti ikävän leiman STM:n asiantuntijuuteen. Suojatarvikkeiden tilanne oli koronan alkaessa heikko, eikä STM ollut valvonut sairaaloiden varautumista. Se oli laiminlyöty. Suojatarvikkeiden hankinnassa Huoltovarmuuskeskus ei osannut hyödyntää EK:n tekemää tarjousta lähes 50 suomalaisyrityksen avusta tehdä hankintoja Kiinasta. Kotimainen suojatarviketuotanto käynnistyi TEM:n nopeiden ja tulosta tuottaneiden toimien seurauksena, joissa EK avusti ministeriötä.
- Hallitus on ollut monissa kohdin sisäisesti erimielinen ja tätä keskustelua ja riitelyä on käyty julkisuudessa aiheuttaen hämmennystä ja epätietoisuutta. Hallituksen olisi pitänyt käydä sisäiset keskustelut ensin, tehdä päätöksiä ja tulla sitten ulos yhtenäisellä viestillä.
- Viestintä muutoinkin on ollut koronatoimissa haastavaa ja ristiriitaisuus on aiheuttanut kansalaisissa ja yrityksissä epätietoisuutta tehdyistä päätöksistä. Belgiassa esimerkiksi kansalaiset ovat saaneet Belgian ”koronanyrkin” kokouksen jälkeen mobiilipuhelimiinsa viestin siitä, mitä päätöksiä tai rajoituksia kussakin kokouksessa on päätetty ja miten nämä päätökset vaikuttavat arkielämään.
- Kustannustukia on tähän mennessä myönnetty viidellä kierroksella ja kuudes on alkamassa. Tukien taso Suomessa oli vuonna 2020 suhteessa bruttokansantuotteeseen EU:n kolmanneksi alhaisin. Vain Kroatiassa ja Irlannissa taso oli Suomea alempi. Vuoden 2021 vertailutietoja ei vielä ole käytettävissä. Lisäksi tuista kommunikointi ja

epävarmuus maksatuksissa ovat aiheuttaneet kritiikkiä. Siksi olisi ollut perusteltua, kuten joissakin muissa maissa, että rajoituspäätöksiin olisi aina sisällytetty lupaus kustannustuesta ja sen aikataulusta. Nyt yrittäjiä on pidetty epätietoisina. Valtionkonttorille on annettava tunnustus kustannustukien haun ja käsittelyn sujuvuudesta.

Johtopäätöksiä ja suosituksia:

- Maan hallituksen tulisi vastaavan kriisin kohdatessa perustaa erityinen koronaministeriryhmä ja sille avuksi ”koronanyrkki”. Nyrkki tekisi valmistelutyötä ja pyrkisi ennakoimaan tulevia kehityskulkuja. Suomessa on koronatoimissa aina reagoitu muutoksiin, ei ennakoitu niitä. Näin toimissa on lähestulkoon aina oltu myöhässä.
- Tämä johtamistapa mahdollistaisi paremmin vaikutusarvioinnit, jotta eri näkökulmat tulisivat paremmin huomioon otetuiksi. Nyt erityisesti lasten ja opiskelikäisten asema on ollut alistettuna puhtaasti terveydenhoidolle. Näin voitaisiin toivottavasti välttää se, että koronalasku joillekin kansalaisille kasvaa kohtuuttomaksi.
- Valmiuslainsäädännön puutteet ja toimivuus tulee arvioida ja EK tukee maan hallituksen aloittamaa työtä. Toimivaltasuhteet suojatarvikehankinnoissa tulee määritellä nykyistä selvemmin hyvinvointialueiden ja HVK:n kesken ja huolehtia paremmasta varautumisesta. Huoltovarmuuden kannalta kriittisten osaamisten tarve on kartoitettava ja muodostettava strategia niiden varmistamiseksi. Tehohoitopaikkojen määrää tulee nostaa, koska se tulee jatkossakin olemaan kriittinen resurssi ja ohjaa kriisitoimia.
- Heti mahdollisen kriisin (olettaen, että kyseessä on pandemian kaltainen) iskiessä, tulee julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyö ottaa keskeiseen asemaan ja valjastaa molemmat torjuntaan. Työterveydellä on suora toimiva yhteys lähes kahteen miljoonaan palkansaajaan ja tämä vahvuus tulee jatkossa ottaa heti alussa käyttöön.
- Yhteistoiminta EU:n tasolla tulee hyödyntää entistä paremmin niin rokotteissa kuin yhteisissä matkustussäännöissä ja lisäksi tulee miettiä, mitä muita kriisitoimia olisi perusteltua tehdä EU-tasolla. Pandemian kaltaisiin kriiseihin parasta ennalta varautumista on turvata tutkimus- ja innovaatiotoimijoiden kansainväliset yhteydet ja valmius monialaiseen yhteistyöhön.
- Rajoituspäätöksiä tehtäessä tulee erityistä huomiota kiinnittää päätösten välttämättömyyteen, tarkkarajaisuuteen ja oikeasuhtaisuuteen. Vain siten päätöksille saadaan kansalaisten enemmistön ja yritysten tuki. Mikäli rajoituspäätöksiin tulevaisuudessa joudutaan turvautumaan, tulee päätöksenteon yhteydessä kertoa myös korvaamistoimien taso ja aikataulu.
- Pandemian juurisyihin kuten villieläinkauppaan tulee määrätietoisesti hakea ratkaisu kansainvälisellä tasolla. Samalla tulee arvioida, mitä muita juurisyitä eri kriisiskenaarioihin liittyy ja miten yhteistyöllä niitä voitaisiin ehkäistä.

Tässä raportissa koronakriisin tapahtumia tarkastellaan erityisesti seuraavien teemojen kannalta: 1. Tautitilanteen kehittyminen, 2. Johdaminen ja varautuminen, 3. Suojatarvikkeet, 4. Maahantulon rajoittaminen, 5. Elinkeino toiminnan rajoitukset, 6. Testaus ja jäljitys, 7. Rokotteet ja rokottaminen, 8. Yritysten kriisituet sekä 9. Työnantajien tilapäiset maksu- ja muut helpotukset.

Raportin yksityiskohtaisessa osuudessa tämän koronakriisin etenemistä tarkastellaan kronologisesti viidessä vaiheessa:

1. Kevät 2020 - loppukesä 2020
2. Alkusyksy 2020 - kevättalvi 2021
3. Kevät 2021 - loppukesä 2021
4. Alkusyksy 2021 – marraskuu 2021
5. Joulukuu 2021 – helmikuun alku 2022

Yksityiskohtaisessa osuudessa on ollut välttämätöntä taustoittaa kunkin ajanjakson tapahtumia varsin laajasti. Kulunut lähes kaksi vuotta on ollut täysin poikkeuksellinen ajanjakso, johon on liittynyt lukemattomia tautitilanteen, lakien, ohjeiden, käytäntöjen ja linjausten muutoksia jopa päivätasolla. Ilman laajaa taustoitusta myöskään EK:n toimia, onnistumisia ja ratkaisua vaille jääneitä asioita ei olisi mahdollista kattavasti ymmärtää.

EK:n toimenpiteitä tarkasteltaessa mukaan on otettu keskeisimmät, erityisesti ulospäin näkyvät toimet. Taustalla koko ajan useissa kanavissa tapahtuvan vaikuttamistyön yksittäisiä toimenpiteitä ei ole eritelty tarkemmin.

Tilannetta on tässä raportissa seurattu 8.2.2022 saakka. Raporttia voidaan myöhemmin tarvittaessa täydentää kattamaan tapahtumat helmikuun alun 2022 jälkeen.

Jyri Häkämies

Toimitusjohtaja
Elinkeinoelämän keskusliitto EK

2 Kevät 2020 - loppukesä 2020

2.1 Keskeiset tapahtumat teemojen kannalta¹

2.1.1 Tautitilanteen kehittyminen

Ensimmäiset koronavirustartunnoiksi todetut tautitapaukset havaittiin Kiinassa joulukuussa 2019. Suomessa ensimmäinen koronavirustartunta todettiin kiinalaisella turistilla tammikuun 2020 lopulla. Korona vahvistettiin kansainväliseksi terveysuhaksi WHO:n alaisessa asiantuntijakomiteassa 30.1.2020. Helmikuussa 2020 tauti alkoi leviämään laajemmin Euroopassa ja Suomessa. WHO julisti 11.3.2020 koronavirusepidemian pandemiaksi.

Alkuvaiheessa tautitapauksia Suomessa oli maltillisesti ja terveydenhoitokapasiteetti riitti hyvin. Esimerkiksi ensimmäinen koronaviruksen aiheuttama kuolema oli Suomessa vasta 20.3.2020.

Maaliskuun alkupuolelta lähtien tautitapausten määrät kasvoivat jyrkästi ja kevään 2020 korkeimmat tautipiikit nähtiin huhtikuun kahdella ensimmäisellä viikolla, jolloin esim. tehohoidossa oli enimmillään 83 potilasta. Maaliskuusta huhti-toukokuun vaihteeseen terveydenhoitojärjestelmällä oli ajoittain isoja haasteita kapasiteetin riittävyys kanssa, koska kapasiteettitarve keskittyi voimakkaasti alueellisesti, erityisesti Uudellemaalle. Kuitenkin tehohoitokapasiteetin lisäämisen jälkeen koko maan tehohoitokapasiteetti lisäpaikat huomioiden oli noin 480 paikkaa, kun normaalioloissa Suomessa on noin 260 tehohoitopaikkaa ja optimaalinen tehohoidon käyttökapasiteetti on 80 % niistä. Tehohoidon varmistamiseksi kaikkialla kiireetöntä hoitoa jouduttiin laajalti ajamaan alas kevään pahimpina aikoina.

Huhtikuun alussa 2020 STM alkoi kerätä ja julkaista tarkempaa kunta- ja aluetason tilannekuvaa, mistä eteenpäin kokonaistilanteesta saatiin tarkempi käsitys. Verrattuna muihin Pohjoismaihin ja esim. Viroon Suomessa tautitapauksia oli kuitenkin koko kevään 2020 ajan selvästi vähemmän väkilukuun suhteutettunakin. Toukokuun alkupuolelta lähtien tautitilanne rauhoittui selvästi ja tilanne jatkui melko rauhallisena loppukesään saakka.

Heinäkuun 2020 loppuun mennessä Suomessa oli kuollut koronaan 333 henkilöä ja tauti oli diagnosoitu noin 7.500 henkilöllä. Sairaalahoidossa oli ollut noin 850 henkilöä, joista tehohoidossa 240.

2.1.2 Johtaminen ja varautuminen

Koronan viranomaisseuranta ja varautumisyhteistyö Suomessa tiivistyivät tammikuun loppupuolelta alkaen.

¹ Tämän luvun lähteenä on käytetty erityisesti OTKES'in raporttia Koronaepidemian ensimmäinen vaihe Suomessa vuonna 2020, P202-01, julkaistu 30.6.2021.

Uuden koronaviruksen aiheuttama vaikea infektio määriteltiin valtioneuvoston asetuksella yleisvaaralliseksi tartuntataudiksi 13.2.2020. Määrittely mahdollisti sen, että tartuntatautilain keinoja ja toimivaltuuksia voitiin käyttää uuden koronaviruksen aiheuttaman taudin ja sen leviämisen sekä siitä ihmisille ja yhteiskunnalle aiheutuvien haittojen ehkäisyyn.

Hallitus käsitteli koronavirustilannetta ensimmäisen kerran neuvotteluissaan helmikuun lopulla. Tuolloin sovittiin perustettavaksi COVID 19 -koordinatioryhmä, jonka jäseniksi tulivat keskeisten ministeriöiden kansliapäälliköt ja valmiuspäälliköt. Maaliskuun lopussa jäsenpohjaa laajennettiin kattamaan kaikki ministeriöt.

Pääministerin ilmoitus Suomen varautumisesta koronavirukseen annettiin eduskunnalle 27.2.2020. Suomen kyky hoitaa potilaat ja varautuminen olivat tuolloin pääministerin mukaan korkealla tasolla.

Arvio valmiuslain käyttöönoton tarpeellisuudesta nousi esiin STM:ssä 11.3.2020. Seuraavana päivänä hallitus päätti suosituksista tartuntojen leviämisen ehkäisemiseksi. Mm. isot yleisötilaisuudet suositeltiin perumaan ja muita kokoontumisia suositeltiin harkittaviksi riskinarvioinnin perusteella. Epidemia-alueilta palaavia suositeltiin jäämään kahdeksi viikoksi kotiin ja sopimaan mm. työnantajansa kanssa poissaolosta. Etätöitä suositeltiin ja muista kuin välttämättömistä työmatkoista suositeltiin luopumaan. Tilanteen aiheuttamiin kustannuksiin kerrottiin varauduttavan lisätalousarviolla, joka annettiin kuun lopussa. Työterveyslaitos TTL antoi ohjeita työpaikoille. Aluehallintovirastot kielsivät 13.3.2020 yli 500 hengen yleisötilaisuudet.

Kaikki eduskuntaryhmät ilmoittivat kokouksessaan 12.3.2020 olevansa tarvittaessa valmiita ottamaan valmiuslain käyttöön. Tasavallan presidentti toteasi 13.3.2020 TP-UTVA:ssa poikkeusolojen tunnusmerkkien mielestään täyttyneen. Valtioneuvosto valmisti rajoituksia ja valmiuslain käyttöönottoa seuraavana viikonloppuna. Poikkeusolot todettiin 16.3.2020 ja ensimmäiset valmiuslain käyttöönottoasetukset annettiin 17.3.2020. Hallitus linjasi mm., että koulut suljetaan ja siirrytään etäopetukseen, ylioppilaskirjoitusten aikataulua muutetaan ja julkiset kokoontumiset rajataan kymmeneen henkilöön. Valtion ja kuntien kulttuuri-, liikunta- ja kokoontumistilat linjattiin suljetaviksi ja vierailut hoitolaitoksissa ja sairaaloissa kiellettiin. Julkisen sektorin siihen kykeneviä työntekijöitä kehoitettiin siirtymään etätöihin ja yli 70-vuotiaita pysymään erillään muista ihmisistä. Samoin linjattiin, että sosiaali- ja terveydenhuollon kapasiteettia lisättäisiin ja kiireetöntä toimintaa vähennettäisiin. Terveys- ja hyvinvoinnin laitos THL:n tulisi tukea alueita kasvattamaan testauskapasiteettia.

Perusasteen etäopetus kesti lopulta pienimpiä koululaisia lukuun ottamatta toukokuun puoliväliin ja muilla koulutusasteilla sitäkin pidempään.

Valtionhallinnon viestintää ja sen koordinaatiota keskitettiin valtioneuvoston kanslialle. 19.3.2020 THL alkoi hyödyntää tartuntatautirekisteriä koronavirustartuntojen seurannassa. Tehohoidon kapasiteettia kasvatettiin resursseja kohdentamalla ja ajamalla ei-päivystyksellinen leikkaushoito hallitusti alas.

25.3.2020 annettiin kaksi valmiuslain käyttöönottoasetusta. Ensimmäisessä asetuksessa mahdollistettiin erityisen työvelvollisuuden käyttöönotto, työvelvollisuusrekisterin perustaminen ja terveydenhuollon henkilökunnan velvoittaminen työhön. Toisessa asetuksessa henkilöiden liikkumista rajoitettiin Uudenmaan maakunnan alueelle ja alueelta siten, että Uudenmaan maakuntaan tulo ja sieltä poistuminen kiellettiin määriteltyjä poikkeuksia lukuun ottamatta. Jälkimmäisen käsittely raukesi eduskunnassa, mutta asetus tulisi uudelleen valmisteltuna lopulta voimaan ajalle 28.3. - 15.4.2020.

Tasavallan presidentti esitti maaliskuussa 2020 kahdesti pääministerille operatiivisen "nyrkin" perustamista. Asiasta keskusteltiin, mutta ehdotus ei johtanut muutoksiin.

Maaliskuun 2020 viimeisenä päivänä hallitus antoi neljä asetusta, joilla jatkettiin valmiuslain perusteella annettuja rajoituksia kuukaudella 13.5.2020 saakka.

Valtioneuvoston kanslia VNK:n koronaan keskittyvä operaatiokeskus aloitti toimintansa 1.4.2020. Sen tehtävänä oli parantaa tilannekuvaa sekä hallituksen linjausten ja päätösten vaikutusten seuranta koronavirustilanteessa. Samalla luovuttiin säännönmukaisten valmiuspäällikkö- ja valmiussihteerikokousten järjestämisestä.

Valtioneuvoston kanslia asetti 8.4.2020 valmisteluryhmän (niin sanottu Exit- ja jälleenrakennustyöryhmä), jonka tehtävänä oli valmistella suunnitelma Suomen tieksi ulos koronakriisistä ja toimenpiteet kriisin jälkihoidoksi.

Huhtikuun alussa jatkettiin tiukkoja, yli 10 hengen kokoontumiset kieltäviä rajoituksia kuukaudella 13.5.2020 saakka.

Eduskunta päätti 24.4.2020 vuoden toisesta lisätalousarviosta. Valtioneuvoston esitys tehtiin oletuksella, että koronaepidemian myötä taloudellista aktiviteettia rajoittavat toimenpiteet kestäisivät kolme kuukautta. Epävarmuutta lisäsi muun muassa rokotteiden kehittämisen aikataulu. Lisätalousarvio sisälsi rahoitusta yritysten rahoitustilanteen sekä kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön tukemiseen.

Oikeuskansleri puuttui 28.4.2020 valtioneuvoston tapaan tehdä päätöksiä. Päätökset olivat syntyneet kiireellisessä tilanteessa pitkälti hallituksen neuvotteluissa poliittisina linjauksina eivätkä virkamiesvalmisteluna. Hallituksen

tulisi siirtyä paremmin dokumentoituun valmistelu- ja päätöstapaan. Sopivia menettelytapoja olivat esimerkiksi valtioneuvoston periaatepäätökset ja ministeriöiden ohjauskirjeet.

Huhtikuun 2020 lopussa tarkennettiin lainsäädäntöä ja mahdollistettiin etäkokoukset myös erilaisissa yhtiöissä ja yhdistyksissä. Hallitus teki huhtikuun lopussa toimia, joilla helpotettiin koronavirusepidemian vuoksi taloudellisiin vaikeuksiin ajautuneiden yritysten tilannetta. Esimerkiksi konkurssilakiin tehtiin muutos, jolla rajoitettiin velallisen asettamista konkurssiin velkojan hakemuksesta.

Valtioneuvosto teki 6.5.2020 periaatepäätöksen koronakriisin hallinnan hybridistrategiasta. Hybridistrategiassa laajamittaisista rajoitustoimista siirryttäisiin hallitusti aiempaa kohdennetumpiin toimenpiteisiin ja tartuntatautilain, valmiuslain ja mahdollisten muiden säädösten mukaiseen tehostettuun epidemian hallintaan. Hybridistrategiassa nojaututtaisiin rajoitustoimien hallinnan ja asteittaisen purkamisen ohella testaa, jäljitä, eristä ja hoida -periaatteen toteuttamiseen.

AVI:en ylijohtajat tekivät kesäkuun 2020 alussa kehitysehdotuksia. He mm. ehdottivat, että AVI:t otettaisiin mukaan valmisteluun, jotta ne eivät saisi ohjauskirjeistä tietoa julkisuudesta. Lisäksi he toivoivat tartuntatautilain tämentämistä joidenkin toimivaltakysymysten osalta. Joiltain osin toimivaltuuskysymyksiä selvennettiin lainsäädännössä sittemmin.

Suomessa tehtiin keväällä 2020 useisiin lakeihin väliaikaisia muutoksia, joilla turvattiin kuljetusten jatkuvuus muun muassa pidentämällä ammattipätevyyksien voimassaoloa ja joustavoittamalla ajo- ja lepoaikoja.

Heinäkuun 2020 loppuun mennessä hallitus oli antanut eduskunnalle 47 koronaan liittyvää lakiesitystä, joihin sisältyi noin 70 säädösmuutosta. Eduskunnan valiokunnat kiinnittivät huomiota siihen, että monissa tapauksissa esityksiä oli tuotu eduskuntaan kiireellisellä aikataululla ja puutteellisin vaikutusarvioinnein. Myöskään eduskuntakäsittelyn yhteydessä asiantuntijoille ja valiokunnalle ei aina jäänyt riittävää aikaa perehtyä esitysten vaikutuksiin esimerkiksi eri kohderyhmien tai toimialojen kannalta.

Poikkeusolot todettiin päättyneiksi kesäkuun 2020 puolivälissä. Valmiuslain käyttöönottoasetukset kumottiin ja rajoitukset purettiin muutenkin pääosin.

2.1.3 Suojatarvikkeet

Suojavarusteiden määrää alettiin selvittämään sairaanhoitopiireissä tammi-kuun lopussa 2020. WHO varoitti 7.2.2020 mahdollisesta kansainvälisestä terveydenhoitoalan suojavarusteiden pulasta. STM antoi ensimmäisen kerran HVK:n tehtäväksi hankkia suojaintarvikkeita 12.2.2020. Tämän jälkeen toimeksiantoja tehtiin useita kevään ja kesän 2020 aikana.

Helmikuun 2020 lopulla STM:n varautumisen koordinaatioryhmän kokouksessa todettiin, että STM arvioi uudelleen mahdollisuuksiaan osallistua EU:n suojarusteiden yhteishankintaan (JPA15) ja että valmistelu liittymiseksi aloitetaan pikaisesti. Aiemmin tätä ei ollut nähty tarpeelliseksi. Myöhemmin ilmeni, että virkamiehillä oli erilaisia käsityksiä ministeriön työnjaosta ja valmisteluvastuista. Tilanteen selviäminen kesti noin neljä viikkoa, minkä jälkeen valmistelu lähti käyntiin. Suomi ratifioi JPA-sopimuksen maaliskuun 2020 lopussa.

Maan suojarustetilanne todettiin lisähankintojen pohjalta hyväksi vielä maaliskuun 2020 alussa.

Suomen henkilösuojavarusteiden varastotilanne todettiin kohtalaisen hyväksi, mutta alueellisesti epätasaiseksi. Tilanne heikkeni kuitenkin nopeasti ja STM ja HVK valmistelivat HVK:n varmuusvarastojen avaamisen. 24.3.2020 tehtiin päätös ottaa käyttöön varmuusvarastoissa olevia lääkintämateriaaleja ja suojarusteita, joita toimitettiin yliopistollisille sairaanhoitopiireille. Myöhemmin tätä tarkennettiin niin, että niitä tuli jakaa koordinoitusti kuntien ja kuntayhtymien sosiaali- ja terveydenhuollon käyttöön myös niille palveluntuottajille, jotka tuottavat kunnan järjestämisvastuulla olevia palveluita. Koko ajan suojarusteita, esim. maskeja hankittiin myös lisää, mutta tuotteiden maailmanmarkkinatilanne oli erittäin vaikea jo tässä vaiheessa.

Maaliskuun lopulta lähtien TEM koordinoi suojarusteiden kotimaisen valmistuksen hanketta, jossa EK:lla ja sen jäsenliitoilla oli merkittävä rooli. Lisäksi HVK yhteistyössä muiden tahojen kanssa vahvisti suojaohjelmien liittyvää henkilömääräänsä. Monet kotimaisetkin toimijat suuntasivat toimintaansa uudelleen ja alkoivat tuottaa esim. käsidesiä.

Hoitohenkilökunnan suojarustetilanne oli huonontunut ja kysyntä oli lisääntynyt merkittävästi. Suojavarusteiden riittävydessä nähtiin suuria riskejä, samoin mm. tietyissä näytteenotto- ja diagnostiikkatuotteissa. Myöskään potilasvalvontamonitoreja ja tehoventilaattoreita ei ollut riittävästi ja STM antoi niistä hankintapyyntöä HVK:lle. Huhtikuun 2020 alussa STM arvioi maskien varastotilanteen kriittiseksi ja varusteiden riittävän terveydenhuollossa oikein kohdennettuna noin 2–3 viikoksi. STM sai EK:n kautta listan noin 50 suomalaisesta yrityksestä, jolla oli valmius tuottaa erityyppisiä suoja-aimia ja suojarusteita. STM toimitti listan edelleen HVK:lle ja TEM:lle. Suojavarusteiden hankintaan liittyviä toimia jatkettiin kaikin mahdollisin keinoin.

Suojavarustehankinnoissa ilmenneiden puutteiden, tehtyjen virheiden ja niistä seuranneen luottamuspuulan takia HVK:n toimitusjohtaja irtisanoutui 10.4.2020. Myöhemmin myös kaksi muuta HVK:n johtoon kuulunutta johtajaa irtisanottiin. Asiasta seurasi myös rikostutkinta. Syyttäjät tekivät kaikkien

kolmen HVK:n johtajan osalta syyttämättäjättämispäätökset marraskuun alussa 2021.

Kirurgisten suu-nenäsuojusten ja maskien kotimainen tuotanto käynnistyi toukokuussa 2020. Alkukesään tultaessa tilanne Suomessa oli saatu jo huomattavasti paremmin hallintaan, vaikka kysyntä markkinoilla oli edelleen suurta.

Maskien käyttösuositukset kansalaisille oli vaikea asia STM:lle ja muille terveydenhuollon viranomaisille. Huolimatta kansainvälisistä käyttösuosituksista viranomaiset ja asiantuntijat esittivät julkisuudessa toisistaan poikkeavia arvioita maskien hyödyllisyydestä. Kielteisimmällä kannalla yleistä maskien käyttöä kohtaan olivat STM:n edustajat. THL:n asiantuntijat olivat keskenään eri mieltä. STM ja THL tiedottivat 18.4.2020, ettei ohjeistusta tai yleistä suositusta käyttää hengityssuojaimia tai kangasmaskeja julkisella paikalla liikuttaessa anneta. Taustalla oli selvästi huoli lääketieteelliseen käyttöön tarkoitettujen hengityksensuojainten riittävydestä terveydenhuollon ammattilaisille. Loppukeväästä keskustelu jatkui ja asiantuntijat esittivät toisiinsa nähden ristiriitaisia kantoja. STM toukokuun lopussa julkaiseman kirjallisuusselvityksen mukaan kasvosuojusten käytön vaikutus hengitystieinfektioiden leviämiseen väestössä oli vähäinen. Samaan aikaan muissa maissa myös kansalaiset siirtyivät yhä laajemmin käyttämään suojaimia ja maskeja. Lopulta kesäkuun alussa 2020 hallitus linjasi kasvosuojusten käytöstä neuvottelussaan; hallitus ei antanut yleistä suositusta, mutta katsoi, että suojaimia voi käyttää toisten ihmisten suojaamiseksi paikoissa ja tilanteissa, joissa lähikontaktien välttäminen ei ollut mahdollista. Heinäkuun 2020 lopussa tiedotusvälineet uutisoivat esimerkiksi EU-asiantuntijoiden suosituksesta käyttää maskeja junissa. Kuun lopulla THL:n edustaja kertoi lopulta maskisuositusten muutoksen olevan harkinnassa. STM:n tilaaman maskiselvityksen uudelleenanalysoinnin perusteella oli haastattelun mukaan selvää, että maskit estävät tartuntoja.

Kriisin myöhemmissä vaiheissa suojatarvikkeiden riittävyys ei ollut enää niin merkittävä ongelma. Globaalisti merkittävästi kasvanut tuotanto ja laajat ostot niin HVK:n kuin kaupallisten toimijoiden toimesta, osin myös kotimainen tuotanto pitivät siitä huolen.

2.1.4 Maahantulon rajoittaminen

Kun tauti alkoi leviämään laajemmin helmikuussa 2020, hygieniatoimiin Helsingin lentoasemalla kiinnitettiin huomiota jo tammikuun lopulla ja helmikuun alussa epidemia-alueilta saapuville matkustajille alettiin jakaa ohjeita. Helmikuun lopulla ulkoministeriö UM päivitti joidenkin maiden matkustustiedotteitaan.

Maaliskuun 2020 alussa tilanne eskaloitui nopeasti. UM tiukensi joidenkin maiden ja alueiden (esim. Pohjois-Italia) matkustustiedotteita kuun alussa ja

lopulta kuun puolivälissä suositteli välttämään kaikkea matkustamista. Kuun lopulle tultaessa lentoliikenne oli vähentynyt jo merkittävästi. Lentoasemalle perustettiin miehittämättömiä neuvontapisteitä, joista oli saatavilla tietoa saapuville matkustajille. Kuitenkin vielä maaliskuun lopullakin matkustajat saivat vapaasti siirtyä eteenpäin lentoasemalta esim. julkisilla liikennevälineillä, eikä heidän oireitaan kartoitettu systemaattisesti.

THL luopui 12.3.2020 maiden ja alueiden luokittelusta epidemia-alueeksi, koska epidemiatilanne Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa oli muuttunut nopeasti. Tanska ja Viro sulkivat 11.–12.3.2020 rajansa. Valtioneuvosto päätti 17.3. palauttaa Schengen-sisärajavälvalvonnan ajaksi 19.3.–13.4.2020

Schengen-rajatarkastukset palautettiin maaliskuussa käyttöön poikkeus-säännöksen turvin. Niin tekivät useat Schengen-maat. Maaliskuun lopulla Helsingin lentoasemalla tiukennettiin saapuvien matkustajien neuvontaa ja ohjausta tarkoituksena ehkäistä tartuntojen leviämistä. Huhtikuussa maakuntakenttiä suljettiin ja suomalaisten kotiutuslentoja jatkettiin aina toukokuun alkupuolelle saakka. Hallituksen suosituksesta varus-tamot lopettivat henkilölippujen myynnin Suomeen suuntautuvilla reiteillä 11.4.2020 alkaen lukuun ottamatta tavaraj- ja rahtiliikennettä.

Rajojen laaja sulkeminen aiheutti huolta työvoiman riittävydestä tietyillä aloilla, mm. hoitoalalla, logistiikassa, rakentamisessa sekä maa- ja metsätalouden kausitöissä. Huhtikuun 2020 alussa lakimuutoksilla mahdollistettiin Suomessa jo olevien kolmansien maiden kansalaisten työnteon jatkumisen huoltovarmuuden ja työmarkkinoiden toimivuuden kannalta tärkeillä aloilla ja tehtävissä. Myöhemmin helpotettiin myös mm. maa- ja metsätalouden kausityöntekijöiden maahanpääsyä erityisjärjestelyin.

Rajoitusten johdosta matkustuksen volyymit niin rajat ylittävässä kuin kotimaisessa liikenteessä romahtivat pahimmillaan 70–90 %:lla suhteessa koronaa edeltävään aikaan.

Eri liikennemuodoissa aloitettiin toukokuussa paluuta normaaliin. Schengen-alueen sisäinen työmatkaliikenne käynnistyi 14.5.2020 ja useat maat purkivat rajoituksia, mikä alkoi lisätä vähitellen lentoliikenteen matkustajamääriä. Kesä- ja heinäkuussa matkustusrajoituksia purettiin ja lievennettiin merkittävästi.

Suomelle elintärkeä kansainvälinen ja myös Suomen sisäinen tavaralogistiikka saatiin toimimaan kohtalaisen häiriöttömästi tässä ensimmäisessä vaiheessa, mutta myös myöhemmin. Logistiikkamarkkina sopeutui tilanteeseen ja sen muutoksiin suhteellisen nopeasti. Esim. tavaralogistiikan kuljettajat ja muu logistiikan liikkuva henkilöstö ovat olleet vapautettuja karanteeni- ja muista toimintaa kohtuuttomasti haittaavista vaatimuksista ja rajoitteista, mikä on osaltaan mahdollistanut sen.

Aasian satamien pysähtyminen ja ruuhkautuminen vaikuttivat nopeasti merikuljetuksiin. Varustamot vähensivät kapasiteettia, konttikuljetusten saavuus vaikeutui ja rahtihinnat kallistuivat. Kun kysyntä palautui myöhemmin, ruuhkautuivat maailman satamat yhä pahemmin.

Aasian satamista lähtenyt konttiliikenteen markkinahäiriö on jatkunut pitkään ja sen arvioidaan kestävän vielä koko vuoden 2022.

2.1.5 Elinkeinotoiminnan rajoitukset

Aluehallintovirastot antoivat 17.3.2020 määräykset mm. yli 10 hengen yleisötilaisuuksien kieltämisestä sekä koulujen, oppilaitosten, korkeakoulujen ja ammattikorkeakoulujen tilojen sulkemisesta ja lähiopetuksen keskeyttämisestä lukuun ottamatta varhaiskasvatusta sekä esiopetusta ja perusopetusta niille 1–3-luokka-asteiden lapsille, joiden vanhemmat työskentelivät yhteiskunnan kriittisillä toimialoilla. 23.3. määräyksestä poistettiin vaatimus vanhempien työskentelystä kriittisillä toimialoilla.

Hallitus antoi 24.3.2020 eduskunnalle lakiesityksen, jonka tavoitteena oli sulkea kokonaan ravintoloiden, yökerhojen, anniskeluravintoloiden ja kahviloiden toiminta asiakkailta. Ruuan noutomyynti ja henkilöstö- / laitosravintoloiden toiminta olivat edelleen sallittuja. Kiireellisyyden takia esityksestä ei järjestetty kuulemiskierrosta. Eduskunta edellytti, että hallitus selvittäisi ravintolayrittäjien toimeentulon ja toimintaedellytysten kannalta kohtuullisia vahinkojen korvauksia. Hallituksen tuli viipymättä ryhtyä toimiin, joilla tarvittaessa tuettiin ravintolayrittäjien toimeentuloa. Laki astui voimaan 30.3.2020. Seuraavana päivänä hallitus antoi asetuksen, jolla rajoitettiin ravitsemisliikkeiden toimintaa 4.4.2020 alkaen koko maassa. Tuo oli viimeinen merkittävä samanaikainen rajoitustoimenpide, joka sinetöi jo sitä ennenkin varsin laajan yhteiskunnan sulkutilan. Alettiin puhua yleisesti lockdownista.

Kevään aikana elinkeinotoiminnan haasteena nähtiin viestinnällinen sekaavuus; ajoittain oli mm. vaikeaa ymmärtää, mitkä kokoontumisen liittyvistä olivat suosituksia, mitkä velvoittavia määräyksiä. Lisäksi rajoitusten kohdentuminen nähtiin laajasti syrjivänä; samaan aikaan kun esim. kauppakeskukset saivat olla auki, kokoontumiset oli kielletty.

Kesäkuun 2020 alussa tuli voimaan useita lievennyksiä rajoitustoimenpiteisiin. Ravintolat ja kahvilat avattiin tietyin rajoituksin. Suljettuna olleita julkisia sisätiloja avattiin. Enintään 50 hengen yleisötilaisuudet sallittiin ja enintään 500 henkilön yleisötilaisuuksia oli mahdollista järjestää erityisjärjestelyin, mikä mahdollisti muun muassa urheilukilpailujen ja kilpasarjojen käynnistämisen. Yli 500 henkilön yleisötilaisuuksien järjestämistä rajoitettiin 31.7.2020 asti, joskin aiempaa lievemmin.

Kesän aikana ravintoloiden tilanne helpottui, mutta esim. hotelleille kesä oli kokonaisuutena vaikea.

Etätyösuositus päättyi heinäkuun lopussa. EK oli ajanut sen päättämistä jo aiemmin parantuneeseen tautitilanteeseen ja työpaikkojen menestyksellisiin työpaikoilla tapahtuvien tartuntojen torjuntatoimiin vedoten.

2.1.6 Testaus ja jäljitys

Vaikka tartunnanjäljitystä ja testausta tehtiin, ne lähtivät alkuvaiheessa hyvin hitaasti ja vaatimattomasti liikkeelle. Testauskapasiteettia sekä rajoilla että muualla maassa kasvatettiin maaliskuussa 2020, mutta se oli vielä kuun lopullakin hyvin vaatimaton, vain noin 2.500 näytettä vuorokaudessa. Näytteiden ilmoittamisessa ja kirjaamisessa oli merkittäviä viiveitä, mikä vaikeutti jäljitystä.

Huhtikuun alussa testauskapasiteetti oli 4.000 näytettä / vrk. Siitä sitä kasvatettiin vähitellen. Kansallinen testausstrategia julkaistiin 9.4.2020. Testauksen strateginen periaate oli testaa–jäljitä–eristä–hoida. Testausta lisättäisiin kaikissa tilanteissa, joissa olisi epäily sairastumisesta koronaan tai olisi syytä epäillä tartuntaa. Testauskapasiteettia oli tarkoitus kasvattaa huhtikuun alkupäivien määrästä kaksinkertaiseksi.

Loppukeväästä alettiin kehittää sovellusta koronajäljityksen avuksi. Koronavilkku otettiin lopulta käyttöön elokuussa 2020. Kesäkuun 2020 loppuun mennessä vastaavia sovelluksia oli käytössä jo useissa Euroopan maissa.

2.1.7 Rokotteet ja rokottaminen

Suomen päätös liittyä koronarokotteiden osalta EU-yhteishankintaan oli oikea. Menettely takasi, että pienenä markkinana saimme heti väestömäärämme suhteutettuna turvallisia rokotteita. Kun normaalisti rokotteiden kehittäminen saattaa kestää kymmenenkin vuotta, korona-aikana rikottiin kaikki ennätykset ja useita käyttöön lopulta otettuja rokotevalmisteita kehitettiin alle vuodessa, kuitenkin tinkimättä laadunvarmistuksesta ja lupaprosessin vaiheista. Samaan aikaan valtiot ja EU tekivät ennakkotilauksia eri valmistajien eri tekniikoihin perustuvista valmisteista.

Koko vuosi 2020 oli kiivasta koronarokotteiden kehittämisen aikaa koko maailmassa. Vuosi osoitti konkreettisesti tutkimus- ja innovaatiotoiminnan (TKI) voiman kansalaisten terveyden ja yhteiskunnan toimivuuden turvaamisessa. Nopean kehittämisen varmisti yrityksille suunnattu julkinen rahoitus. Avainasia oli myös se, että lupaviranomaiset muuttivat normaalin toimintatapansa 'reaaliaikaiseksi'; saadut tutkimustulokset arvioitiin välittömästi ja kehitystyö pääsi etenemään ilman lupaprosessin viiveitä. Koronan myötä osoitettiin myös kokonaan uuden rokoteteknologian (mRNA-tekniikka) vahvuudet: turvallisuus, teho, nopeus ja muunneltavuus, jonka tarve kävi myöhemmin ilmeiseksi eri varianttien myötä.

2.1.8 Yritysten kriisituet

HVK teki 18.3.2020 päätöksen 45 miljoonan euron meriliikenteelle suunnatusta tuesta kolmelle kuukaudelle välttämättömän henkilö- ja tavaraliikenteen turvaamiseksi.

Ensimmäinen tukipaketti kulttuurialalle osoitettiin hallituksen lisätalousarviossa 20.3.2020. Maaliskuussa valtio päätti tukea myös kaupallisia kotiutuslentoja, jotta pahimmilla epidemia-alueilla olevat suomalaiset pystyivät palaamaan kotimaahan.

Lisätalousarvioissa osoitettiin rahoitusta myös yritysten kehittämishankkeiden tukemiseen. Näiden tukien jakelu kanavoitiin Business Finlandin kautta. Kokonaisuudessaan Business Finland vastaanotti 20.3.2020–9.6.2020 rahoitushakemuksia (ml. lainat) yli 29.000 kpl, peruutetut hakemukset eivät ole mukana luvussa. Niissä haettiin tukea yhteensä 1,664 miljardia euroa. Hyväksytyjä hakemuksia oli 8.2.2021 mennessä (99 prosenttia hakemuksista käsitelty) hieman yli 20.000 kpl ja hyväksytty rahoitus 1 055 miljoonaa euroa. Hylättyjen osuus käsitellyistä hakemuksista oli 36 prosenttia. Hankkeille on maksettu noin 769 miljoonaa euroa.

Toinen lisätalousarvio huhtikuun 2020 lopulla sisälsi rahoitusta yritysten rahoitustilanteen sekä kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön tukemiseen.

Kolmas lisätalousarvio toukokuun 2020 lopussa sisälsi muun muassa 171 miljoonan euron määrärahan ravintolarajoitusten hyvittämiseen ja uudelleen työllistämisen tukemiseen.

Vuoden neljännessä lisätalousarviossaan kesäkuun lopussa osoitettiin muun muassa 300 miljoonaa euroa yritys sektorilla käyttöön otettavaan kustannustukeen ja 110 miljoonaa euroa rokotteiden hankintaan. Lisäksi noin 25 miljoonan euroa kohdennettiin lasti- ja matkustaja-alusvarustamoille varmistamaan mm. merikuljetuskapasiteetin riittävyyttä. Myöhemmin Traficom asetti palveluvelvoitteen ja osti laivavuoroja reiteillä, joilla matkustajaliikenteen puuttuminen uhkasi liikennöintiä. Ostot laajenivat myöhemmin useammille reiteille ja ostoja jatkettiin aina kesään 2021 saakka.

Loppukevään aikana valmisteltu yritysten Valtiokonttorista haettavan kustannustuen ensimmäinen kierros avautui haettavaksi 7.7.2020 ja haku päättyi elokuun lopussa. Elinkeinoelämän keskusliitto ja Valtiokonttori järjestivät koulutusta kustannustuen hakemisesta. Haku oli tarkoitettu yrityksille, joiden liikevaihto oli pudonnut merkittävästi (yli 30 %) koronaviruskriisin vuoksi ja joilla oli vaikeasti sopeutettavia kustannuksia. Katettava tukikausi oli huhti-toukokuu 2020. Yrityksen tuli lisäksi kuulua ennalta määrättyihin toimialoihin toimialaluokituksen mukaisesti. Tuki oli tarkoitettu kohdentaa kaikkien eniten koronasta kärsiviin yrityksiin ja toimialoihin.

2.1.9 Työnantajien tilapäiset maksu- ja muut helpotukset

Maalis-huhtikuun 2020 vaihteessa säädettiin työmarkkinakeskusjärjestöjen myötävaikutuksella useita väliaikaisia lakeja, joiden tarkoitus oli mm. helpottaa koronasta kärsivien yritysten tilannetta. Muutoksia tehtiin mm. työsopimuslakiin ja työttömyysturvalakiin. Nuo lait olivat pääsääntöisesti voimassa vuoden 2020 loppuun, työttömyysturvapoikkeusten osalta ensin kesäkuun 2021 loppuun ja myöhemmin vielä 30.9.2021 saakka. Lisäksi työeläkemaksuun tehtiin tilapäinen yli yhden miljardin euron alennus, joka oli voimassa vuonna 2020.

2.2 EK:n keskeiset toimenpiteet

Ajankohta	Toimenpide	Esiitys	
25.2.2020	X		EK käynnisti aktiivisen seurannan tautitilanteen ja siihen liittyvän viranomaisviestinnän osalta. Jo tätä ennen oli julkaistu joitakin koronaan liittyviä blogikirjoituksia ja tiedotteita.
25.2.2020	X		Tiedonvaihto ja tilanneseuranta eurooppalaisen kattojärjestö Business European piirissä alkoi. Seurannassa sekä vaikutukset että varautumistoimet.
25.2.2020	X		EK julkaisi päivittyvät koronavarautumisohjeensa jäsenyrityksille internetsivuillaan. Sivua on päivitetty koko kriisin ajan.
11.3.2020	X		EK perusti sisäisen korona-tilannehuoneen, määrittä sille tavoitteen, tehtävät ja jäsenet. Tilannepalavereja järjestettiin koko kevään ajan keskimäärin kahdesti viikossa. Niissä käytiin läpi tilanne, päätettiin tavoitteet ja jatkotoimet sekä jaettiin vastuut. Tilannehuoneen toimintaa on jatkettu koko kriisin ajan ja se kokoontuu tätä raporttia laadittaessa helmikuussa 2022 edelleen säännöllisesti noin kerran viikossa.
11.3.2020	X		EK julkaisi rakentavan viestin blogissa , jossa painotettiin yhteistyötä, viranomaisten tärkeää roolia ja annettiin myös kiitosta valtionhallinnon varautumisesta.
13.3.2020	X		EK julkaisi päivittyvän kymmenen kysymystä koronasta ja työehdoista jäsenyritystensä tuksi. Sivua on päivitetty koko kriisin ajan.
13.3.2020		X	EK vetosi hallitukseen, että valtio ottaisi käyttöön kaikki keinot yritystoiminnan jatkuvuuden varmistamiseksi ja työpaikkojen

			turvaamiseksi. Vetoomus sisälsi useita konkreettisia ehdotuksia tällaisiksi toimiksi.
Vko 11/2020	X		EK selvitti valtionhallinnon toimia ja suunnitelmia. Saatujen tietojen mukaan varautumisen tasoa selvitettiin ja yleisesti se vaikutti tuolloin selvästi paremmalta kuin esim. vuoden 2005 tsunamin aikaan. Valmisteilla oli myös taloudellisen tuen muotoja yrityksille. EK pyysi sairastuvuusennusteita STM:ltä, mutta niitä ei saatujen tietojen mukaan ollut vielä mahdollista laatia.
16.3.2020		X	EK yhdessä muiden työmarkkinajärjestöjen kanssa julkaisi sitoumuksen , jonka mukaan järjestöt pyrkivät yhdessä löytämään ratkaisuja suomalaisen yhteiskunnan toiminnan turvaamiseksi. Järjestöt kertoivat valmistelevansa esityksiä toimista lähiaikoina ja toivoivat hallituksen tarttuvan niihin sekä tekävän päätöksiä, joilla turvataan hyvinvointiyhteiskunta ja suomalaiset työpaikat.
18.3.2020		X	EK ehdotti yhdessä muiden työmarkkinajärjestöjen kanssa hallitukselle listan toimista , joilla pyrittiin helpottamaan yritysten tilannetta koronakriisissä. Toimet kattoivat tilapäisiä toimia, mm. työnantajamaksujen alentamisia ja lykkäämisiä, lomautetuksi tai työttömäksi joutuneiden toimeentulon turvaamistoimia ja joustoja työläinsäädäntöön. Toimeenpannut väliaikaissäännökset olivat voimassa vuoden 2020 loppuun saakka.
19.3.2020		X	EK ehdotti hallitukselle miljardiluokan häätä-apupaketia koronan vuoksi taloudellisiin vaikeuksiin joutuneiden yritysten tukemiseksi.
Maaliskuu 2020	X		EK:n hallitus nimesi elinkeinoelämän exit-ryhmän nimekkäistä yritysjohtajista valmistelevaan elinkeinoelämän suosituksia politiikka-toimiksi koronaepidemian hoitamiseksi ja talouden käynnistämiseksi. Ryhmän puheenjohtajaksi nimitettiin Keskon pääjohtaja, EK:n hallituksen varapuheenjohtaja Mikko Helander.
Vkon 12 loppu/2020	X		Viikonlopun aikana EK:n asiantuntijoiden viiranomaisten kanssa käymissä keskusteluissa saatiin ristiriitaisia viestejä, onko suojatarvikkeita, happirikastimia ja hengityskoneita riittävästi vai ei.

Vko 13/2020	X		Terveysthuollolta saatiin viestejä, että monien asiantuntijoiden mielestä Suomessa pitäisi testata epäiltyjä taudinkantajia huomattavasti laajemmin kuin oli päätetty tehdä. EK:lta pyydettiin, voisiko se yrittää vaikuttaa asiaan. Myös työterveyslaitokselta saatiin huolestuttavaa viestiä sosiaali- ja terveydenhuollon sisäisen koordinaation puutteista. EK viesti asiasta viranomaisille.
Vko 13/2020		X	Helputettiin jäsenyritysten pääsyä Business Finlandin rahoituksen piiriin ehdottamalla, että Suomi käynnistäisi kansalliset toimenpiteet yritysten digitalisaatiota kiihdyttämään.
Vko 13/2020		X	EK esitti lisätalousarvioehdotukseen lisärahoitusta rokotetutkimuskonsortion perustamiseen ja kartoitti konsortion potentiaalisia osallistujia.
Vkot 12– 13/2020	X		EK vaikutti aktiivisesti suunniteltuihin tukimuotoihin yrityksille.
26.3.2020	X		EK suositteli sisältömallia dokumentille, jolla pääsisi liikkumaan Uudenmaan rajan yli työtehtävissä.
27.3.2020		X	EK ja SAK julkaisivat vetoimuksen hallitukselle sairaalatarvikkeiden hankkimiseksi ja testaamisen lisäämiseksi.
27.3.2020	X		EK julkaisi jatkuvasti päivittyvän tilannetietosivun tavaralogistiikkaan liittyvistä rajaliikennerajoituksista. Sivua päivitettiin kriisin aikana tarpeen mukaan.
Vkot 12– 13/2020	X		Suojavarustepuutteista tuli jatkuvasti viestejä eri paikoista. Näytti siltä, että alueelliset erot ovat isoja ja mahdollisesti sairaanhoitopiirit eivät olleet huolehtineet omasta varautumisveloitteestaan riittävän hyvin. Lisäksi suojatarvikkeiden käytön linjauksissa vaikutti olevan hajanaisuutta. Ongelma oli lisäksi siinä, että kapasiteettitarpeissa ei huomioitu yksityisen sektorin tarpeita, vaikka kaikki kilpailivat osin samoista hankintalähteistä ja tuotteista oli pulaa. EK viesti tilanteesta viranomaisille.
Vko 13/2020		X	Epätasällisyyksiä rajavartiolaitoksen ohjeen ja julkaistujen hallituksen matkustusrajoitusten kanssa. EK pyrki vaikuttamaan TEM:iin ja rajavartiolaitokseen, että tarkennuksia saataisiin. Yrityksillä vaikeuksia saada kriittisiä asennus- ja huoltotehtäviä tekeviä maahan,

			koska ohjeen määritelmä "välttämättömästä ja tarpeellisesta" liikenteestä oli epätarkka. Samoin isoja ongelmia esim. rakennusallalla ja elintarviketeollisuudessa, joissa esim. Baltiasta tulevien työntekijöiden osuus on suuri.
Vkon 12 loppu/2020	X	X	EK ja TEM ideoivat ja aloittivat yhdessä hankkeen , jossa pyrittiin kartoittamaan suojavarustetarpeet, hankkimaan niitä sekä selvittämään lisäksi suojatarvikkeiden kotimaisen valmistuksen käynnistämisen ja laajentamismahdollisuuksia. EK otti aktiivisen roolin kerätä tietoja kotimaiseen tuotantoon halukkaista ja kykenevistä yrityksistä. EK pyrki lisäksi vaikuttamaan siihen, että tällaisten yritysten investointihakemukset voitaisiin priorisoida. Vkon 14 lopulle tultaessa oli kartoitettu jo lähes 50 tuotantoon mahdollisesti kykenevää yritystä yhteistyössä EK:n jäsenliittojen, erityisesti Kemianteollisuus Ry:n ja Tekstiili & Muoti Ry:n kanssa. Vkon 14 lopulla hankkeen työryhmässä viimein myönnettiin, että pelkkä julkisen terveydenhuollon suojavarustetarpeiden tyydyttäminen ei riitä, vaan myös yksityisen terveydenhuollon ja muiden kriittisten elinkeinolaikman osa-alueiden tarpeet olisi huomiotava. EK:n edustajat osallistuivat useisiin kokouksiin HVK:n, Keskon ja Ahlström-Munksjön kanssa kotimaisen suojainvalmistuksen aloittamiseen liittyen.
Vko 13/2020	X	X	Havaittiin riskiksi, että mahdollisesti maahan ei saada riittävästi kausityövoimaa maatalouden tarpeisiin. TEM:n pyynnöstä EK:n Stay! -kampanjaa suunnattiin uudelleen. EK pyrki vaikuttamaan myös siihen, että TE-toimistot välittäisivät alan työpaikkoja nykyistä laajemmin.
31.3.2020		X	EK ehdotti viranomaisille, voisiko korkeakoulujen ja toisen asteen valintakokeisiin osallistumisen lisätä perusteeksi päästä käymään Uudenmaan alueella, mikäli rajoituksia jatketaan 19.4. jälkeen.
Vko 14/2020	X		EK viesti TEM:iin ja rajavartiolaitokseen rajanylitysohjeiden epätäsmällisyyksistä. Yritysten oli vaikea varautua tilanteeseen ohjeiden ristiriitaisuuksien ja epätäsmällisyyksien vuoksi. Vaikka ohjeita on täsmennetty, rajanylitysten

			ohjeistus on kaiken kaikkiaan ollut vaikeaselkoista myöhemminkin.
2.4.2020	X		EK oli yhteydessä korkeakouluihin (ammattikorkeakoulut ja yliopistot) ja tarjosi valintakokeiden järjestämiseen liittyvää taustatietoa koronatilanteen kehittymisestä.
3.4.2020			EK yhdessä muiden työmarkkinajärjestöjen kanssa <u>vetosi</u> hallituksen kehysriiheen, että korona-vasta-ainetestit tulisi ottaa väliaikaisesti osaksi työterveyshuoltoa ja valtion tulisi osallistua näiden kustannuksiin, jotta työntekijöiden nopea töihin paluu kyettäisiin turvaamaan.
4.4.2020		X	EK <u>vetosi hallituksen</u> kehysriiheen mm. päätettyjen yrityksille suunnattujen tukitoimien tehokkaaksi toimeenpanemiseksi ja tarvittaessa jatkamiseksi, työnantajayritysten työllistämisen- ja kasvuedellytysten vahvistamiseksi, koronatestauksen laajentamiseksi, uusista yritystoimintaan kohdistuvista veroista ja maksuista pidättäytymiseksi ja syrjäytymisriskin hallitsemiseksi.
8.4.2020		X	EK <u>ehdotti</u> hallitukselle, että koronatestit muutettaisiin testattavalle ja hänen työnantajalleen maksuttomiksi riippumatta lähetteen antajasta ja testauspaikasta, kuten muissakin yleisvaarallisissa tartuntataudeissa.
Vko 15/2020		X	EK pyrki vaikuttamaan siihen, että työntekijän tartunnasta voitaisiin ilmoittaa myös työnantajalle, koska tästä olisi ollut merkittävä apu mahdollisten altistuneiden jäljittämässä julkisen terveydenhuollon tukena. STM:n tulkinta oli, että tietosuoja estää tämän. Asiasta käytiin keskustelua mm. STM:n edustajien ja ministeri Haataisen kanssa.
Vko 14–15/2020		X	EK pyrki vaikuttamaan testaus- ja jäljityskapasiteetin nostamiseksi ja sen muuttamiseksi, ettei jäljityksen käynnistämiseen tarvittaisi aina tartuntatautilääkärin päätöstä.
Huhtikuu 2020 à		X	EK organisoii ja koordinoi <u>hanketta</u> , jossa kokee neet Kiinan markkinoilla toimivat suomalaisyritykset tuottivat tietoa ja tukea TEM:lle ja HVK:lle omista hankintakanavistaan Kiinassa tarkoituksena näin tukea valtiota ei-kaupallisesti, jotta Suomen tarpeisiin saataisiin riittävästi suojarusteita. Osa yrityksistä kertoi

			olleensa aiemmin suoraan yhteydessä viranomaisiin saamatta mitään vastausta. Hankkeen edetessä ymmärsimme, että HVK:n halu ja kyky hankkia suojavaarusteita suoraan ulkomaisilta valmistajilta oli heikko ja tästä syystä huoltovarmuusvarastot kävivät joidenkin suojaajien osalta erittäin ohuiksi. Vielä juhannuksen 2020 aikaan EK:lle viestittiin, että maassa oli esim. FFP3-tason suojaajia riittämätön määrä.
Huhtikuu 2020 à	X	X	EK oli mukana verkostossa , jossa pyrittiin aktivoimaan nuoria hakeutumaan kesätöihin suomalaisiin maatala- ja puutarhayrityksiin.
19.4.2020		X	EK:n elinkeinoelämän exit-ryhmä vaati , että Suomen tulee laatia määrätietoinen tiekartta, millä kriteereillä ja aikataululla Suomen taloutta lähdetään avaamaan rajoitustoimien jälkeen. Alkuvaiheessa tilanne edellyttäisi uusia tukitoimia yrityksille ja talouden avaamisen edellytysten varmistamista, esim. suojatarvikkeiden riittävyyden varmistamista sekä markkinoilta että uutta suomalaista tuotantoa käynnistämällä. Koronatestaamista tulisi edelleen laajentaa ja altistuneiden jäljittämistä tehostaa. Näiden toimien jälkeen laajoista rajoitustoimista tulisi pyrkiä kohdennettuihin ja rajatumpiin toimiin.
23.4.2020		X	EK ja muut elinkeinoelämän järjestöt esittivät yhdessä hallitukselle toimia, joilla yritykset autetaan ulos kriisistä ja pelastetaan työpai- kat. Ehdotukset kattoivat mm. helpotuksia työnantaja- ja eläkemaksuihin, Finnveran takausosuuden noston 90 prosenttiin sekä ns. takautuvan tappiontasauksen yritysverotuksessa.
28.4.2020		X	EK ja muut työmarkkinajärjestöt ehdottivat yhdessä koulutuksellisia toimia , joilla helpotettaisiin työttömyyttä ja työvoimapulaa.
29.4.2020		X	EK:n elinkeinoelämän exit-ryhmä julkisti kattavan exit-raporttinsa Suomen pääsemiseksi ulos koronakriisistä. Toimet kattoivat sekä hallituksen vastuulla olevia politiikkatoimia (ensi vaiheessa esim. suojatarvikkeiden saatavuuden varmistaminen, testauksen laajentaminen ja jäljittämisen tehostaminen, selkeä tiekartta rajoitusten purulle, kohdennettu tuki

			elinkelpoisille yrityksille, yt-neuvottelujen nopean menettelyn voimassaolon jatkaminen vuoden 2020 loppuun sekä ostopäätöksiä tukevia veropäätöksiä) että yritysten itsensä vastuulla olevia toimia (esim. työskentelyn, asioinnin ja liikkumisen turvallisuuden varmistaminen, osaamisen tuominen yhteistyöhankkeisiin valtion kanssa (suojatarvikkeet ja testaus, työntekijöiden testaamiseen ja jäljittämiseen osallistuminen)). Monien muiden toimien lisäksi raportissa mm. ehdotettiin, että Suomen tulisi ottaa käyttöön Ranskan mallin mukaiset kansalliset maskistandardit.
11.5.2020		X	EK korosti rokotteen merkitystä ja yhteistyötä rokotteen Suomeen saamisen turvaamiseksi .
14.5.2020		X	Työmarkkinakeskusjärjestöt esittivät yhdessä maan hallitukselle neuvottelutuloksensa, jonka mukaan edellä kerrottuja työlaainsäädännön ja sosiaaliturvan väliaikaisia muutoksia jatkettaisiin vuoden loppuun saakka. Samalla järjestöt vaativat, että koronatartuntatestausta tulisi lisätä huomattavasti. Testauksessa tulisi nykyistä paremmin hyödyntää työterveyshuoltoa. Tästä syystä valtion olisi korvattava koronatartuntatestit työterveyshuollossa väliaikaisesti siten, että Kelan maksama työterveyshuollon korvaus kattaisi 75 prosenttia testien työnantajalle aiheutuvista kustannuksista.
15.5.2020		X	EK vetosi hallitukseen, että kaikki voitava tehtäisiin, että 29.4.2020 julkistetun elinkeinoelämän exit-loppuraportin toimet pantaisiin täytäntöön. Elinkeinoelämä itse edisti ja toteutti monia kerrotuista toimista. Samalla kerrottiin, että strategiaan sisältyneen EK:n koronaoperaatiokeskuksen vetäjänä oli aloittanut Frank Korsström. Operaatiokeskuksen tehtävänä oli varmistaa exit-loppuraportissa kerrottujen toimien nopea täytäntöönpano.
19.5.2020	X		EK julkaisi yhdessä jäsenliittojensa asiantuntijoiden kanssa laaditun hyvien käytäntöjen oppaan turvallisen työnteon, asioinnin ja liikkumisen varmistamiseksi. Opas oli tarkoitettu yritysten käyttöön niiden toteuttaessa turvallisuus toimia, kukin oman toimialansa ja ympäristönsä tarpeiden mukaan. Oppaassa myös

			mm. suositeltiin maskien käyttöä tilanteissa, joissa fyysistä etäisyyttä ei kyetä riittävästi ylläpitämään.
25.5.2020	X		EK ja kymmenen alansa johtavaa yritystä käynnisti Enter2020 -kampanjan, jossa yritykset avasivat omia turvallisen työnteon, asiainin ja liikkumisen käytäntöjään luottamuksen kasvattamiseksi taloudelliseen toimeliaisuuteen sekä esimerkiksi ja malliksi muille. Kampanjasivusto: www.enter2020.fi .
27.5.2020	X		EK:n Digital Game Changers -ryhmän ensimmäinen kokous. Ryhmän aloitusta oli valmisteltu huhtikuusta lähtien. Kyseessä oli alun alkaen Fortumin teknologiajohtaja Arun Aggarwalin idea, jonka EK:n silloinen hallituksen puheenjohtaja Pekka Lundmark välitti EK:n toimitusjohtaja Jyri Häkämiehelle. Ryhmä pohti sitä, miten koronaviruskriisin seurauksena digitalisaatio muuttaa liiketoimintaa, asiakaskäyttäytymistä ja asiakasodotuksia sekä työn tekemisen tapaa. Ryhmän työn tuloksia julkistettiin 24.8.2020 ja työtä jatkettiin vielä myöhemminkin, sillä yrityksille teemat olivat erittäin tärkeitä. Ryhmä tunnisti kuusi keskeistä kasvualuetta, viisi asiakaskäyttäytymisen ilmiötä sekä neljä olennaista kyvykkyyttä, joita yritykset tarvitsevat digitalisaation tueksi korona-aikana.
1.6.2020		X	Työmarkkinakeskusjärjestöt vetosivat hallitukseen kannattaen käsittelyssä olevan EU-elpymisvälineen tavoitetta ja painottaen, että Suomen on syytä rakentavasti osallistua jatkokäsittelyyn, jotta järjestelmä lopulta tukisi kestävää kasvua, työpaikkojen syntymistä ja EU:n kansainvälistä kilpailukykyä.
15.6.2020		X	EK lähetti kirjeen STM:lle, jossa se painotti, että työterveyshuollon osuutta pitää nostaa testaus ja jäljitys -prosessissa
24.6.2020		X	EK ja Hyvinvointiala HALI Ry julkistivat kananottonsa , jossa ne tukivat hallituksen julkistamaa hybridistrategiaa koronaepidemian taltuttamiseksi. Samalla järjestöt vetosivat hallitukseen, että testaa - jäljitä - eristä - hoida -strategian ongelmat oli välttämätöntä korjata. Näitä olivat mm. viiveet testilähetteen saamisessa, tartuntatautipäätöksen tekemisessä ja

			tartuntaketjujen jäljityksessä julkisella sektorilla, prosessin maksullisuus yksityisen terveydenhuollon asiakkaille ja työterveyshuollossa sekä työterveyshuollon rajallinen tiedonsaanti sekä mahdollisuus osallistuja jäljitykseen. Järjestöt ehdottivat lukuisia toimia haasteiden ratkaisemiseksi. Keskeistä niissä oli yhteistyö julkisen ja yksityisen terveydenhuollon välillä.
--	--	--	---

2.3 Keskeisimmät onnistumiset

1. Suomen korona-torjuntastrategian tehokkuus (esim. sairastuneiden ja menehtyneiden määrä sekä tehohoidon tarve). Tautitilanne saatiin kansainvälisesti vertaillen kuriin kohtuullisen nopeasti ja näin päästiin rakentamaan pohjaa toiseen aaltoon varautumiseksi aiempaa paremmin.
2. Työlainsäädännön joustot, ulkomaalaisten työnteko-oikeuksien väliaikaiset laajentamiset sekä tukimuodot yrityksille, jotka saatiin kohtuullisen nopeasti keväällä 2020 aikaan ja voimaan.
3. Elinkeinoelämän omat toimet tautitilanteen pitämiseksi hallinnassa. Tästä ovat osoituksena ne runsaat ja laajat toimenpiteet, joita suomalaisyritykset ja työpaikat ovat ottaneet laajalti käyttöön turvatakseen lähityöskentelyn, asioinnin ja liikkumisen turvallisuuden. Suomessa on havaittu hyvin vähän työpaikkaperäisiksi jäljitettyjä tautitapauksia, erityisesti jos tarkastelun ulkopuolelle jätetään terveyden- ja sosiaalihuollon toimijat. Suomalaiset työpaikat ovat osoittaneet, että lähi-työtä voidaan tehdä turvallisesti myös korona-aikana.
4. Suomalaisen työelämän digitaalinen valmius oli kansainvälisestikin tarkastellen erittäin hyvä, kun keväällä 2020 siirryttiin työpaikoilla hallituksen suosituksen myötä etätyötä painottavaa työskentelytapaan. Pitkästi tämä valmius oli rakennettu jo ennen koronakriisin alkamista.

2.4 Asiat, joihin emme voi olla tyytyväisiä

1. Kriisinhallinnan johtaminen. Epidemiaa johdettiin STM-vetoisesti ja siinä THL:llä oli keskeinen rooli. Ajoittain yhteiskunnan kokonaisuutena on ollut haasteellista nähdä ja päätöksenteko on ollut jossain määrin sirpaleista. EK:n näkemyksen mukaan tuntemattoman ja nopeasti ja arvaamattomasti etenevän viruksen taltuttamiseen ei sovi siilomainen, perinteinen ja vielä kaiken lisäksi poliittiseen ideologiaan perustuva johtaminen, johon byrokratia tuo perinteisen hitauden ja jäykkyyden. Kompleksisen ongelman ratkaisemiseksi olisi heti pitänyt perustaa nopealiikkinen, ketterään toimintaan kykenevä operaatiokeskus, joka reaaliaikaisen tilannekuvan perusteella tekee nopeita ja alueellisesti rajattuja mikropäätöksiä viiveettä. Tähän elimeen olisi pitänyt kytkeä mukaan viranomaisten lisäksi myös elinkeinoelämä ja

- tiedemaailma. Kriisin jatkoa ajatellen sen perustaminen ei myöhemminkään olisi ollut liian myöhäistä.
2. Yksityisen terveydenhuollon ja elinkeinoelämän laajaa osaamista ei haluttu ottaa mukaan tilanteen jatkuvaan seurantaan ja ratkaisuvaihtoehtojen yhteiseen kartoittamiseen. Yksi esimerkki tästä oli yhteinen "nyrkki" / korona-tilannehuone / koronaneuvosto: Ensin "nyrkin" perustamista ehdotti tasavallan presidentti Niinistö keväällä 2020 peräti kahdesti, jolloin se torjuttiin. Sen jälkeen yhteisen korona-tilannehuoneen perustamista ehdotti EK:n exit-työryhmä toukokuussa, jolloin se torjuttiin ja viimeksi EK ehdotti vielä kesän 2020 lopulla koronaneuvoston perustamista, johon ehdotukseen ei saatu mitään vastausta.
 3. Suojavarusteiden riittävyyden saatavuuden varmistaminen. Ensin tilanne oli saatujen tietojen mukaan hyvä, mutta myöhemmin paljastui, ettei suojavarusteita ollut terveyden- ja sosiaalihuollossa läheskään tarpeeksi ja niiden käyttökriteerit vaihtelivat, mikä johti varastojen ehtymiseen ennakoituakin nopeammin. Varusteiden hankinta ei ollut kaikilta osin riittävän koordinoitua. Kesti pitkään, että ymmärrettiin, ettei saatavuutta voida tarkastella vain julkisen terveyden- ja sosiaalihuollon kannalta. Myös yksityisen terveyden- ja sosiaalihuollon toimijat sekä kriittiset muiden alojen yritykset tarvitsevat varusteita. Kaikki nämä kilpailivat osin samoista hankintalähteistä. EK:n organisoima Kiinassa toimivien suomalaisyritysten apu, jossa ne antoivat osaamisensa ja hankintakanavansa käyttöön ilman kaupallisia tavoitteita ei lopulta johtanut juuri mihinkään.
 4. Kotimaisen suojavarustehankinnan käynnistämisessä viranomaisten väliset vastuut vaikuttivat epäselviltä, mikä hankaloitti käyntiinlähtöä. Elinkeinoelämä sai pitkään edistää asiaa. Vasta TEM:n ja EK:n yhdessä ideoima ja käynnistämä hanke antoi sille tarvittavan vauhdin.
 5. Keväällä maahantulorajoitusten yksityiskohdat olivat pitkään epäselviä ja muutokset ennakoimattomia. Aivan liikaa tulkintavaltaa jäi alkuvaiheessa yksittäiselle rajavartijalle. Tämä vaikeutti yritysten kriittisten matkojen suunnittelua ja toteutusta ja johti jopa eräiden toimijoiden kriittisten huoltoseisokkien lykkäämiseen.
 6. Viestintä kaiken kaikkiaan oli sekä valitun strategian osalta että useissa yksittäisissä asioissa epätasmallista ja viestit ajoittain myös ristiriitaisia, jopa saman organisaation, esim. STM:n tai THL:n sisältä.
 7. Valtionhallinnon siilomaisuus korostui asioissa, joista päättäminen ja joiden toimeenpano vaati useiden ministeriöiden ja viranomaisten toimia. Tästä seurasi epätasmallisyyksiä ja viiveitä. Yrityksiä myös ohjattiin "luukulta toiselle" täsmällisiä vastauksia saamatta.
 8. Yritysten tukiratkaisujen kohdentaminen ja rakentamisjärjestys ei kaikilta osin onnistunut parhaalla mahdollisella tavalla. Tämä johtui osin siitä, että maassamme ei ollut valmista lainsäädäntökehikkoa, mihin poikkeukselliset kriisituet olisi voitu suoraan sovittaa. Kehittämisrahoitus toimi huonosti kriisirahoituksena koronapandemian

aiheuttamassa taloudellisessa tilanteessa. Rahoitus kohdistui tuleviin, tietystä hankkeesta aiheutuviin menoihin eikä akuuttiin kassakriisiin. Business Finlandin ja ELY-keskusten myöntämää rahoitusta ei nimenomaisesti voinut käyttää yrityksen käyttöpääoman tarpeisiin tai yrityksen operatiivisiin menoihin. Hyödyntämällä Business Finlandin olemassa olleita rahoitusinstrumentteja rahoitushaku saatiin kuitenkin nopeasti avattua. Tämä oli kriisitilanteessa tärkeää, mutta välittömä jakelukanava ei laissa määrättyjen tehtäviensä mukaan soveltunut yritysten akuuttien tappioiden kompensoimiseen. Kustannustuki kohdistui muita tukia täsmällisemmin pandemiasta taloudellisesti kärsineille yrityksille. Kustannustuki suunnattiin yrityksille, joiden liikevaihto on pudonnut merkittävästi koronapandemian vuoksi ja joilla on ollut vaikeuksia sopeuttaa liiketoimintaansa ja kustannuksiaan muuttuneessa tilanteessa.

9. Yksityistä terveydenhuoltoa ja työterveyshuoltoa ei saatu koko aikana riittävästi linkitettyä mukaan erityisesti testaamisen ja jäljittämisen ongelmien ratkaisemiseksi. Vaikutti siltä, että taustalla vaikuttivat jopa ideologiset syyt; sitä ei haluttu mukaan, vaikka tarve oli ilmeinen. Esimerkkinä tästä on tilanne, jossa EK:n toimitusjohtaja Jyri Häkämies oli kuultavana Hetemäen työryhmässä. EK esitti tässä yhteydessä testausmäärien nostamista ja tiiviimpää yhteistyötä yksityisen terveyssektorin kanssa sekä jäljittämisen prosessin nopeuttamista. STM:n yliohtajan mukaan STM:ssä osataan kaikki nämä asiat ja hän kehotti EK:ta keskittymään talouden hoitamiseen. Tilanne parani merkittävämminkin vasta elo-syyskuusta 2020 lähtien testaus-jäljitystilanteen ajaututtua ennen sitä kaaosmaiseen tilanteeseen.
10. Elinkeinoelämän toimijat ovat ehdottaneet koronatilanteen hallintatoimia koko ajan mahdollisimman laajalla skaalalla. Yksi ehdotuksista oli se, että maskisuositus ns. kansanmaskin käyttämiseksi olisi tullut antaa esim. julkiseen liikenteeseen jo kuukausia aiemmin keväällä 2020. EK korosti po. ajanjaksolla maskisuosituksen tarpeellisuutta useissa eri vaiheissa. Vaikutti siltä, että maskikysymyksen ratkaisua pitkitettiin, eikä maskien tarpeellisuutta ja tehoa haluttu myöntää huolimatta siitä, että STM:n tilaaman maskiselvityksen ongelmakohdat tuotiin esille ja vaikka maailmalta tuli enenevässä määrin tutkimustietoa maskien hyödyistä. Maskisuosituksia saatiin lopulta vasta kesän 2020 jälkeen. Myöhemminkään maskistandardeja ei ole saatu riittävän selkeiksi, vaikka esim. EK:n exit-ryhmän loppuraportissa jo huhtikuussa 2020 ehdotettiin, että Suomen tulisi ottaa käyttöön Ranskan mallin mukaiset kansalliset maskistandardit.
11. Ensimmäisen vaiheen tautitilanteen hiivuttua kesään 2020 tultaessa rajoituksia ja suosituksia purettiin osin liian hitaasti. Yksi esimerkki tästä oli etätyösuosituksen jatkaminen toukokuun alussa 2020 yli kesän, vaikka tautitilanne ei sitä olisi enää kesään tultaessa edellyttänyt. Tällä oli merkittävää vaikutusta elinkeinoelämässä. Luottamusta lähityöskentelyn turvallisuuteen oli haasteellista palauttaa

työpaikoilla, kun samaan aikaan voimassa oli edelleen hallituksen etätyösuositus.

3 Alkusyky 2020 - kevättalvi 2021

3.1 Keskeisimmät tapahtumat teemojen kannalta

3.1.1 Tautitilanteen kehittyminen

Tautitilanne alkoi näyttää heikentymisen merkkejä jälleen heinäkuusta 2020 alkaen sekä Euroopassa että Suomessa, mistä syystä rajoitusten purkua pidettiin monien mielestä riskinä.

Tautitapausten määrät lähtivät jyrkkään nousuun syyskuussa 2020, Suomessa pahiten HUS-alueella. Heikentyminen jatkui koko syksyn aina joulukuulle saakka. Lähes kaikissa EU- ja ETA-maissa ml. Suomessa tautitapausten määrät ylittivät jo marraskuussa moninkertaisesti kevään 2020 tason. Nousun myötä myös sairaalahoidon tarve luonnollisesti nousi.

Vuoden 2020 lopulla kasvu taittui, mutta joulukuun lopulla todettiin ensimmäiset leviämisherkemmän muuntoviruksen, ns. deltaviruksen aiheuttamat tautitapaukset myös Suomessa. Myös joidenkin muiden muuntovirusten aiheuttamia tapauksia oli havaittu jo aiemmin, mutta deltaviruksesta tuli aikaa myöten pääviruskanta myös Suomessa. Tammikuun 2021 lopulla tautitapausten määrät lähtivätkin uudelleen nousuun. Huippunsa sairaalakapasiteettitarve saavutti maaliskuun 2021 lopulla, jolloin sairaalahoidossa oli enimmillään yli 300 potilasta, joista vajaa 60 tehohoidossa.

Vaikka tautitapauksia oli enenevässä määrin, erityisesti riskiryhmien ja sotehenkilöstön rokottaminen alkoivat hitaasti muuttaa sairastuneiden profiilia; vanhuksia sairastui aiempaa vähemmän vakaviin tautimuotoihin ja keskimäärin vakavasti sairastuneet olivat aiempaa nuorempia, alle 50-vuotiaita.

3.1.2 Johtaminen ja varautuminen

Kesälomien jälkeen tautitilanteen alettua jälleen heikentyä kävi selväksi, ettei toiseen aaltoon varautuvaa lainsäädäntövalmistelua ja suunnittelua ollut tehty esim. STM:ssä kesän aikana, kuten olisi ollut tarpeen. Tätä perusteltiin mm. sillä, että kevät oli ollut virkamiehille raskas ja lomat olivat olleet tarpeen. Näin syksy lähti varautumismielessä hieman takellessa käyntiin.

Hybridistrategian toimintasuunnitelma julkaistiin syyskuun alussa loppuvuotta varten ja päivitettiin joulun alla tammi-toukokuuta 2021 varten. Alueellinen tautitilanne kuvattiin käsitteillä perustaso, kiihtymisvaihe ja leviämisvaihe, joiden määrittelyissä huomioitiin ilmaantuvuus, positiivisten osuus testatuista, mahdolliset joukkoaltistumiset, jäljitystoimien onnistumisen sekä sairaalakapasiteetin riittävyys.

Hybridistrategia muodosti kokonaisuuden, jonka elementteinä olivat 1. testaa-jäljitä-eristä-hoida -periaate, 2. kohdennetut rajoitukset ja suositukset, joita ensisijaisesti ohjattiin alue- ja kuntatasoilla, 3. koko väestöön kohdistuvat suositukset, joita ohjasivat valtioneuvosto ja STM, ja joihin kuuluivat kontakteja vähentävät fyysisen etäisyyden ylläpito ja etätyösuositus, viruksen tarttumismahdollisuuksia pienentävät kasvomaskit ja yskimishygienia sekä tartunnanjäljitystä tarvittaessa helpottava koronavilkku, sekä 4. väestöön kohdistuvat laajat rajoitukset, joita käytettäisiin viimesijaisina. Jos kohdan 4 toimia jouduttaisiin ottamaan käyttöön, se tarkoittaisi käytännössä valmiuslain aktivointia käyttöönottoasetuksin sekä liikkumisrajoitusten käyttöönottoa.

Strategiassa painotettiin lisäksi, että heikkenevässä tautitilanteessa tiukemman tason rajoitustoimet voivat olla perusteltuja jo alhaisemmalla tautitasolla etupainotteisesti, siis kiihtymisvaiheen toimet jo perustasolla ja leviämisvaiheen toimet jo kiihtymisvaiheessa (ks. eri vaiheiden toimista tarkemmin jäljempänä kohdassa Elinkeinotoiminnan rajoitukset).

Tammikuussa 2021 strategiaa täydennettiin painottamalla entistä enemmän tilanneseurannan ja tarvittaessa myös etupainotteisten suositusten ja rajoitusten määrittämisen tärkeyttä ja toisaalta sitä, ettei rajoitustoimia tullut purkaa ennen kuin tilanne kyettäisiin riittävän laajasti ja luotettavasti arvioimaan. Asiaan liittyi myös se, että valtakunnallista STM:n ohjausta tiukennettaisiin asteittain tiettyjen kriteerien täytyessä, vaikka edelleen muodollisesti päätöksenteosta vastaisivat alueelliset viranomaiset. Vaikka tautitilanne oli jonkin verran helpottunut, täydennyksen taustalla oli tietysti pelko helpommin tarttuvien virusmuunnosten leviämisestä.

Osana strategian täydennystä käyttöön otettiin valtakunnallinen maksimaalinen etätyösuositus ja laajin maskisuositus koko maassa.

3.1.3 Maahantulon rajoittaminen

Valtioneuvosto päätti heinäkuun 2020 lopussa palauttaa sisärajavälvonnan uudelleen käyttöön Suomen ja Itävallan, Slovenian ja Sveitsin väliseen liikenteeseen. Näissä maissa tautitapausten määrät olivat edellisen arvioinnin jälkeen kääntyneet kasvuun.

Ns. vihreiden maiden ilmaantuvuusraja nostettiin aiemmasta kahdeksasta 25:een, mikä oli tervetullut muutos. Vaikka uusikin raja oli erittäin tiukka, aiempi oli ollut niin tiukka, että se ei ollut helpottanut matkustusta Suomeen juuri mistään.

Viimeistään syksystä 2020 eteenpäin maahantulon terveysturvallisuuden varmistaminen osoittautui ilmeisen haasteelliseksi ratkaistavaksi.

Elokuun alussa kerrottiin valmisteltavan tiukennuksia maahantulon käytäntöihin. Lähtömaan mukaan kohdennettujen pistokoemaisten tarkastusten sijaan Suomeen ns. riskimaista tuleviin matkustajiin kohdennettaisiin jatkossa nykyistä enemmän toimenpiteitä, esimerkiksi antamalla virallinen karanteenimääräys tai velvoite mennä koronatestiin heti maahantulon jälkeen, ellei henkilöllä olisi esittää riittävän tuoretta testiä lähtömaasta. Riskimaasta tulijalla olisi joka tapauksessa velvollisuus 14 vrk:n omaehtoiseen karanteeniin, jota kuitenkin voisi lyhentää saamalla negatiivisen tuloksen toisesta testistä aikaisintaan 72 h maahantulon jälkeen. Lisäksi liikennöitsijöitä veloitettaisiin viestimään käytännöt matkustajille matkan aikana sekä selvittämään henkilöt, jotka ovat lähteneet matkaan riskimaasta ja lentävät Suomeen turvallisen maan kautta. Karanteenista olisivat kuitenkin vapautettuja mm. logistiikkatyöntekijät, joiden työ olisikin käytännössä muuttunut muutoin mahdottomaksi.

Samoihin aikoihin THL julkaisi ns. liikennevalomallinsa, jolla pyrittiin kuvaamaan koronan tartuntariskiä eri maissa. Mallia käytettiin myös sen määrittelyyn, millaisia toimia ko. maasta palaaviin sovellettiin riskilähtöisesti. Mallin ja rajarajoituspäätösten eritahtinen päivityssykli johti kuitenkin alussa ristiriitoihin; syyskuun 2020 alussa esimerkiksi raja.fi -sivujen mukaan Liettuaan saattoi matkustaa ja rajaliikenne oli normalisoitunut, eikä rajoitteita Suomeen paluun suhteen ole. THL:n liikennevalomallin mukaan puolestaan Liettua oli oranssi maa, mistä paluun jälkeen suositus on jäädä 14 vuorokauden omaehtoiseen karanteeniin.

Syyskuun 2020 alussa LVM teki esityksen ns. lähtömaatestin edellyttämisestä. Ajatus oli se, että Suomeen tuleva matkustaja joutuisi esittämään tuoreen negatiivisen testitodistuksen jo lähtömaassa ennen liikennevälineeseen nousuaan ja ilman sitä Suomeen ei voisi matkustaa. Esitys kaatui kuitenkin huonosti valmisteltuna alkumetreillä eduskuntakäsittelyssä ja vedettiin pois. Asian valmisteluvastuu siirtyi LVM:ltä STM:lle.

Seuraava esitys oli valmistelussa pitkään. Lopulta STM pyysi marraskuun alussa lausuntoja esityksestä, joka oli jotakuinkin elokuun alussa kerrotun mukainen. Esitys sai runsaasti kritiikkiä, erityisesti siitä syystä, että siinä ei edellytetty lähtömaatestiä, vaan painotus oli massapäätöstyyppisissä pakko-testauksissa ja muissa kontroleissa maahantulon jälkeen, mikä luonnollisesti toisi tarkastus-, testaus- ja karanteenipaineen lähes kokonaisuudessaan Suomen viranomaisille.

Esitys annettiin eduskunnalle helmikuun 2021 puolivälissä. Sen käsittelyä on tarkasteltu jäljempänä muistiossa.

3.1.4 Elinkeinotoiminnan rajoitukset

Hallintastrategiassa ja tartuntatautilaissa lähdettiin alkukuukausista poiketen siitä, että rajoitustoimia harkitaan pääasiassa alueellisesti, alueellisten

viranomaisten, erityisesti AVI:en, sairaanhoitopiirien sekä kuntien ja kuntayhtymien toimesta pois lukien ravintoloiden rajoitukset, jotka ovat koko ajan olleet valtioneuvoston asetuksilla säänneltäviä. Harkinnan ja päätöksenteon tueksi strategiassa (VN periaatepäätös 3.9.2020) oli lanseerattu jako perustason, kiihtymisvaiheen ja leviämisvaiheen alueisiin ja näiden mukaan myös harkittavana olevat toimet poikkesivat sen mukaan, missä vaiheessa alue oli.

Strategian mukaan perustason alueilla pääsääntöisesti yli 50 hengen koontumiset olivat mahdollisia noudattaen OKM:n ja THL:n ohjetta. Ryhmämuotoiseen harrastustoimintaan voitiin antaa vastaavia ohjeita kuin yleisötilaisuuksiin. Maskin käyttöä suositeltiin mm. joukkoliikenteessä.

Kiihtymisvaiheen alueilla THL:n ja OKM:n ohjetta tuli strategian mukaan noudattaa kaikissa tilaisuuksissa ja osanottajamäärä sisätiloissa voitiin rajata 20:een ja tätä suurempia tilaisuuksia voitiin järjestää vain OKM:n ja THL:n ohjetta noudattaen. Vastaavasti voitiin toimia esim. julkisissa tiloissa ja harrastustoiminnassa. Korkean riskin tilanteissa voitiin suositella harrastustoiminnan keskeyttämistä tai järjestämistä erityisjärjestelyin. Korkeakoulujen suositeltiin harkitsevan siirtymistä etäopetukseen. Maskien käyttöä suositeltiin joukkoliikenteen lisäksi myös julkisissa sisätiloissa ja yleisötilaisuuksissa.

Leviämisvaiheen alueilla yleisötilaisuudet voitiin strategian mukaan kieltää tai sallia enintään 10 hengelle, tai tiukimmillaan vain kuudelle hengelle. Aikuisten harrastustoiminta voitiin keskeyttää tilapäisesti. Muille kuin perusasteen oppilaitoksille suositeltiin siirtymistä etäopetukseen. Maskien käyttöä suositeltiin myös yläkouluissa.

Kiihtymis- ja leviämisvaiheen alueilla ravintoloiden toimintaa rajoitettiin jälleen sekä aukioloaikojen että asiakaspaikkojen osalta.

Tautitilanteen heikennyttyä marraskuun lopulle tullessa STM ohjasi alueellisia viranomaisia tiukkoihin toimiin erityisesti leviämisvaiheen alueilla ottaen käyttöön kaikki edellä kerrotut rajoitustoimet ml. laaja etätyösuositus marraskuun lopulta joulukuun puoliväliin. Vuoden 2020 lopulla tilanne muistuttikin pitkälti kevään 2020 lockdownin tilannetta.

Tammikuun 2021 alussa valtioneuvosto teki periaatepäätöksen strategian toimintasuunnitelman tarkentamisesta. Sen mukaan aiemman perustason, kiihtymisvaiheen ja leviämisvaiheen toimenpiteisiin perustuvan hallintamallin lisäksi tuli kolmiportainen malli, jolla valtakunnallisesti ohjattiin alueellista päätöksentekoa. Mallin mukaan tasolla 1 noudatettiin aiempaa mallia sellaisenaan. Valtioneuvoston todettua tarpeen siirtyä tasolle 2 tämä tarkoitti leviämisvaiheen toimenpiteiden määräraikaista ja laajamittaista käytönoton ohjausta. Tasolle 3 siirryttäisiin viimeisenä keinona. Tämä

tarkoittaisi mm. poikkeusolojen toteamista, valmiuslain tarvittavien säännösten käyttöönottoa asetuksin sekä liikkumisrajoituksia.

Helmikuun 2021 lopulla astui voimaan tartuntatautilain muutos, jossa aiemman hybridistrategian mukaisia rajoitusvaltuuksia oli tarkennettu. Sen myötä asiakastiloissa koko maassa tuli noudattaa velvoittavia hygieniatoimia, kiihtymisvaiheen alueilla tuli käyttöön mahdollisuus edellyttää, että toiminnanharjoittajan tuli huolehtia fyysisen etäisyyden tosiasiallisesta säilymisestä käytännön keinojen jäädessä sen omaan harkintaan (esim. tilajärjestelyt, asiakkaiden porrastaminen, asiakaspaikkojen määrän rajoittaminen). Kiihtymisvaiheessa myös liikennevälineiden matkustajamääriä voitiin Liikenne- ja viestintäviraston määräyksellä rajoittaa.

Leviämisvaiheessa kunta tai aluehallintovirasto voivat tiukimmillaan sulkea määritellyt asiakkaiden ja osallistujien käyttöön tarkoitetut elinkeino- tai muun toiminnan tilat kahdeksi viikoksi kerrallaan. Tämä koski mm. sisäliikunta- ja urheilutiloja, yleisiä saunoja ja uimahalleja, tanssi paikkoja, huvi- puistoja, sisäleikkipuistoja ja kauppakeskusten yleisiä oleskelutiloja.

Nämä väliaikaiset lait säädettiin olemaan voimassa 30.6.2021 saakka. Niitä tarkennettiin osin jo maaliskuussa muutamien kiireisen valmistelun takia niihin jääneiden ristiriitaisuuksien takia, joista erityisesti Etelä-Suomen AVI ja STM kävivät julkisuudessa tiukkaa tulkintaväittelyä. Kyse oli mm. siitä, että lain sanamuoto ei mahdollistanut sulkemispäätöksiä pienissä, alle 10 asiakaspaikan soveltamisalaan kuuluvissa sisätoimitiloissa Lopulta AVI:n tulkinta voitti ja STM:n oli pakko esittää muutoksia lakiin, jotta tarvittaessa myös pienimmät toimitilat saatiin suljettua.

Säännösten voimassaoloa on jatkettu tuon jälkeen useasti. Marraskuussa 2021 hallitus linjasi, että näiden väliaikaissäännösten voimassaoloa tuli edelleen jatkaa kesäkuun 2022 loppuun saakka.

Koska tautitilanne oli uudelleen heikentynyt, helmikuun 2021 lopulla siirryttiin jälleen keskitetympään ohjaukseen valtioneuvoston todettua tason 2 kriteerien täyttyvän. Tämä johti mm. perusasteen yläluokkien, toisen asteen ja korkea-asteen siirtymiseen jälleen etäopetukseen. Yläluokat olivat etäopetuksessa lopulta 8. - 28.3.2021, toisen asteen ja korkea-asteen opiskelijat vielä pidempään. Lisäksi mm. erittäin tiukat kokoontumisrajoitukset otettiin käyttöön ja karanteenien ja eristysten valvontaa tehostettiin.

Ravintolarajoituksia koskevat rajoitusvaltuudet ovat olleet koko ajan valtioneuvoston asetuksilla täytäntöön pantavissa ja muutettavissa. Tartuntatautilain asetuksen antovaltuutta ja rajoitusten sisältöä koskevien säännösten voimassaoloa on aina uudelleen jatkettu ja niihin on tehty myös joitain sisällöllisiä muutoksia. Esim. leviämisvaiheen alueilla anniskelupaikoissa käytössä on saanut tyypillisesti olla puolet asiakaspaikoista, ruokaravintoloissa 75 %.

Kaikilla asiakkaila on myös tullut olla istumapaikka ja ravintolat on velvoitettu huolehtimaan hygieniatoimista. Aukioloaikoihin on tehty muutoksia useamman kerran ja tiukimmillaan aukiolo on rajattu päättymään jo hyvin varhain illalla niin, että illallisravintoloiden ei ole ollut mahdollista kannattavasti toimia ja yökerhojen ei ole ollut mahdollista toimia ollenkaan. Keväällä 2021 säännöksiä tiukennettiin vielä niin, että ne mahdollistivat asiakaspaikkojen rajaamisen tiukimmillaan jopa kolmasosaan normaalista. Maalis-huhtikuulla 2021 oli leviämisvaiheen alueilla myös hetken aikaa kevään 2020 tyyppinen täyssulku, jonka aikana vain ruuan noutomyynti ja henkilöstö- / laitosravintoloiden toiminta oli sallittua.

Useassa kohdin kriisiä, mutta erityisesti keväällä 2021 nousi keskusteluun se, miten epätasa-arvoisesti rajoitussäännökset kohtelivat toisaalta ravintola-alaa, toisaalta tapahtuma-alaa. Vaikka rajoitukset ovat rajoittaneet merkittävästi ravintola-alan toiminnan mahdollisuuksia, tapahtuma-ala kritisoi sitä, että ravintola-ala sentään on voinut toimia, kun tapahtuma-ala ei ajoittain ole voinut toimia ollenkaan. Syy tälle on se, että tapahtumiin on sovellettu kokoontumisrajoituksia, jotka ovat olleet AVI:en harkinnassa, kun taas ravintoloiden rajoituksia on säännelty tartuntatautilailla ja lakiin on kirjattu täytäntöönpanon osalta asetuksenantovaltuus valtioneuvostolle. Tämä on johtanut täysin erilaisiin lopputuloksiin, vaikka varmasti voidaan sanoa tartuntariskin olevan molemmissa toiminnoissa monilta osin hyvin samantasoinen.

Rajoitusvaltuuksia myös käytettiin edellä kerrotun mukaisesti. Suurimmissa ongelmissa oli kaiken aikaa erityisesti Uusimaa ja siellä HUS-alue, jolla väestökeskittymästä johtuen tartuntoja on läpi kriisin ollut eniten. Ajoittain lähes koko maa oli leviämisvaiheessa, joten myös leviämisvaiheen tiukkoja rajoituksia oli hyvin laajalti voimassa.

3.1.5 Testaus ja jäljitys

Elokuun 2020 puolivälissä testauskapasiteetti oli 14.000 näytettä / vrk ja päivittäin testejä tehtiin 4.000–6.000. Elokuun alusta lähtien testausmäärät lähtivät kuitenkin nousuun ja kuun lopulla testejä tehtiin jo yli 10.000 / vrk. Tavoitteeksi oli asetettu, että testiin tulee aina päästä alle vuorokaudessa ja testitulokset tuli saada samoin vuorokaudessa. Tuolloin testiin pääsyssä ja tulosten saamisessa oli paljon viiveitä ja alueellisia eroja. Tulokset saattoi tulla 1–5 vrk:ssa testistä. Näin myös jäljitys luonnollisesti toimi huonosti.

Koronavilkku julkaistiin käyttöönotettavaksi elokuun 2020 lopussa. Asiaan liittyvän viestintäkampanjan ansiosta sitä ladattiin ennätyskellisen laajasti ja nopeasti, vain 2–3 kuukaudessa yli 2,5 miljoonaan laitteeseen. Käyttäjien määrä on sittemmin laskenut. Vuoden vaihteeseen tultaessa sovellukseen tehtiin vielä muutoksia niin, että siitä tuli yhteensopiva muiden EU- ja ETA-maiden sekä Sveitsin vastaavien sovellusten kanssa ja sovellukset kykenivät välittämään altistumistietoja tietoturvalisest toisilleen.

Tartuntojen määrä pysyi alkusyksystä 2020 vielä kohtuullisen tasaisena. Suurin osa altistumisista tapahtui raporttien mukaan vapaa-ajalla ja erityisesti perhepiirissä, kuten on ollut tilanne koko kriisin ajan. Työpaikka-altistusten suhteellinen osuus on ollut koko ajan suhteellisen vähäinen, korkeimmillaan saatujen tietojen mukaan noin viidesosa niistä tapauksista, joissa tartunnanlähde kyettiin selvittämään.

20.000 näytteen päiväkohtainen testauskapasiteetti ylitettiin syyskuussa 2020 ja marraskuun puoliväliin tultaessa se oli jo yli 26.000 näytettä / vrk.

Vaikka jäljitykseen panostettiin koko ajan enemmän, tartunnan lähde kyettiin tartuntamäärien koko ajan noustessa jäljittämään esim. marraskuussa 2020 vain keskimäärin hieman alle - hieman yli puolessa tapauksista.

Vuodenvaihteen jälkeen, johtuen ehkä hienoisesti tasoittuneesta tautitilanteesta testausmäärät laskivat. Ihmiset eivät enää oireisinakaan hakeutuneet yhtä hanakasti testattaviksi. Tämä kuitenkin tasoittui tautitilanteen uudelleen heikennettyä pian ja testeihin hakeuduttiin jälleen innokkaasti. Vielä keväälläkin 2021 jäljitys takelteli välillä. Yrityksistä huolimatta toimeksiantoa työterveyshuolloille osallistua jäljitystoimintaan ei saatu.

Korotus Kela-korvaukseen yksityisessä terveydenhuollossa, ml. työterveyshuollossa tehtävistä koronatesteistä saatiin voimaan vuoden vaihteessa. Korvaustaksa PCR-testistä nousi 100 €:oon / testi. Aiemmin se oli ollut 56 € / testi. Myös työnantajan maksama koronavirustutkimus korvattiin nyt sairaanhoitovakuutuksesta.

3.1.6 Rokotteet ja rokottaminen

Rokotteita alettiin saada Suomeen joulukuussa 2020 ja rokotukset alkoivat jouluna 2020. Aluksi rokote- ja rokotusmäärät olivat erittäin pieniä.

Rokottaminen aloitettiin koronapotilaita hoitavasta terveydenhuollon henkilöstöstä ja hoivakotien henkilöstöstä, sen jälkeen rokotettiin yli 70-vuotiaat ja näiden jälkeen muut henkilöt, joilla oli vakavalle koronavirustaudille altistavia sairauksia ja tämän jälkeen muut yli 16-vuotiaat alkaen vanhimmista ikäryhmistä. Myöhemmin mukaan lisättiin 12–15-vuotiaiden ikäryhmä.

Alkuvuodesta ja keväällä 2021 rokotuskattavuuden kehittyminen olikin pitkälti kiinni rokotteiden saatavuudesta maahan. Haastetta oli myös siinä, että rokotteita oli päätetty jaella tasaisesti koko maahan väestösuhteen mukaisesti. Tämä ei huomioinut sitä, että tautitilanne maan eri osissa poikkesi huomattavasti toisistaan. Jako johtikin siihen, että rokotuskattavuus parani pitkään nopeimmin siellä, missä tautitilanne oli parempi kuin muualla. Tästä kärsivät erityisesti sairaanhoitopiirit, joiden alueella asui eniten asukkaita, ennen muuta HUS-alue.

EK pyrki vaikuttamaan siihen, että rokotejärjestystä muutettaisiin paitsi alueellisesti, myös ammattiryhmien kriittisyys huomioiden.

Rokotteiden saatavuusongelmista johtuen ensimmäisen ja toisen annoksen alkuperäinen annosväli pidennettiin kolmesta 12 viikkoon. Kesällä 2021 se lyhennettiin jälleen kahdeksaan viikkoon rokotesaatavuuden helpotuttua.

Tämän jälkeen alueellisesti oli välillä pulaa rokottajista. Vähitellen rokottaminen saatiin kuitenkin toiminaan paremmin.

Sähköistä, Omakanta-palvelun varaan rakentuvaa koronatodistusta Suomessa alettiin valmistella alkuvuodesta 2021. Maaliskuussa linjattiin, että Suomen todistus tehdään alusta lähtien EU:n Digital Green Certificate -mallin mukaiseksi, joten se kattaisi kaikki kolme tietosisältöä: tiedon saadusta rokotesarjasta, tiedon tietyn ajan kuluessa sairastetusta koronataudista sekä tiedon tuoreesta negatiivisesta testituloksesta. Suomessa nämä otettaisiin vaiheittain käyttöön, rokotustodistus ensin. Tarkat todistusten käyttötapaukset olivat vielä tuossa vaiheessa päättämättä. Lopulta todistus tuli käyttöön ensisijaisesti matkailussa ja myöhemmin syksyllä 2021 myös kotimaisessa käytössä rajoitusten vaihtoehtona, ks. tarkemmin jäljempänä.

3.1.7 Yritysten kriisituet

Kesällä 2020 haussa ollut ensimmäinen yritysten määräaikainen kustannustuki osoittautui ehdoiltaan niin tiukaksi, ettei sitä kyetty käyttämään kuin osittain. EK korostikin kustannustuen jatkovalmistelussa, että tuki mahdollistaisi kattavamman yksilöllisen ja yrityskohtaisen harkinnan kuin kesällä 2020 voimassa ollut kustannustuki. Tällä haluttiin parantaa tuen vaikuttavuutta (aidosti pandemiasta kärsineet yritykset) ja välttää epäoikeudenmukainen kohtelu eri yritysten välillä.

Laissa säädetty toimialaluokitus osoittautui määräävyydeltään erittäin sitovaksi jättäen tuen piiristä yrityksiä, joilla olisi voitu katsoa olleen yhtäläinen peruste tukeen. Erityisen hankalia olivat tilanteet muun muassa monialayritysten kohdalla, toimialaluokituksen virheellisyyden kohdalla tai yksittäisen yrityksen muusta toimialasta poikkeavan luonteen vuoksi jne. EK:n mielestä olennaisinta oli taata eri yrityksille tasavertainen mahdollisuus kustannustukeen toimialasta riippumatta, silloin kun ne pystyvät osoittamaan koronasta liiketoiminnalleen aiheutuneet haitat.

Toinen kustannustukipaketti tuli haettavaksi Valtiokonttorin kautta ajalla 21.12.2020 - 26.2.2021. Myöntöperusteisiin oli tehty edellisen kierroksen jälkeen muutoksia, jotta tuki paremmin vastaisi yritysten tarpeisiin. Huomioitavien kulujen joukkoa oli laajennettu aiemmasta. Katettava tukikausi oli kesä-lokakuu 2020. Kustannustuen enimmäismäärä yritysten kohden oli

500.000 €. Puitetukiohjelman mukaisia tukia yritys saattoi saada korkeintaan 800.000 €.

3.1.8 Työnantajien tilapäiset maksu- ja muut helpotukset

Maalis-huhtikuun 2020 vaihteessa säädettyjen, mm. työsopimuslain ja työttömyysturvalain väliaikaissäännösten voimassaoloa jatkettiin vuoden 2020 loppuun, työttömyysturvapoikkeusten osalta ensin kesäkuun 2021 loppuun ja myöhemmin vielä 30.9.2021 saakka.

3.2 EK:n keskeiset toimenpiteet

Ajankohta	Toimenpide	Esiitys	
19.8.2020	X		EK julkaisi Kymmenen kysymystä koronasta ja työehdoista -infopaketin.
31.8.2020	X		EK antoi vahvan tukensa koronavilkku-soveluksen mahdollisimman laajalle käyttöön-otolle.
30.9.2020	X		EK julkaisi koronakyselynsä alueelliset tulokset koskien yritysten näkymiä ja arvioita koronan vaikutuksista. Noin viidesosa yrityksistä oli lomauttanut tai irtisanonut henkilöstöään. Matkustusrajoitukset ja niihin liittyvät koronatestausvaatimukset haittasivat noin kolmasosan toimintaa Pohjois-Suomessa ja Uudellamaalla. Osa koki myös hyötyvänsä niistä.
6.10.2020		X	EK vaati arvonlisäveron määräaikaista alentamista palvelualojen ahdinkoa helpottamaan.
23.11.2020	X		EK julkaisi koronakyselynsä tulokset . Niiden mukaan yritysten näkymät olivat uudelleen heikentymässä, työllisyystilanne oli heikentynyt, rajoitukset ja etätyö haittasivat yritysten toimintaa ja kustannustuen nähtiin tulleen suureen tarpeeseen.
28.11.2020		X	EK:n aloitteesta työmarkkinakeskusjärjestöt julkaisivat yhteisen vetoomuksen työterveyshuollon mukaan ottamiseksi tuleviin koronarokotuksiin.
11.12.2020	X		EK julkaisi tietoa ja ohjeita kustannustuki II:sta. Haku alkoi joulun alla 2020 ja päättyi helmikuussa 2021 sekä kattoi tukikauden 1.6.-31.10.2020.
17.12.2020		X	EK tiedotti olevansa huolissaan tulossa olevasta ja erittäin haastavasta

			rokottamisprosessista. EK ehdotti rokottami- seen valtakunnallista keskitetyn johtamisen mallia ja työterveyden mukaan ottamista ro- kottamiseen jo suunnitteluvaiheessa.
30.12.2020	X		EK julkaisi Maaseutu-Pulssinsa tulokset , joi- den mukaan korona oli iskenyt maaseudulle viipeellä, ja maaseudun näkymät olivat sen vuoksi kaupunkeja synkemmät.
6.1.2021		X	EK julkaisi yhdessä muiden työmarkkinakes- kusjärjestöjen kanssa vetoomuksen koskien työterveyshuollon laajaa hyödyntämistä ro- kottamisessa ja koronarokotusten kustan- nusten täysimääräistä korvaamista työter- veyshuollossa joulun alla annetun asetuksen korvaustason osoittauduttua riittämättö- mäksi.
14.1.2021		X	EK yhdessä Pohjoismaiden ja Baltian maiden sisarjärjestöjen kanssa ehdotti Euroopan ko- missiolle tiukkaa seuranta- ja valvontameka- nismia liittyen Euroopan elpymisrahoituk- seen.
1.2.2021	X		EK julkaisi vielä uudelleen ohjeita ja tietoa liittyen kustannustuki II:een ja tiedotti sa- malla pyrkivänsä vaikuttamaan kustannus- tuki III:n kriteereihin, jotta ne olisivat aiem- paa oikeudenmukaisemmat. Jo tätä ennen EK vaikutti siihen, että Valtiokonttori julkaisi tietopakettin , jossa oli konkretisoitu harkin- nanvaraisuuden tulkintaa.
10.2.2021		X	EK julkaisi Restart-työryhmänsä skenaariot ja ehdotukset haasteiden ratkaisemiseksi, mm. työterveys mukaan rokottamiseen, työtervey- teen liittyvien korvauskysymysten ratkaise- minen, rokotteiden jakelu työterveyshuol- loille, rokottamiseen oikeutettujen piirin laa- jentaminen kattamaan kaikki rokottamiseen oikeutetut ammattihenkilöt sekä digitaalisen rokotustodistuksen luominen nopeasti hel- pottamaan matkustusta ja matkustuksen mahdollistaminen ilman testauksia ja karan- teeneja täysin rokotetuille sekä sen selvittä- minen, missä muualla rokotustodistusta voi- taisiin käyttää yhteiskunnan avautumista hel- pottamaan.

			Lisäksi EK ehdotti, että korona-hallintastrategia päivitetään pikaisesti huomioiden rokotuskattavuuden kehitys ja että matkustuksen kontroleihin luotaisiin yhteiseurooppalainen malli. Lisäksi EK vetosi, että yritysten kriisitukia tarvitaan edelleen ja että niiden myöntökriteereistä tulee kehittää aiempaa oikeudenmukaisempia. Osana kokonaisuutta olivat rokotuskattavuuden kehittymisen skenaariot, joista positiivisin oli tuossa vaiheessa positiivisempi kuin esim. THL:n, mutta joka lopulta myös aika tarkalleen toteutui.
--	--	--	--

3.3 Keskeisimmät onnistumiset

1. Vaikuttaminen koronatukien myöntökriteereiden muokkaamiseen oikeudenmukaisemmiksi.
2. Vaikuttaminen koronarokotusten kustannusten korvaustasoon työterveyshuollossa (toteutui maaliskuussa 2021). On selvää, että tämä ei olisi ilman EK:ta toteutunut, niin kovaa oli muutoksen vastustus STM:ssä.
3. EK:n Restart-työryhmän skenaariot ja ehdotukset helmikuussa 2021. Vaikka tehdyt ehdotukset eivät kaikilta osin toteutuneet, ehdotuksilla oli merkitystä seuraavien kuukausien päätöksenteossa.
4. Vaikuttaminen koronatodistukseen liittyvään valmisteluun.

3.4 Asiat, joihin emme voi olla tyytyväisiä

1. Työterveystoimijoita ei saatu tavoitellusti laajasti mukaan tartunnanjäljitykseen ja rokottamiseen. Siltä osin kuin tavoitteeseen rokottamisen osalta päästiin noin kolmasosassa kunnista, rokotelogistiikka oli kuitenkin tavoiteltua monimutkaisempi, kun rokotteet toimitettiin toimijoille kuntien kautta.
2. Emme saaneet läpi näkemyksiämme siitä, miten maahantulon terveysturvallisuutta tulisi kehittää. Ns. lähtömaatestin edellyttämistä ei tavoitellussa muodossa missään vaiheessa saatu aikaan. Samoin Suomen ns. vihreiden maiden kriteerit ovat syksyyn 2021 saakka olleet tiukemmat kuin EU-komission suositukset.
3. Hallitus ei tarttunut EK:n esittämiin ehdotuksiin verotuksen käyttämisestä koronapolitiikan toimenä. EK:n 6.10.2020 esittämät alennetut ALV-kannat eivät saaneet vastakaikua eikä myöskään ns. carry back (takautuva tappiointaus), mitä EK esitti eri yhteyksissä yritysten taseiden vahvistamiseksi.

4 Kevät 2021 - loppukesä 2021

4.1 Keskeisimmät tapahtumat teemojen kannalta

4.1.1 Tautitilanteen kehittyminen

Tautitilanne jatkoi heikkenemistään myös maaliskuussa 2021, jopa hyvin jyrkästi. Samalla sairaalahoidon tarve nousi ja hoitokapasiteetti oli alueellisesti vaikeuksissa, mutta valtakunnallisesti tehohoidon kapasiteetti ei ollut uhattuna. Edelleen tartuntoja oli paljon nuorilla johtuen ennen kaikkea siitä, että heillä kontakteja oli vanhempia ikäluokkia enemmän. Vanhempia ikäluokkia suojasivat kuitenkin jo tuossa vaiheessa rokotukset.

Hyvin pian maaliskuun lopusta alkaen tautitilanne kuitenkin saatiin laskuun. Lasku jatkuikin tasaisena kesään saakka.

Kesäkuun lopusta alkaen tartuntamäärät lähtivät jälleen nousuun, pitkälti nuorten kokoontumisissa ja osin myös kesällä Pietarissa järjestettyjen jalkapallon EM-kisojen suomalaisten kisaturistien tuomana. Asiaan vaikutti myös se, että tuolloin rokotuskattavuus ei aktiiviväestön keskuudessa vielä ollut kovin korkealla. Koska sairastuneet olivat kuitenkin aiempaa nuorempia, tauti oli tyypillisesti heillä lievempi, eikä tautimäärien kasvu näkynyt aiemman tapaan sairaalakuormituksen kasvuna. Tartuntamäärien kasvu oli kuitenkin rajua; elokuussa 2021 tartuntamäärät kasvoivat 60 % viikossa.

Elokuun lopulta alkaen tartuntamäärät alkoivat kuitenkin jälleen laskea parantuneen rokotuskattavuuden myötävaikutuksella. Koronasta oli tullut leimallisesti rokottamattomien tauti.

4.1.2 Johtaminen ja varautuminen

Keväällä tautitilanteen hallinta ml. rajoituksiin liittyvä harkinta oli alueellisten ja kunnallisten viranomaisten vastuulla, mutta STM ohjasi toimintaa voimakkaasti.

Maaliskuun 2021 alussa todettiin jälleen poikkeusolot. Maaliskuussa pahimman tautitilanteen aikaan jopa maan sisäisiä liikkumisrajoituksia valmisteltiin pahimman varalle ja hallitus antoi asiasta esityksenkin, mutta veti sen lopulta pois. Osansa oli varmasti sillä, että rajoitusten vaikutukset arvioitiin mittaviksi; ministeri Lintilän teettämän arvion mukaan vaikutukset yksinomaan pääkaupunkiseudulla olisivat olleet noin miljardi euroa viikossa, jos liikkeisiin alueella ei voisi mennä asioimaan. Valmiuslain joitakin säännöksiä otettiin käyttöön asetuksin maaliskuun 2021 alussa, mutta ei niin laajasti kuin keväällä 2020. Käyttöönottoasetuksin mahdollistettiin mm. poikkeaminen kiireettömän hoidon määrääjoista sekä viestinnän keskitetympi ohjaus ja toimivaltaristiriitojen ratkaiseminen normaaliajoista poikkeavasti. Tähänkin liittyi sekaannus, koska pääministeri totesi 1.3.2021, että edellä kerrotuista

toimivaltuuksista kahta viimeksimainittua tullaan soveltuvin osin soveltamaan. Tässä vaiheessa kuitenkin käyttöönottoasetuksia ei vielä ollut annettu, eikä laki mahdollista tällaista menettelyä. Tilannetta selitettiin sillä, että soveltaminen tässä tarkoitti vain viestinnän parempaa yhteensovittamista normaalivaltuuksien puitteissa. Käyttöönottoasetukset annettiin lopulta muutamaa päivää myöhemmin.

Samassa yhteydessä kuntavaalien ajankohta siirrettiin kesäkuulle 2021.

Huhtikuun 2021 lopulla hallitus julkaisi viitteellisen tavoiteaikataulun koronarajoitusten purkamiseksi. Vaikka se oli osin linkitetty rokotuskattavuuden kehittymiseen, sen kriteerit olivat kuitenkin epämääräiset ja painottivat kokonaisharkintaa, joten yritysten oli sen pohjalta edelleen hyvin vaikea suunnitella omaa toimintaansa. Aikataulun julkaisun aikaan joitakin lievennyksiä rajoituksiin oli jo tehty ja niitä jatkettiin. Mm. poikkeusolot todettiin päättyneiksi huhtikuussa. Jälkikäteen voidaan todeta, että purun järjestys toteutui jotakuinkin suunnitellusti, mutta osin hitaammin kuin oli ajateltu. Ks. tarkemmin jäljempänä kohdassa Elinkeinotoiminnan rajoitukset.

Hybridistrategiaa päivitettiin jälleen toukokuun 2021 lopussa. Nyt kriteereissä otettiin huomioon myös rokotuskattavuuden kehittyminen ja jäljitys-toiminnan sujuvuus, mutta osana kokonaisharkintaa; numeerisia kriteereitä niille ei annettu.

Kesäkuun 2021 lopussa Onnettomuustutkintakeskus julkaisi [selvityksensä](#) korona ensimmäisen vaiheen (kesäkuun 2020 loppuun saakka) vaiheista, jonka laatimisessa myös EK:ta oli kuultu. Selvitys sisälsi myös suositukset kehityskohteiksi. Näitä olivat:

- 1) Kriisijohtamismallin uudistaminen
- 2) Tiedonkulun kehittäminen hallinnon tasojen välillä
- 3) Toimivaltasuhteet vakavassa kriisissä
- 4) Varautumisen kehittäminen
- 5) Verkostot asiantuntemuksen laajaa hyödyntämistä varten
- 6) Hallinnon valmiudet työtehtävien uudelleenjärjestelyihin
- 7) Tartuntatautien seurannan kehittäminen
- 8) Suunnitelmat rajaliikenteen rajoittamiseen
- 9) Keskitetyn hankintatoiminnan kehittäminen
- 10) Kyky nopeisiin digitaalisten ratkaisujen kehityshankkeisiin
- 11) Nopea tiedonsaanti vieraista taudeista
- 12) Ihmisten tukeminen laajavaikutteisissa kriiseissä

4.1.3 Maahantulon rajoittaminen

Helmi-maaliskuun 2021 taitteessa STM esitti ns. testaa ja tule -mallin muuttamista mm. siten, että sen nojalla AVI saattoi määrätä pakollisia testejä. Tarkkaan ottaen laki olisi mahdollistanut ne koko ajan, mutta jostain syystä lakia ei ollut sovellettu. Lopulta STM katsoi olevan tarpeellista täsmentää

lakia, että myös pakkotestejä saadaan tarvittaessa myös käytännössä määrättyä. Jo ennen lain voimaantuloa STM oli ohjannut aluehallintovirastoja tarvittaessa määräämään pakkotestejä, mutta melko heikoin tuloksin.

Esityksen käsittelyssä eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta edellytti ja eduskunta hyväksyi, että valtioneuvoston tulee antaa esitys, miten ns. lähtömaatestitodistuksen esittämisvelvollisuus mahdollistetaan. Ajatus oli, että tällaisen testitodistuksen puuttuessa matkustajan tulisi antaa negatiivinen testitulos. Tällaista esitystä ei lopulta koskaan saatu aivan tarkoitetun kaltaisena; testitodistusta ei ole missään kriisin vaiheessa velvoitettu tarkistamaan jo lähtömaassa, vaan vasta maahantulon yhteydessä, mikä ei ole ratkaissut sitä perusongelmaa, että maahantulon terveysturvallisuuskontrollit ovat läpi kriisin sitoneet erittäin paljon resursseja rajoilla tehtäviin tarkastuksiin ja testeihin. Tosin alkuvuonna 2021 mm. Finnair ja varustamot ottivat suosituksen pohjalta tällaisen lähtömaatestikäytännön sopimusperusteisesti voimaan ja noudattivatkin sitä kevään 2021 ajan.

Niin sanottujen vihreiden maiden ilmaantuvuusrajakriteeri laskettiin 25:sta 10:een kesällä. Vihreillä mailla tarkoitetaan maita, joista tulon Suomeen ei katsota lähtömaan tautitilanteen vuoksi tarkoittavan suurta riskiä Suomen tautitilanteelle. Kriteeri oli ollut alhainen jo aiemmin ja nyt sitä laskettiin vielä lisää. Euroopan komissio oli keväällä suosituksissaan määritellyt raja-arvoksi 50 / 75 riippuen siitä, kuinka suuri osa testeistä on positiivisia. Suomi oli ollut mukana suosituksesta päättämässä, mutta kuten aiemminkin, se noudatti maana tiukempaa linjaa.

Keväästä eteenpäin EK yhteistyössä UM:n kanssa pyrki vaikuttamaan siihen, että suomalaisten vientiyritysten kannalta keskeisimpien noin kymmenen vientimaan kanssa voitaisiin tautitilanteen salliessa saavuttaa järjestely, jossa maahantulon terveysturvallisuuskontrolleja ja esim. testeihin liittyvää karanteenia / omaehtoista karanteenia voitaisiin lieventää tai se voitaisiin poistaa. EK oli asiassa jatkuvassa yhteistyössä noin kymmenen keskeisen vientiyrityksen kanssa ymmärtääkseen yritysten kannalta keskeisimmät ratkaistavat haasteet. Tällaisia järjestelyitä ei lopulta saatu aikaan. Vaikuttaa ilmeiseltä, että loppukesästä eteenpäin uudelleen globaalisti heikentynyt tautitilanne vei järjestelyiltä onnistumisen edellytyksiä.

Heinäkuun 2021 alussa päätettiin terveysturvallisuustoimista maahantulon yhteydessä ajalle 12.7. - 31.8.2021. Jos henkilöllä oli täysi rokotussarja tai jos hän oli laboratoriovarmistetusti sairastanut koronan kuuden kuukauden kuluessa, maahantulon yhteydessä häneen ei sovellettu muita terveysturvallisuustoimia. Muussa tapauksessa henkilön tuli antaa 1–2 testiä ja välttää lähikontakteja toiseen testiin saakka. Edellä kerrotun lisäksi tämä ei koskenut myöskään henkilöitä, jotka tulivat maasta tai alueelta, jossa koronavirus-taudin ilmaantuvuus tai muuntuneen viruksen yleisyys ei aiheuta erityistä epidemian leviämisen riskiä. Koska näille maille asetettu

ilmaantuvuustasokriteeri oli erittäin tiukka, kriteerin on tyypillisesti täyttänyt vain kymmenkunta maata kerrallaan.

Schengen-sisärajatarkastukset poistettiin käytöstä ja palattiin tältä osin normaaliin heinäkuun 2021 lopussa. Rajatarkastukset olivat olleet voimassa maaliskuusta 2020 lähtien, kun normaalisti poikkeussäännös sallii korkeintaan kuuden kuukauden poikkeuksen. Suomi oli viimeisiä Schengen-maita, joka luopui tarkastuksista.

4.1.4 Elinkeinotoiminnan rajoitukset

Tautitilanteen parannuttua toukokuulle 2021 tultaessa rajoituksia voitiin purkaa. STM:n ohjausta vähennettiin ja painotettiin siirtymistä korostetun alueelliseen seurantaan ja päätöksentekoon. Kiihtymisvaiheen alueilla julkisia tiloja voitiin jälleen avata, ulkotiloissa tapahtuva harrastustoiminta voitiin sallia ja järjestää yleisötilaisuuksia väljemmin osallistujarajoituksin. STM painotti kuitenkin harkintaa ja malttia rajoituksia purettaessa. Koko ajan painotettiin, että tautitilanne voi uudelleen heikentyä.

Toukokuun lopussa päivitetyn hybridistrategian toimintasuunnitelman mukaan leviämisvaiheen alueilla oli jatkossa mahdollista järjestää isoja ulkotilaisuuksia turvaväliohjein ja eriyttämisyjärjestelyillä. Sisätiloissa tilaisuuksien osallistujamäärä rajattiin edelleen 10 henkilöön, mutta mahdollisuuksia lieventää tätä rajoitusta luvattiin tarkastella heti kesäkuun alussa uudelleen. Korkean riskin tilojen käyttö voitiin keskeyttää pääasiassa vain sisätiloissa, ja nämä suositukset koskivat vain aikuisia.

Kiihtymisvaiheen alueilla paino oli lähikontaktien välttämässä. Tilaisuuksiin sekä erilaisten tilojen käyttöön annettiin toisiaan vastaavat suositukset lähikontaktin välttämismelvoitteista. Alueilla luovuttiin toiminnan keskeytyksistä ja laajasta etäopetuksesta.

Perustason alueilla korostuivat jatkossa perushygieniat ja riittävät etäisyydet. Lähikontaktin välttämismelvoite poistui eikä yleisötilaisuuksia rajoitettu erikseen, mutta riittäviin etäisyyksiin kannustettiin.

Samoin perustason alueilla luovuttiin alueellisista maskisuosituksista ja etätyösuosituksista. Valtakunnallinen etätyösuositus oli kuitenkin edelleen voimassa, samoin esim. pk-seudun alueellinen suositus, joten niillä oli edelleen suuri merkitys yrityksille. Valtakunnallista etätyösuositusta jatkettiin ensin elokuun loppuun ja sen jälkeen elokuussa vielä uudelleen 15.10.2021 saakka. EK oli ajanut sen päättämistä useassa vaiheessa jo aiemmin kesällä parantuneeseen tautitilanteeseen ja työpaikkojen menestyksellisiin työpaikoilla tapahtuvien tartuntojen torjuntatoimiin vedoten.

Etätyösuosituksen päättymisajankohdan lähestyessä yrityksiä puhututtivat laajasti tulevat uudet lähi- ja etätyön yhdistävän hybridityön käytännöt sekä

se, miten työnantajan tulisi toimia täyttääkseen työturvallisuusvastuunsa tilanteessa, jossa työpaikalla on sekä rokotettuja että rokottamattomia työntekijöitä. Tähän liittyi myös se, että aiemmin tietosuojavaltuutettukaan ei katsonut rokotetietoa terveystiedoksi, mutta tiukensi tältä osin kantaansa elokuun lopussa. Tämän jälkeen rokotetiedoista voitiin kyllä työpaikoilla keskustella suullisesti, mutta niiden pidemmälle menevä käsittely edellytti tietosuojasta työelämässä annetun lain 5 §:n mukaisia käsittelyperusteita ja näin käsittely oli erittäin rajattua. Rokotetiedon kertominen puolestaan oli työntekijälle aina vapaaehtoista. Samaan aikaan kuitenkin työnantajalla on vastuu kaikkien työturvallisuudesta työpaikoilla, myös rokottamattomien työntekijöiden.

Yleisten rajoitusten lieventämisen myötä myös ravintolatoimintaa koskevia rajoituksia voitiin lieventää jossain määrin.

Kesäkuun lopussa STM tarkensi vielä hybridistrategian toimintasuunnitelmaa painottaen sitä, että jatkossa oli entistä tärkeämpää seurata epidemiatilannetta alueellisesti ja tehdä tarvittavat muutokset rajoituksiin ripeästi tilanteen edellyttämällä tavalla, jolla parhaiten varmistettaisiin se, että esim. alueelliset tartuntaryypät saataisiin tukahdutettua, eikä valtakunnalliseen keskitettyyn ohjaukseen olisi enää tarvetta palata.

4.1.5 Testaus ja jäljitys

Testaus oli laajaa keväällä 2021. Jäljityksessä oli ajoittain alueellisia ongelmia, mutta jäljityksen teho parani kohti keskikesää. Myös testimäärät laskivat tautilanteen parantuessa. Edelleen kuitenkin esim. kesäkuun 2021 alussa tehtiin yli 100.000 testiä viikossa.

Työpaikkojen osalta erityisen haasteellisia olivat rakennustyömaat ja telakat, joilla oli useita tartuntaryypäitä. Laajassa yhteistyössä pyrittiin löytämään uusia keinoja hallita tartuntariskejä näillä työpaikoilla. Tilannetta ja toimintatapoja myös onnistuttiin parantamaan.

Suurimmillaan työpaikoille jäljitettyjen tartuntojen suhteellinen osuus kaikista jäljitetyistä tartunnoista oli saatujen tietojen mukaan noin 20 %:n luokkaa ja tyypillisesti tasolla 5–10 %. Voitiin kokonaisuutena todeta, että työpaikoilla osattiin järjestää terveysturvalliset työskentelytavat läpi koko kriisiajan.

Yrityksistä huolimatta työterveystoimijoille ei saatu toimeksiantoa avustaa jäljityksessä. Testauksen osalta PCR-testin korotetuksi taksaksi vahvistettiin 100 € ja voimassaoloajaksi koko vuosi 2021. Tämä mahdollisti sen, että valtio korvasi myös yksityisten toimijoiden tekemien testien kustannuksia, mistä hyötyivät myös työnantajat, joiden maksettavaksi jäi vain omakustannusosuus.

4.1.6 Rokotteet ja rokottaminen

Alkuvuodesta 2021 oli linjattu, että kunnilla oli oikeus ottaa rokottamiseen kunnassa toimivat työterveystoimijat mukaan, mutta tähän ei ollut velvollisuutta. Maaliskuun lopussa hyväksyttiin sairausvakuutuslain muutokset väliaikaisesti ajalle 27.3. - 31.12.2021 siten, että sairaanhoitokorvauksiin lisättiin koronarokottamisen korvaustaksa. Korvauksen suuruus oli kymmenen euroa. Lisäksi koronarokottamisen korvaaminen teki rokotuksiin tehdyt matkat korvattaviksi. Matkakustannukset korvattiin jatkossa sekä julkisessa että yksityisessä terveydenhuollossa tehtyjen rokottamisten osalta.

Loppukeväästä lähtien maahan alettiin saada enemmän rokotteita ja niiden jakelu sujui pääsääntöisesti hyvin. Toukokuun 2021 lopulle tultaessa jo yli 90 % 70 vuotta täyttäneistä ja yli 50 % yli 16-vuotiaista oli saanut ensimmäisen rokoteannoksen.

Rokotustodistus tuli saataville Omakannasta kesäkuun 2021 loppupuolella ja testitodistus sekä todistus sairastumisesta heinäkuussa.

EK korosti keväästä 2021 lähtien, että Suomen tuli oppia elämään koronarisikin kanssa. Asiantuntijat olivat jo tuolloin laajasti sitä mieltä, että koronaviruksesta tulee pidempiaikainen haaste globaalisti tarkastellen ja että keskeisin keino hallita sitä on rokottaminen. Keväästä 2021 lähtien oli tullut toinen toistaan vakuuttavampia tutkimustuloksia rokotteiden aikaansaaman suojan erinomaisesta tasosta sekä yksilö- että väestötasolla. Ei voi olla niin, että rajoitustoimia pidetään yllä loputtomiin, vaan viimeistään siinä kohdin, kun kaikilla rokotettavilla on ollut mahdollisuus ottaa täysi rokotussarja, on oltava rohkeutta luottaa rokotuskattavuuden tuomaan suojaan.

4.1.7 Yritysten kriisituet

Kustannustuen kolmas tukipaketti tuli haettavaksi 27.4. - 23.6.2021. Katettava tukikausi oli marraskuu 2020 - helmikuu 2021. Kriteereitä oli muutettu mm. pienten yritysten kannalta oikeudenmukaisemmiksi, mutta EK korosti edelleen, että kustannustuen hakukriteerit olivat kokonaisuudessaan tiukat. Edelliset kaksi kustannustukikierrosta olivat osoittaneet, että kustannustueen budjetoidut varat olivat vain pieneltä osin ohjautuneet yrityksille liian tiukkojen hakukriteerien vuoksi. Liikevaihdon laskukriteeri 30 % oli EK:n mukaan monelle yritykselle liian korkea, eikä kertonut koko kuvaa yrityksen liikeloudellisesta tilanteesta. Se jätti myös huomioimatta toimialakohtaiset eroavaisuudet. Esimerkiksi pääomavaltaisilla aloilla jo tätä pienempi äkillinen liikevaihdon lasku voi aiheuttaa merkittäviä liikeloudellisia haasteita. Hoiva-alalla taas suojautumistoimista aiheutuvat lisäkustannukset vaikuttivat merkittävästi kannattavuuteen, vaikka liikevaihto olisi pysynyt muuttumattomana. Tuen enimmäismäärä yritystä kohden oli 1 M€. Osana pakettia oli organisoitu sulkukorvaus ravintoloille kevään sulkutilan

aiheuttamista menetyksistä. Puitetukiohjelman mukaisia tukia yritys saattoi saada korkeintaan 1,8 M€.

Koska kevättalvella aluehallintovirastoille tuli mahdolliseksi määrätä tietyn tyyppisten yritysten toimitilat tilapäisesti kokonaan suljettaviksi, näille piti kehittää oma tukensa. Sulkemiskorvaus oli tarkoitettu yrityksille, jotka olivat joutuneet sulkemaan toimitilansa kokonaan lain määräyksen tai viranomaisen päätöksen vuoksi. Tukeen oikeutettuja yrityksiä olivat ravitsemisliikkeet sekä esimerkiksi kuntosalit, uimahallit ja sisäleikkipuistot. Sulkemiskorvaus oli tarkoitettu mikroyrityksille tai pienyrityksille, jotka työllistivät alle 50 työntekijää ja joiden vuosiliikevaihto tai taseen loppusumma oli enintään 10 miljoonaa euroa. Myös sulkemiskorvausta haettiin Valtiokonttorista.

Myöhemmin keskisuurille ja suurille, vähintään 50 työntekijää työllistäville yrityksille ja konserneille tuli haettavaksi oma sulkemiskorvaus. Yritys saattoi saada sulkemiskorvausta, kun sen toimitilat suljettiin tilapäisesti asiakkailta lain määräyksellä tai viranomaisen päätöksellä maaliskuussa 2021, mikäli niiden liikevaihto laski sulkemiskauden kalenterikuukausina yli 30 % verrattuna vuoden 2019 vastaavaan ajanjaksoon. Sulkemiskorvaus koski ravintoloita ja muita ravitsemisyrityksiä sekä esimerkiksi liikunta- ja urheilutiloja, kuntosaleja, kylpylöitä ja sisäleikkipuistoja.

4.2 EK:n keskeiset toimenpiteet

Ajankohta	Toimenpide	Esiitys	
1.3.2021		X	EK esitti viiden askelen kriisitoimet pk-yrityksille, joilla lievennettäisiin sulkutilan iskua pk-sektorin työnantajille. Keskeisin ehdotus oli viranomaisten sulkumääräysten kohdeyrityksille suunnattava tuki, joka kattaisi enimmillään 100 % sulkutilan aikaisista kiinteistä joustamattomista kustannuksista. Eniten kärsineille toimialoille esitettiin tämän rinnalle myös muita tukitoimia.
Helmi-maaliskuu 2021		X	EK vaikutti voimakkaasti siihen, että työterveyshuolto saataisiin laajemmin mukaan rokkottamiseen. Pitkälti EK:n vaikuttamistyön johdosta sairausvakuutuslakiin tehtiin maaliskuun 2021 lopussa vuoden loppuun voimassa ollut muutos, jonka mukaan sairaanhoidon korvauksiin lisättiin koronarokottamisen korvaustaksa 10 €. Tämän myötä myös matkakustannukset tulivat korvattaviksi.
9.3.2021		X	EK suositti yhdessä muiden työmarkkinakeskusjärjestöjen kanssa etätyösuosituksen

			mahdollisimman laajaa huomioimista, jotta sulkutilasta päästäisiin mahdollisimman nopeasti ja tautitilanne saataisiin hallintaan.
19.3.2021		X	EK julkaisi yhdessä muiden elinkeinoelämän järjestöjen kanssa esityksen , jossa vaadittiin työterveyshuollon ottamista laajasti mukaan rokottamiseen ja että alueellinen tautitilanne huomioitaisiin rokotusjärjestyksessä.
19.3.2021	X		EK julkaisi liittoyhdistyksessä päivitetyn version vajaa vuosi aiemmin, toukokuussa 2020 julkaistusta Turvallinen työ, asiointi ja liikkuminen -oppaasta.
29.3.2021		X	EK julkaisi päivitettyä Restart-skenaariosa , joissa oli huomioitu uusien rokotehyväksyntöjen vaikutus aikatauluun.
30.3.2021		X	EK vaati uskottavien työllisyystoimien päättämistä puoliväliriihessä, jotta osin koronasta johtuva velkaantuminen saataisiin katkaistua. Tämä lisäksi EK vaati mm. kansallisin varoin toteutettavia täsmätoimia mm. sähköistämisen edistämiseksi, TKI-vähennyksen käyttöönottamiseksi ja viennin vauhdittamiseksi.
1.4.2021	X	X	EK julkaisi tuoreimman yrittäjäkyselynsä tulokset , joiden mukaan palveluala oli uudessa aallonpohjassa, ja konkurssiuhka jälleen syventynyt sulkutilan ja rajoitustoimien vaikutuksesta. Lähes 40 % työnantajista oli lomauttanut henkilöstöään viimeisen kuukauden aikana ja 14 % pelkäsi joutuvansa konkurssiin lähikuukausina. Hallitus sai koronatoimien hoitamisesta arvosanan 2,3 asteikolla 1–5. Erityisesti kritisoitiin poukkoilevaa päätöksentekoa ja epäselvää viestintää. Yritysten tarpeisiin viitaten EK edellytti hallitukselta konkreettista suunnitelmaa rajoitusten purkamiseksi juhannukseksi. EK painotti samalla kriisitukien tärkeyttä.
20.4.2021	X		EK järjesti infotilaisuuden yrityksille kustannustuen ja sulkemiskorvauksen hakemisesta.
14.4.2021	X	X	EK tiedotti VM:n valmistelemasta verojen helpotetusta maksujärjestelystä ja pyrki vaikuttamaan siihen, että se koskisi riittävän pitkän ajan veroja, että osana huomioitaisiin myös ALV:n mahdollisuus ja että alennetun viivästykskoron soveltamisalaa laajennettaisiin.

15.4.2021		X	EK yhdessä muiden elinkeinoelämän järjestöjen kanssa <u>vetosi</u> hallitukseen digitaalisen koronatodistuksen käyttöön ottamiseksi nopeasti ja että sen käyttöala olisi matkailua laajempi. Näin se tukisi erityisesti palveluelinkeinojen elpymistä.
21.4.2021		X	EK yhdessä muiden elinkeinoelämän järjestöjen kanssa <u>vaati</u> hallitukselta puoliväliriihessä voimakkaita ja myös rakenteellisia uudistustoimia. Vaatimuksilla oli koronasta riippumattomia perusteita, mutta osaltaan sillä tähdättiin myös nopeamman koronasta elpymisen varmistamiseen ja velkaantumisen katkaisuun.
5.5.2021		X	EK koordinoi 20 elinkeinoelämän yritysjohtajan <u>ulostulon</u> , jolla vedottiin hallitukseen ja eduskuntaan EU:n elpymispaketin hyväksymisen varmistamiseksi.
Touko-kesäkuu 2021		X	EK pyrki edunvalvonnassaan vaikuttamaan siihen, että 1) Exit-suunnitelman kriteerit ovat tarkkoja ja aikataulutettuja, 2) Rokotekattavuuden eteen tehdään kaikki voitava, 3) Terveysturvallisen maahantulon malli sitoo liikaa resursseja ja siksi Suomen on löydettävä tapa, jolla maahantulijoiden osalta lähtömaatesti ja myöhemmin koronatodistuksen käyttäminen on ensisijainen terveysturvallisuuden osoittamisen tapa, 4) Tartuntatautilain väliaikaissäännösten voimassaoloa tulee rajata, jotta kannattava liiketoiminta esim. ravintola-alalla on mahdollista, 5) Koronapassin koko potentiaali on otettava käyttöön, 6) Matkustusta on terveysturvallisesti avattava sekä EU:n sisällä että kolmansiin maihin, sekä 7) Rajoitusten on aina oltava välttämättömiä ja oikeasuhtaisia. Kun ne eivät enää sitä ole, ne on purettava välittömästi. EK viittasi myös kansainvälisiin esimerkkeihin, erityisesti Tanskan ja Englannin exit-suunnitelmiin.
18.5.2021	X		EK:n koordinoiman Digital Game Changers -hankkeen työryhmä järjesti webinaarin teemalla " Korona digitalisoi työnteon – miten uudistan yrityksen johtamista?"
21.5.2021	X		EK julkaisi toimitusjohtaja Jyri Häkämiehen <u>puheenvuoron</u> , jonka kärki oli suunnattu

			STM:ään ja ministeri Krista Kiuruun. Tiedotteessa todettiin kiireellinen tarve avata yhteiskuntaa, jota hallitus ei kuitenkaan ollut riittävästi kiirehtinyt, vaan näytti pikemminkin siltä, että STM:llä ja Kiurulla ei ollut tahtoa tähän: STM oli valmistelemaan samaan aikaan maahantulon rajoituksia, jotka olivat selvästi tiukempia muihin maihin verrattuna ja poikkesivat Euroopan komission suosituksista, joita Suomi oli ollut mukana hyväksymässä.
2.6.2021		X	EK yhdessä Helsingin, Vantaan ja Espoon kaupunkien, Finavian, Finnairin ja SAK:n kanssa julkaisivat julkilausuman EU:n valtavirrasta poikkeavan maahantulon terveysturvallisuustoimia koskevan esityksen ongelmallisista vaikutuksista mm. turismiin, työliikenteeseen, työllisyyteen ja kasvuun ja esittivät, että mallia muutettaisiin yhteiseurooppalaisen suosituksen mukaiseksi.
10.6.2021	X		EK:n koordinoiman Digital Game Changers -hankkeen työryhmä julkaisi loppuraporttinsa Digitalisoitu työelämä ja kyberturvallisuus.
Kesäkuu 2021		X	EK piti edunvalvonnassaan esillä, että 1) Riittävät resurssit on turvattava kesälläkin ja kesälomat eivät saa hidastaa Suomen avautumista, 2) Ravintola- ja tapahtuma-aloja on kohdeltava rajoituksissa tasapuolisesti, 3) Matkustusta on avattava terveysturvallisesti yhteiseurooppalaisin kriteerein, 4) Rokotekattavuuden eteen on tehtävä kaikki voitava, sekä 5) Kustannustuki V:n tarpeeseen on varauduttava ja myöntöperusteiden tulee vastata muiden maiden perusteita.
1.7.2021	X	X	EK julkisti kesäkuun lopulla tehdyn yrityskyselyn tulokset , joiden mukaan yli puolet vastaajayrityksistä piti hallituksen exit-strategiaa heikkona tai melko heikkona. 2/3:n toimintaa rajoitukset hättäsivät vähintään jonkin verran ja palvelualoilla jopa 80 %:ia. EK vaati konkreettista exit-suunnitelmaa rajoitusten purkuun liittyvine tavoitteineen ja aikatauluineen. Samalla EK vetosi sen puolesta, että korkean rokotekattavuuden eteen tehtäisiin kaikki voitava. EK viittasi myös kesäkuun 2021 lopulla julkistettuun

			Onnettomuustutkintakeskuksen koronakriisin ensimmäistä vaihetta (06/2020 loppuun saakka) koskeneeseen raporttiin ja ilmoitti kannattavansa siinä todettuja kehitystavoitteita: avointa, ennakkoivaa ja riittävää yhteistoimintaa, valmistelua ja johtamista sekä selkeyttä viestinnän johtoon ja vastuisiin niin, että poliittiset päätökset ja asiantuntijamielipiteet erottuvat toisistaan.
7.7.2021	X		EK yhdessä muiden työmarkkinakeskusjärjestöjen kanssa herätteli jäsenyrityksiä suunnittelemaan omaa koronaexitään.
28.7.2021	X		EK julkaisi Taloustutkimukselta tilaamansa kyselytutkimuksen tulokset , joiden mukaan 63 % vastaajista oli ollut koronapassin käyttöönoton kannalla rajoitusten vaihtoehtona esim. isoimmissa tapahtumissa. Samalla kyselyllä selvitettiin vastaajien asenteita koronarokotetta kohtaan; 86 prosenttia vastaajista oli jo saanut vähintään ensimmäisen rokotteen ja 6 prosenttia aikoi sen vielä ottaa.
5.8.2021	X		EK julkaisi Kahdeksan kysymystä ja vastausta koronarokotuksista -infopaketin. Pakettia päivitettiin vielä myöhemmin.
20.8.2021	X		EK järjesti webinaarin yrityksille EU:n elpymisvälineeseen liittyvistä yritysten rahoitusmahdollisuuksista.
22.8.2021	X		EK yhdessä työmarkkinakeskusjärjestöjen kanssa julkaisi kehotuksen rokotusten ottamiseen.

4.3 Keskeisimmät onnistumiset

1. Onnistuimme vaikuttamaan siihen, että työterveydessä tapahtuvan koronarokottamisen korvaustaksa saatiin aikaan.
2. Onnistuimme vaikuttamaan siihen, että toisin kuin kesällä 2020, kesällä 2021 varautuminen ja lainsäädäntövalmistelu syksyä varten jatkuivat myös kesälomakauden aikana katkoitta.
3. Onnistuimme myös vaikuttamaan siihen, että kustannustuille tuli lisäpaketteja ja että niiden samoin kuin sulkemiskorvausten myöntökriteereistä saatiin oikeudenmukaisempia. Samoin tiedottaminen ja neuvonta tukimuodoista voidaan katsoa onnistumisiksi.
4. Digital Game Changers -hanke ja sen loppuraportit.
5. Tiedottaminen ja neuvonta yrityksille liittyen mm. koronarokotuksiin, niistä keskusteluun työpaikoilla sekä EU:n elpymisvälineeseen liittyviin rahoitusmahdollisuuksiin.

4.4 Asiat, joihin emme voi olla tyytyväisiä

Emme onnistuneet:

1. vaikuttamaan siihen, että eri aloja koskevia rajoitusvaltuuksia olisi kehitetty oikeudenmukaisemmiksi. Nyt erityisesti ravintoloita ja tapahtumalaa koskevat rajoitussäännökset johtivat täysin erilaisiin lopputuloksiin huolimatta siitä, että tartuntariski kummassakin toiminnassa oli monilta osin jotakuinkin samantasoinen.
2. saamaan työterveyshuoltoa laajasti ja valtakunnallisesti mukaan rokottamiseen tai esim. tartunnanjäljitykseen, vaikka kaikilla näillä toimilla olisi voitu keventää julkisen terveydenhuollon taakkaa.
3. vaikuttamaan riittävästi siihen, että Suomelle olisi tehty konkreettisempi, paremmin aikataulutettu exit-suunnitelma, jossa olisi pyritty kunnianhimoisemmin tavoitteisiin ja saamaan sitä kautta yhteiskuntaa auki. Nyt kävi niin, että uusia rajoituksia ja rajoitusten tiukennuksia säädettiin reaktiivisesti, mutta nopeasti. Sen sijaan rajoitusten purkua loppukesään 2021 saakka leimasi varovaisuus ja suoranainen haluttomuus avata yhteiskuntaa huolimatta siitä, että EK mm. laski ja julkisti arvion, jonka mukaan talousvaikutukset rajoitustoimien purkamisen myöhentymisestä kolmella kuukaudella ovat vähintään kaksi miljardia euroa.
4. vaikuttamaan siihen, että matkustusrajoituksia ja maahantulon terveys- ja turvallisuustoimia olisi kevennetty toivotussa aikataulussa ja että suomalaisille vientiyrityksille keskeisten maiden kanssa olisi saavutettu helpotuksia keskinäisessä liikenteessä tautitilanteen salliessa. Kuitenkin huomioiden, että kahdesti rokotetut ovat päässeet kesästä lähtien jo paremmin matkustamaan, rajoitukset ja terveysturvallisuustoimet Suomessa eivät enää merkittävästi haitanne suomalaisyritysten toimintaa.
5. nostamaan suurten työnantajayritysten kertakorvauksen ylärajaa kustannuksissa tavoitteena olleelle 10 miljoonan euron tasolle. Tämä taso olisi vastannut edes hieman paremmin pohjoismaisten verrokkien mallia. Valtioneuvoston selitys arvioitujen kustannusvaikutusten pohjalta oli budjet-tivarojen riittämättömyys.
6. vaikuttamaan siihen, että koronapassin valmisteluun olisi ryhdytty ajoissa keväällä 2021, jolloin koronapassi toteutuessaan olisi voinut merkittävästi keventää rajoitusten vaikutusta ravintola- ja tapahtuma-aloilla.

5 Alkusyksy 2021 – marraskuu 2021

5.1 Keskeisimmät tapahtumat teemojen kannalta

5.1.1 Tautitilanteen kehittyminen

Alkusyksystä 2021 lähtien tartuntaluvut nousivat jälleen. Ajanjaksolla alettiin yleisesti puhua, että koronasta oli tullut leimallisesti rokottamattomien tauti. Lisäksi sairastuneiden profiili nuorentui, mikä oli varmasti osaltaan seurausta rajoitusten purkamisesta ja nuorien sekä nuorten aikuisten lisääntyneistä sosiaalisista kontakteista.

Jopa yli 70 % vakavan, sairaalahoitoa vaativan koronatartunnan saaneista oli rokottamattomia. Rokottamattomat ja vähemmistönä olevat rokotuksista huolimatta sairastuneet kuormittivat joillakin alueilla sairaalahoitoa jopa enemmän kuin koronapotilaiden kokonaiskuormittavuus oli ollut pahimpaan aikaan keväällä 2020. Loka-marraskuussa 2021 sairaalahoidossa oli samaan aikaan jopa yli 250 henkilöä, joista yli 30 tehohoidossa. Kiireetöntä hoitoa ja tehohoitoa vaativia vakaviakin leikkauksia jouduttiin lykkäämään.

5.1.2 Johtaminen ja varautuminen

Syksyn aikana johtaminen jakautui voimakkaasti toisaalta valtakunnallisen tason (Valtioneuvosto ja STM – ravintolarajoitukset ja tilanteen yleinen seuranta ja ohjaus) ja aluetason (aluehallintovirastot ja kunnat – kokoontumis- ja muiden rajoitusten tarpeen seuranta ja päätöksenteko, rokottaminen, testaus ja jäljitys) välillä.

Rajoituksia koskevan päätöksenteon tueksi THL julkisti alkusyksystä 2021 asiantuntijatyönä kehitetyn riskinarviointimallin, jossa erilaiset tilat ja toiminnot oli jaettu vähäisen, kohtalaisen ja merkittävän koronariskin mukaan. Arvioinnissa oli huomioitu sekä tartuntariskin todennäköisyysaste joukkoaltistumista vastaavissa tilanteissa että leviämispotentiaali, jolla kuvattiin todennäköistä jatkotartuntojen (oman perheen tai seurueen ulkopuolella) määrää.

Vaikka taulukon tarkoitus oli hyvä, se samoin kuin sen vaihteleva soveltaminen on saanut osakseen paljon kritiikkiä. Mallin tietopohjaa tai laatijoiden nimiä ei esimerkiksi ole julkaistu. THL:n Infektiotautien torjunta ja rokotukset -yksikön päällikkö, ylilääkäri Otto Helve kertoi myöhemmin, helmikuussa 2022 Helsingin Sanomien [haastattelussa](#), että malli on tehty THL:n asiantuntijatyönä ja on nimenomaan suuntaa antava, päätöksentekoa tukevaksi työkaluksi tarkoitettu asiantuntija-arvio, eikä tieteellinen tutkimus, vaikka siinä on hyödynnetty myös suurta määrää koti- ja ulkomaisia materiaaleja ja tietoja. Helve totesi myös, että taulukko on edelleen tietosisällöltään vajaa; Alkuperäiseen ideaan kuului kaksi saraketta, jossa olisi arvioitu myös kunkin sulkutoimen aiheuttamia haittoja lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Tällaista ei ole kuitenkaan tehty; vaikka Helven mielestä myös haittojen arviointi olisi oleellinen osa tällaista työkalua, haittojen arviointi ei hänen mukaansa kuitenkaan kuulu THL:lle, jonka asiantuntijaosaaminen on taudin hillitsemisessä. Muut tahot eivät kuitenkaan Helven mukaan ole valitettavasti ottaneet vastuulleen tällaisten arvioiden täydentämistä työkaluun.

Ehkä vielä enemmän kritiikkiä on saanut mallin vaihteleva soveltaminen. Monissa tilanteissa vähäisen riskin tiloja ja toimintoja on rajoitettu, kun samaan aikaan korkeariskisempiin ei välttämättä ole puututtu ja toisaalta ajoittain on rajoitettu samaan aikaan sekä vähäisen että korkean riskin toimintaa tekevä eroa näiden välillä. Useissa tilanteissa eri tahot, mm. MaRa Ry ovat vaatineet hallitusta julkistamaan tiedot esimerkiksi matalariskisiksi

luokiteltuihin ruokaravintoloihin jäljitetyistä tartunnoista, jolla voitaisiin perustella niihin kohdistetut rajoitukset. Tällaisia tarkkoja tietoja ei kuitenkaan ole saatu.

Edellä kerrotussa kiteytyy jotain hyvin oleellista suomalaisen koronakriisin hoidon kehityskohteista. Kriisiä on johdettu ennen kaikkea lääketieteellisiä seikkoja painottaen suunniteltujen toimenpiteiden muiden haittojen jäädessä päätöksenteossa aivan liian vähäiselle huomiolle.

Kesälomien 2021 jälkeen, huolimatta ministeri Kiurun ja STM:n pyrkimyksistä valtioneuvosto ei halunnut pitkään aikaan ottaa voimakkaampaa ohjausroolia ja tiukentaa rajoituksia huolimatta tautitilanteen heikkenemisestä. Tämän vuoksi myös aluehallintovirastot oletettavasti kykenivät aiempaa itsenäisempään harkintaan ja päätöksentekoon, eikä rajoituksia lähdetty nopeasti tiukentamaan. Tähän osaltaan varmasti vaikutti jo melko korkeaksi noussut rokotuskattavuus, jonka nähtiin tarjoavan parhaat pääsymahdollisuudet ulos koronasta. Myöhemmin tosin omikron-virusmuunnoksen levittyä ilmeni, että rokotuskattavuuden merkitys ei ollut aivan niin keskeinen kuin oli ajateltu. Yhteiskunta ei kuitenkaan voi jäädä rokottamattomien panttivangiksi ja pitää yllä tiukkoja rajoituksia sen jälkeen, kun jokaisen rokotukseen oikeutetun on ollut mahdollisuus ottaa täysi rokotussarja ja tehdä sitä kautta voitavansa korona-exitin eteen. Rokotteet ovat kuitenkin selvästi paras keino ehkäistä vakavia tautitapauksia.

Marraskuussa 2021 hallitus totesi, että tautitilanne edellyttää useilla alueilla uusia, lähikontakteja rajoittavia toimia, vaikka olennaisinta on väestön rokotuskattavuuden ja -suojan tason kasvattaminen. Ensin 10.11.2021 hallitus linjasi, että koronapandemian hallintaan tarkoitettu hybridistrategian uudistettu toimintasuunnitelma otettaisiin käyttöön täysimääräisesti marraskuun puolivälistä lähtien. Uuden strategian lähtökohtana oli, että yhteiskunnan eri toiminnot ovat avoimia. Se korosti paikallisten ja kohdennettujen toimien tärkeyttä epidemian torjunnassa. Alueita ohjattiin seuraamaan epidemiatilannettaan ja päättämään sen perusteella, mitä suosituksia ja rajoituksia tarvitaan epidemian hillitsemiseksi. STM valmisti aiempien vaihekkriteereiden tilalle nykyiseen tautitilanteeseen paremmin soveltuvat leviämisaluiden epidemiologiset tunnusmerkit, joita alueet voivat käyttää suuntaa antavana apuna toimenpiteiden tarpeen arvioinnissa. Hallitus myös hyväksyi osana hybridistrategian käyttöönottoa valtakunnallisen hätäjarrumekanismin käytön periaatteet. Hätäjarrumekanismi otettaisiin käyttöön, jos epidemiatilanne heikkenisi yllättävästi ja erittäin vakavasti, eikä epidemiatilannetta kyettäisi hallitsemaan laajasti käyttöönotetuilla alueellisilla toimilla. Näiden lisäksi ravintolarajoituksia jatkettaisiin, samoin koronapassin käytön laajentamisen valmistelua. Hallitus totesi myös, että tartuntatautilain väliaikaisten toimien voimassaoloa tulisi jatkaa kesäkuun 2022 loppuun saakka.

Myöhemmin, 30.11.2021 hallitus linjasi, että lisätoimia tarvitaan edelleen heikentyneen tautitilanteen hallitsemiseksi. Näitä olivat maskisuositusten ja ravintolarajoitusten kiristäminen sekä alueelliset, mutta nykyistä laajemmat ja tiukemmat tilaisuuksien, tilojen ja toimintojen rajoitukset. STM lähetti ohjauskirjeen alueille, jossa se ohjasi ottamaan käyttöön tiukemmat toimet erityisesti THL:n riskinarviointitaulukon ns. kohtalaisen riskin tilaisuuksissa, tiloissa ja tapahtumissa. Koronapassilla saattoi kuitenkin vapautua tiloja ja tilaisuuksia koskevista rajoituksista. Lapsiin ja nuoriin kohdistuvia rajoituksia kehoitettiin edelleen välttämään. Valtakunnallinen etätyösuositus linjattiin jälleen otettavaksi käyttöön kaikilla epidemian leviämisalueilla eli lähes koko maassa.

5.1.3 Maahantulon rajoittaminen

Samalla kun hallitus ehdotti syyskuun 2021 puolivälin jälkeen koronapassin käyttöönottoa, se antoi eduskunnalle esityksen maahantulon terveysturvallisuustoimien voimassaolon jatkamisesta lokakuun lopusta vuoden vaihteen saakka. Eduskunta edellytti asiaa käsitellessään, että maahantulon yhteydessä todistusten esittämisestä ja testeistä vapautettujen maiden ilmaantuvuustasokriteeriä (10) tulee muuttaa, koska se ei ole oikeasuhtainen. Kriteeri nostettiin lopulta 25:een, mikä on edelleen matalampi kuin Suomen oma ilmaantuvuustaso ja matalampi kuin EU:n komission suosittelema 50 / 75.

Lisäksi 18.10.2021 Suomi muutti lopulta oman käytäntönsä EU:n suosituksen mukaiseksi eli vihreän listan kolmansien maihin ja alueisiin sovelletaan jatkossa 50 / 75 ilmaantuvuusrajoja (tähän saakka Suomessa 25). Muita ulkorajoja koskevia maahantulon rajoituksia (esim. huoltovarmuuskriittiset työperusteet) jatkettiin usealla päätöksellä ainakin vuoden 2022 helmikuulle saakka.

Kun uusi virusmuunnos omikron lähti leviämään, Suomi päätti tarkastelujakson lopulla 28.11.2021 lukien rajoittaa tilapäisesti maahantuloa kuudesta eteläisen Afrikan maasta. Vaikka muuten kaksi rokotusta saaneen oli mahdollista saapua Suomeen kaikkialta maailmasta, se ei ollut mahdollista niille, jotka olivat edellisen 14 vuorokauden aikana oleskelleet Botswanassa, Eswatinissa, Etelä-Afrikassa, Lesothossa, Mosambikissa, Namibiassa tai Zimbabwessa. Tämä ei kuitenkaan koskenut Suomen kansalaisia tai Suomessa vakinaisesti asuvia henkilöitä, jotka saavat aina palata Suomeen.

5.1.4 Elinkeinotoiminnan rajoitukset

Syyskuulle 2021 tultaessa rajoituksia oli voimassa lähinnä enää ravintolatoimintaa koskien. Mm. loputkin kokoontumisrajoitukset purettiin lokakuussa, mutta marraskuun 2021 puolivälissä kokoontumisrajoituksia kiristettiin jälleen pahimmilla alueilla.

Syyskuun 2021 puolivälin jälkeen hallitus antoi eduskunnalle esityksen koronapassin käyttöön ottamiseksi rajoitusten vaihtoehtona. Sen mukaan rajoitusten kohteena oleva toiminnanharjoittaja saattoi päättää, haluaako toimia rajoitusten, ravintoloissa aukioloaikoihin ja asiakaspaikkamääriin liittyvien rajoitusten mukaan vai edellyttääkö vaihtoehtoisesti koronapassia kaikilta asiakkailtaan. Koronapassi sisältää kolme tietoa: tiedon täydestä rokotussarjasta, sairastetusta taudista viimeisen kuuden kuukauden aikana tai tiedon tuoreesta, enintään 72 tuntia aiemmin annetun testin negatiivista tuloksesta. Toiminnanharjoittaja ei passin lukusovelluksella tarkistaessaan saa tietoa, mikä näistä kolmesta kriteeristä täyttyy. Koronapassin valuvika oli kuitenkin se, ettei sitä voitu edellyttää soveltamisalan tiloissa työskenteleviltä. Lain perustelujen mukaan työnantajien tuli heidän osaltaan käyttää muita suojaustoimia tartuntariskin rajaamiseksi. Koronapassia koskeva laki tuli voimaan 16.10.2021. Koronapassia sai edellyttää 16.10.2021 alkaen niissä tiloissa ja toiminnoissa, joita koskevia rajoituksia oli voimassa.

Ravintolarajoituksia jatkettiin leviämisvaiheen alueilla vuoden 2021 loppuun.

Valtakunnallinen etätyösuositus päättyi 15.10.2021. Ennen suosituksen päättymistä TTL kutsui STM:n ohjaamana koolle työnantaja- ja työntekijäjärjestöjen edustajista koostuvan työryhmän, joka keskusteli lähityöhön palautumisesta ja hybridityöhön liittyvistä muista asioista, joita näkemyksiä TTL hyödynsi sittemmin omassa ohjeistuksessaan.

STM valmisti rajoitusvaltuuksien ja koronapassin voimassaolon jatkamista yli vuodenvaihteen. Hallitus linjasi marraskuun alkupuolella, että voimassaolon jatkaminen olisi tarpeen kesäkuun 2022 loppuun saakka. Samalla STM selvitti virkamiestyönä mahdollisuuksia koronapassin laajempaan työelämäkäyttöön. THL esitti koronapassikäytännön ulottamista hoiva-aloilla työskenteleviin työntekijöihin. STM kommentoi ehdotusta julkisuuteen ongelmalliseksi, mm. asiaan liittyvää juridiikkaa oli sen mielestä ehdotuksessa tarkasteltu puutteellisesti.

Tautitilanteen heikennyttyä erityisesti rokottamattomien keskuudessa STM kehotti alueita tarvittaessa määräämään rajoituksia uudelleen, mutta AVI:t olivat aluksi melko haluttomia tähän. Myöhemmin, viikosta 46 alkaen kokoontumisrajoituksia määrättiin laajemmin tautitilanteen edelleen heikennyttyä.

Kansallisesta hätäjarrumekanismista neuvoteltiin ja sen periaatteet hyväksyttiin 10.11.2021, kuten edellisessä luvussa on kerrottu. Mekanismin käyttöönotto tarkoittaisi kokonaistilanteen hallinnan ml. rajoitusten ottamista jälleen yhä keskitetympään valtakunnalliseen ohjaukseen.

5.1.5 Testaus ja jäljitys

Testaus- ja jäljitysstrategia päivitettiin syyskuun 2021 alussa. Testausta kohdennettiin jatkossa ensisijaisesti sote-henkilöstön, virukselle altistuneiden, rokottamattomien oireisten sekä rokottamisen jälkeenkin vakavalle koronavirusinfektiolle alttiiden henkilöiden testaamiseen. Tätä perusteltiin sillä, että testaus- ja jäljityskapasiteetin ylläpito kuormitti merkittävästi terveydenhuoltoa ja saattoi alueellisesti johtaa muiden palveluiden saatavuuden heikkenemiseen. Korkea rokotuskattavuus vähentää lisäksi erityisesti vakavien koronatapausten määrää ja kapasiteettia voitiin siksi nyt hallitusti vähentää muiden toimintojen turvaamiseksi.

Huolimatta strategian päivittämisestä testausmäärät olivat syyskuussa vielä erittäin suuria, esim. viikolla 35 testejä tehtiin yli 170.000.

Marraskuussa 2021 eduskunta päätti jatkaa sairausvakuutuslain väliaikaisia säännöksiä rokottamisen osalta 30.6.2022 saakka. Valtioneuvoston asetuksenantovaltuutta jatkettiin koronavirustestauksen korvaustaksan osalta. Valtuus mahdollisti korvaustaksan säätämisen asetuksella korkeammaksi kuin mikä Kelan vahvistama korvaustaksa normaalisti on.

5.1.6 Rokotteet ja rokottaminen

Syyskuun loppuun mennessä yli 12 vuotta täyttäneessä väestössä 83 prosenttia oli saanut ensimmäisen rokoteannoksen, ja lähes 70 prosenttia täyden rokotussarjan. Yli 65-vuotiaista toisen annoksen kattavuus oli jo yli 86 prosenttia.

Lokakuun lopulla tavoitteeksi asetettu 80 %:n kattavuus (mahdollisuus saada kaksi rokoteannosta) oli jo hyvin lähellä; 78 % yli 12-vuotiaista oli saanut täyden rokotussarjan. Kuitenkin kuun lopussa oli edelleen noin 676.000 kokonaan rokottamatonta tai vain ensimmäisen rokoteannoksen saanutta yli 12-vuotiaista, joista arviolta noin 510.000 työikäisiä. Tavoitteeksi asetettu 80 %:n kattavuus yli 18-vuotiaissa saavutettiin lopulta 10.11.2021.

Osalle sotehenkilöstöä, sekä iän ja perussairauksien vuoksi riskiryhmään kuuluville aloitettiin kolmansien rokoteannosten jakelu syksyllä. Lokakuun lopulla alkoi näyttää entistä todennäköisemmältä, että kolmas rokotuskierros tulisi aikaa myöten kattamaan kaikki ikäryhmät mahdollisesti kaikkein nuorimpia lapsia lukuun ottamatta. Samalla selvitettiin myös 5–11-vuotiaiden rokottamista.

Huolimatta siitä, että korona oli edelleen määritelty yleisvaaralliseksi tartuntataudiksi, tuntui jossain määrin ristiriitaiselta, että koronarokotteen ottaminen oli vapaaehtoista, eikä esim. kaikkia sote-henkilöstöön kuuluvia voitu velvoittaa rokotetta ottamaan. Tuntui käsittämättömältä, että esim. vanhusten kanssa työskentelevien kotihoidon työntekijöiden ja sosiaalityöntekijöiden

keskuudessa rokotuskattavuus oli keskimäärin matalampi kuin väestössä keskimäärin.

Marraskuussa 2021 eduskunta päätti jatkaa sairausvakuutuslain väliaikaisia säännöksiä rokottamisen osalta 30.6.2022 saakka. Rokottamisen korvaus- taksa olisi jatkossakin 10 euroa. Myös rokotuksiin tehtyjen matkojen kustan- nukset korvataan sekä julkisessa että yksityisessä terveydenhuollossa tehty- jen rokottamisten osalta.

5.1.7 Yritysten kriisituet

Kustannustuen neljäs tukipaketti tuli haettavaksi ajalla 17.8. - 30.9.2021. Katettava tukikausi oli maaliskuu-toukokuu 2021. Kustannustuen neljän- nessä vaiheessa lakiin täydennettiin viittaus Euroopan komission hyväksy- mään tukiohjelmaan, joka mahdollisti sulkemiskorvauksen myöntämisen suurille ja keskisuurille yrityksille sekä kustannustuen myöntämisen yrityksille, joiden alkuperäisen tukiohjelman mukainen 1,8 miljoonan euron tuki- kiintiö on täynnä. Komission tukiohjelmasta huolimatta kustannustuki IV:ssä esitettiin keskisuurille ja suurille yrityksille yhden miljoonan euron kerta- tuen enimmäismäärä ja sulkemiskorvauksessa 1,8 miljoonan euron kerta- tuen enimmäismäärä. EU:n valtiontukipuitteet eivät vaatineet kustannustuki IV:n kertatu- en ylärajan asettamista miljoonaan euroon eikä sulkemiskor- vauksen ylärajan asettamista 1,8 miljoonaan euroon, vaan ne olivat kansalli- sia päätöksiä. EK ehdotti, että nämä kansalliseen päätöksentekoon perustu- vat kertatukien enimmäismäärät tulee nostaa 10 miljoonaan euroon kuiten- kin niin, ettei tukien yhteenlaskettu enimmäismäärä ylitä 10 miljoonaa eu- roa. Näin ei kuitenkaan tehty.

Kustannustuen viidennestä paketista annettiin eduskunnalle esitys. Se oli vielä aiempia paketteja kohdennetumpi kriisistä eniten vielä syksyllä kärsi- neille toimialoille, kuten ravintoloille ja tapahtuma-alalle, sekä myös euro- määräisesti rajallisempi. Katettava tukikausi oli kesäkuu-syyskuu 2021. Ha- kuaika alkoi joulukuussa 2021 ja jatkui lopulta helmikuulle 2022.

5.2 EK:n keskeiset toimenpiteet

Ajankohta	Toi- men- pide	Esi- tys	
15.9.2021		X	EK yhdessä muiden elinkeinoelämän järjestö- jen kanssa <u>vetosi</u> maan hallitukseen sen puo- lesta, että Suomea avattaisiin muiden Euroo- pan maiden tahdissa, eikä STM:n esittämien maahantulon rajoitusten voimassaoloa enää jatkettaisi. Rajoituksia esitettiin jatkettaviksi vuoden loppuun siitä huolimatta, että rokote- kattavuuden tuossa vaiheessa arvioitiin

			saavuttavan 80 %:n tavoitetason lokakuun aikana.
16.9.2021	X		EK julkisti yrityskyselynsä tulokset , joiden mukaan 80 %:lla yrityksistä oli vaikeuksia löytää osaavaa työvoimaa. 82 % vastaajista ei luottanut hallituksen kykyyn tehdä työllisyyttä edistäviä päätöksiä. Työllisyyttä tukevat päätökset olisivat olleet tarpeen myös koronasta elpymisen tukemiseksi.
8.10.2021	X		EK järjesti suuren suosion saaneen webinaarin teemalla " Etätyösuositus päättyy – kuinka toteutamme terveysturvallisen paluun lähityöhön", johon ilmoittautui noin 850 osallistujaa ja osallistui lopulta yli 600. Webinaarin jälkeen saaduista sadoista kysymyksistä koostettiin ja julkistettiin Q & A .
21.10.2021	X		EK yhdessä muiden työmarkkinakeskusjärjestöjen kanssa vetosi kaikkiin kansalaisiin mahdollisimman korkean rokotuskattavuuden saavuttamiseksi ja paheksui koronapassia käyttäviin yrityksiin kohdistuvaa häiritsevää käytöstä ja toiminnan haittaamista.
26.11.2021		X	EK vetosi hallitukseen, että käytettäisiin laajojen sulkujen välttämiseksi jo olemassa olevia keinoja ja ehdotti kolmen toimenpiteen sarjaa: 1) koronapassin laajentaminen työelämäkäyttöön, 2) työterveyshuollon mukaan ottaminen vauhdittamaan rokotuksia, 3) kustannustukien jatkaminen koronasta kärsineiden yritysten tueksi. Lisäksi EK totesi, että lähityötä voidaan tehdä turvallisesti

5.3 Keskeisimmät onnistumiset

1. Onnistuimme vaikuttamaan siihen, että rajoituksia alettiin purkaa vauhdikkaammin ja määrätietoisemmin loppukesästä 2021 alkaen, eikä rajoituksia enää alettu ajanjaksolla merkittävästi tiukentaa uudelleen ennen kuin jakson loppupuolella tautitilanteen heikennyttyä.
2. Onnistuimme vastaamaan tarpeeseen ja järjestämään etätyösuosituksen loppumista edeltäen suuren suosion saaneen webinaarin ja lähityöhön -hybridityöhön ja rokotuskysymysten käsittelyyn työpaikoilla liittyvää neuvontaa. Webinaariin ilmoittautui lähes 850 yritysedustajaa ja osallistuiakin yli 600. Kysymyksiä tuli satoja ja niiden pohjalta koostettiin Q & A, joka julkaistiin webinaaria seuraavalla viikolla.

3. Pyrimme monin tavoin vaikuttamaan siihen, että rokotuskattavuus saataisiin nostettua mahdollisimman korkealle. EK totesi jo vuodenvaihteen 2020–2021 jälkeen, että keskeinen keino ulos koronasta on mahdollisimman korkea rokotuskattavuus.

5.4 Asiat, joihin emme voi olla tyytyväisiä

1. Emme onnistuneet edelleenkään vaikuttamaan siihen, että Suomi siirtyisi yleiseurooppalaisiin toimintamalleihin suhteessa maahantulon terveys- ja turvallisuustoimiin. Rokotuskattavuuden hyvän kehittymisen ansiosta (täyden rokotussarjan päässyt pääsee kaikkialta maailmasta Suomeen) Suomen tiukkojen käytäntöjen merkitys yrityksille on kuitenkin ollut josain määrin vähäisempi kuin kriisin aiemmissa vaiheissa.
2. Emme onnistuneet vaikuttamaan siihen, että rajoitustoimia harkittaessa toimien vaikuttavuusarviointi tehtäisiin riittävän laajasti, kattaen myös muut kuin lääketieteelliset vaikutukset ja että erilaisiin toimintoihin ja tiloihin liittyvä koronariski otettaisiin päätöksenteossa systemaattisesti, loogisesti ja kaikkialla ja kaikissa tilanteissa yhtenevällä tavalla huomioon. THL:n alkusyksystä 2021 julkaistusta riskinarviointitaulukosta edellä tässä raportissa kirjoitettu kertoo asian ongelmallisuudesta.
3. Emme onnistuneet vaikuttamaan siihen, että soveltamisalan työntekijät olisi katettu koronapassilla ja että koronapassin laajemmat työelämäkäytön tarpeet olisi huomioitu jo koronapassin kotimaisen käytön valmistelun alkuvaiheessa. Marraskuun puolivälissä STM oli kuitenkin selvittä-mässä koronapassin työelämäkäytön mahdollisuuksia ja myöhemmin, seuraavalla tarkastelujaksolla asiasta käynnistettiin kolmikantainen lain-säädäntövalmistelu (ks. jäljempänä).
4. Emme kyenneet vielä tällä tarkastelujaksolla vaikuttamaan siihen, että vähintään tietyissä sote-alan ammateissa nykyistä laajemmin olisi velvol-lisuus rokottautua. Keskustelu asiasta oli kuitenkin käynnissä ja lokakuun 2021 viimeisellä viikolla THL teki esityksen STM:lle asiasta. STM valmis-teli asiaa marraskuussa virkamiestyönä ja asiasta aloitettiin tuon jälkeen lainsäädäntövalmistelu (ks. jäljempänä).

6 Joulukuu 2021 – helmikuun alku 2022

6.1 Keskeisimmät tapahtumat teemojen kannalta

6.1.1 Tautitilanteen kehittyminen

Uusi, nopeasti leviäväksi paljastunut virusmuunnos omikron löydettiin mar-raskuussa 2021. Se lähti leviämään eteläisestä Afrikasta ja sen etenemis-vauhti oli aiempiin muunnoksiin verrattuna moninkertainen. Sen on arveltu olevan mahdollisesti jopa historian nopeimmin leviävä virus. Tämä johtuu paitsi siinä esiintyvien muunnosten suuresta määrästä verrattuna aiempiin muunnoksiin, lisäksi mm. sen lyhyestä itämisajasta, mistä johtuen tartunnan saanut tartuttaa nopeasti muita.

Suomessa ensimmäiset omikronin aiheuttamiksi epäillyt tartuntatapaukset vahvistettiin joulukuussa näytteistä, jotka oli otettu marraskuun lopussa. Viruksenäytteiden sekvensointi osoitti, että sen osuus havaituista koronatartuntatapauksista nousi joulukuussa yli 50 %:iin HUS-alueella vain parissa viikossa. Jo joulukuun 2021 puolivälissä se oli täälläkin valtavirus ja osuus sekvensoiduista tapauksista esim. HUS-alueella lähenteli pian sataa prosenttia.

Omikronin aiheuttama tartunta-aalto oli kuitenkin selvästi erilainen kuin aiempien virusmuunnosten aiheuttamat. Vaikka päiväkohtainen tartuntamäärä kasvoi nopeasti aiempiin huippuihin verrattuna moninkertaiseksi, jopa yli 10 000 tapaukseen päivässä huolimatta siitä, että testausta vähennettiin joillakin alueilla samaan aikaan, muunnoksen aiheuttamat tautitapaukset olivat keskimäärin aiempaa lievempiä ja sairaalahoitoon johtaessaankin aiheuttivat tarpeen keskimäärin aiempaa lyhyemmälle hoitajaksoille. Kuolemia aiheutui jonkin verran aiempaa enemmän, mutta kuolleista valtaosa oli iäkkäitä, joilla oli jo muita vakavia perussairauksia.

Huolestuttavaa torjuntatoimien kannalta oli kuitenkin se, että muunnos tarttui aiempaa huomattavasti helpommin myös kaksi rokotusannosta saaneisiin ja myös aiemmin, jopa vain muutamaa kuukautta aiemmin koronataudin sairastaneisiin. Vasta kolmas rokotusannos näyttää antavan paremman ja mahdollisesti hieman pitkäaikaisemman suojan tartunnoilta. Saavutetulla korkealla rokotuskattavuudella ja rokotussuojan tehon säilyttämisellä on siis jatkossakin iso merkitys siinä, että valtaosa tautitapauksista on lieväoireisia tai jopa oireettomia.

Sairaalahoitajaksojen määrä lähti edellä kerrotusta johtuen nopeasti nousuun ja johti siihen, että sairaalakapasiteetin riittävyys nousi jälleen huolenaiheeksi. Pahimmillaan sairaalahoidossa oli noin 700 potilasta koronan vuoksi ja tehohoidossa hieman yli 60. Alueellinen vaihtelu oli jälleen voimakasta. Erityisesti HUS-alueen sairaalahoitokapasiteetti oli koetuksella johtuen siitä, että sinne painottui laajasta väestöpohjasta johtuen myös valtaosa tartuntojen määrästä. Osa sairaalahoidossa olleista oli myös joutunut hoitoon muista syistä ja korona oli diagnosoitu sairaalajakson aikana sivulöydöksenä, mikä tarkoittanee, että heidän koronaoireensa olivat pääsääntöisesti lieviä. Tarkastelujakson loppupuolella sairaalakapasiteetin tarve oli edelleen korkealla, mutta sen nousu taittui tammikuun 2022 puolivälissä, eikä ole sen jälkeen valtakunnallisesti tarkasteltuna noussut. Erityisen selvästi tämä näkyi tehohoitajaksojen määrissä. Tartuntamäärissä on kuitenkin edelleen alueellista vaihtelua ja on mahdollista, että joillakin alueilla tautihuippu on vielä edessä.

6.1.2 Johtaminen ja varautuminen

Tarkastelujakson alussa johtovastuut olivat samat kuin edellisellä ajanjaksolla: valtioneuvosto päätti ravintolarajoituksista valtioneuvoston asetuksilla ja strategisen ohjauksen linjauksista, STM valmisti ja ohjasi alueellisten

viranomaisten päätöksentekoa ohjauskirjeillään, ja pääasiassa aluehallinto-
virastot alueellisten koronakoordinaatioryhmien tuella tekivät muut rajoitus-
päätökset.

Omikronin tehokkaan leviämisen myötä johtaminen tehostui nopeasti joulukuun alusta lähtien ja myös valtionhallinnon ohjausta alueille lisättiin. Edellisellä ajanjaksolla marraskuussa linjatut lisätoimenpiteet toimeenpantiin (ks. luku 5.1.2 kaksi viimeistä kappaletta).

Joulun alla, 21.12.2021 hallitus totesi, että toteutetut toimenpiteet eivät riittä. Lähestyvien joulun ja uuden vuoden pyhien vuoksi oli erityinen huoli sairaalakapasiteetin riittävydestä, kun hoitohenkilökuntaa oli paljon sekä lomilla että sairaana. Hallitus otti aiemmin linjatun hätäjarrumekanismin käyttöön 22.12.2021 ja STM ohjasi samana päivänä lähettämällään ohjauskirjeellä alueita ottamaan käyttöön laajasti lain sallimia rajoitustoimia.

Rokotuskattavuuden noston lisäksi katsottiin tarvittavan sekä valtakunnallisia että alueellisia tehokkaasti lähikontakteja rajoittavia toimia, joilla epidemian leviämistä voidaan hidastaa. Näin saataisiin lisää aikaa kolmansien rokoteannosten antamiselle. Hallitus painotti myös ensimmäisten ja toisten rokotusannosten ottamisen tärkeyttä, koska Suomessa oli edelleen lähes 600 000 täysin rokottamatonta aikuista.

Samassa 21.12.2021 neuvottelussaan hallitus linjasi myös koronaministerityöryhmän perustamisesta. Valtioneuvosto asetti myöhemmin, 30.12.2021 koronaministerityöryhmän, jonka tehtävänä oli koronatoimenpiteiden poikkihallinnollinen yhteensovittaminen ja tiedonvaihdon varmistaminen.

Ministerityöryhmässä käsitellään hallituksen valmisteluelimenä poliittisia linjavalintoja ja kannanmäärittelyjä sekä asioiden valmistelua, jotka ratkaistaan valtioneuvoston yleisistunnossa tai sellaiset asianomaisessa ministeriössä ratkaistavat asiat, jotka ovat luonteeltaan poikkihallinnollisia. Ministerityöryhmän puheenjohtajana toimi perhe- ja peruspalveluministeri Krista Kiuru. Pääministeri Marin oli ryhmässä rivijäsen ja näiden kahden ministerin lisäksi jäsenenä oli kymmenen koronakriisin hoidon kannalta keskeisintä ministeriä. Pääministeri Marinin roolin muutosta perusteltiin mm. sillä, että näin Marinilla jäi pääministerinä enemmän aikaa keskittyä muihin pääministerin tehtäviin, esim. kiristyneen ulko- ja turvallisuuspoliittisen tilanteen aiheuttamiin haasteisiin.

Vuoden alussa juuri ennen koulujen alkua ja myöhemmin samana päivänä kokoontuvan koronaministerityöryhmän kokousta ministeri Kiuru totesi 7.1.2022 ns. long covidia koskevan selvityksen julkistustilaisuudessa pelkäävänsä, että lisätoimia tarvitaan, eikä kouluihin palaaminen 10.1.2022 ole turvallista, vaan koulujen lukukausi tulisi aloittaa etäopiskelussa. Taustalla tässäkin oli pelko sairaalakapasiteetin ylittymisestä. Kiuru katsoi, että

sosiaali- ja terveyshuollon kantokyky oli useilla alueilla niin vaarassa, että lapsilla ja nuorilla ei ole mahdollisuutta päästä testiin tai saada tartunta jäljitettyä. Kiuru perusteli asiaa osin myös long covid -selvityksen johtopäätöksillä. Osa tutkimusryhmän jäsenistä sanoutui tästä irti julkisuudessa ja totesi, ettei johtopäätöksiä voinut näin soveltaa. Asiaan liittyvän viestinnän sekavuus ja koulun turvattomuudella pelottelu saivat ansaitusti paljon kritiikkiä osakseen.

Samana päivänä kokoontunut koronaministerityöryhmä kuitenkin totesi, että THL:n suosituksen mukaisesti etäopetussuositusta ei anneta, mutta käytössä olevia koulujen terveysturvallisuustoimia tulee tehostaa ja lisäksi lasten ja nuorten rokotuksia pitää vauhdittaa ja lisätä kotitestaamista ottamalla käyttöön kotitestit koululaisille kahdesti viikossa. Ajatuksena tässä oli se, että kun lapset usein sairastavat koronan hyvin lieväoireisena tai oireettomana, testeillä voitaisiin ainakin jossain määrin seuloa tartunnan saaneet, jotka näin jäisivät kotiin, eivätkä tartuttaisi muita koulussa. Testien lisäksi koulujen terveysturvallisuutta linjattiin parannettavaksi tehostetuilla maski- ja karanteenikäytännöillä sekä paikallisesti päätettävillä poikkeuksellisilla opetusjärjestelyillä, mm. hybridiopetuksella ja etäopetuksella.

Myöhemmin HVK sai toimeksiannon hankkia vähintään kuusi miljoonaa testiä perusasteen koululaisten ja toisen asteen opiskelijoiden kotikäyttöön. Lähes heti tilauksen lähettämisen jälkeen julkisuudessakin esitettiin epäilyjä koululaisten testaamisen hyödyllisyydestä; tutkimusten mukaan omikronmuunnos näkyy kotitesteissä usein vasta parin päivän kuluttua tartunnasta, mikä antaa virukselle aikaa levitä kouluolosuhteissa. Ensimmäisiä testieriä on helmikuun alkupuolelle tultaessa saatu jo kuntiin. On mahdollista, että siihen mennessä, kun testejä saadaan laajemmin, epidemia on jo hiipumaan päin niin, että testien hyöty voi tulla myöhässä.

Koronaministerityöryhmä linjasi 7.1.2022 kokouksessaan myös, että voimassa olevia rajoituksia tuli jatkaa tammikuun loppuun saakka. Lisäksi se päätti, että kunnat ja aluehallintovirastot ohjataan varmistamaan, että kaikki välttämättömät, sisätilojen käyttöä ja tilaisuuksia koskevat rajoitukset kaikissa riskiluokissa on otettu leviämisalueilla käyttöön tartuntatautilain 58 § mukaisesti, mukaan lukien lasten ja nuorten harrastustoiminta. Lisäksi kaikkien ravintoloiden aukioloa linjattiin rajattavaksi lisää niin, että ne sulkisivat ovensa jo kello 18. Myös ravintoloiden täyssulusta keskusteltiin, mutta päätöksiä ei tehty.

18.1.2022 hallitus neuvotteli koronastrategian päivittämistarpeesta tartuntamäärien edelleen noustessa. THL oli arvioinut, että tautihuippu saattaa osua tammi-helmikuun vaihteeseen ja lähiviikkoina erikoissairaanhoidon päätyisi keskimäärin 400–700 potilasta viikossa 12 viikon ajanjaksolla ja suurimmillaan 900–1 300 potilasta tehohoidon kuormituksen ollessa kuitenkin selvästi maltillisempaa aiempiin variantteihin verrattuna. Hallitus päätti

saamiensa tietojen pohjalta jatkaa rajoitusten voimassaoloa kahdella viikolla helmikuun 2022 puoliväliin saakka. Tästä yleislinjauksesta poikkeuksena hallitus ei aio jatkaa korkeakoulujen etäopetussuositusta eikä suositusta koskien lasten ja nuorten harrastustoimintaa, kun ne umpeutuvat 31.1.2022. Myös sisärajavahtovonta linjattiin päättymään 31.1.2022. Perusteena viime-mainitulle oli THL:n lausunto, jonka mukaan matkustamisella on vähäinen merkitys tautitilanteen kehittymiselle Suomessa ja näin valvonnan jatka-mista ei voida kansanterveydellisillä syillä perustella. Hallitus päätti neuvot-telussaan käynnistää myös hybridistrategian ja testaus-jäljitysstrategian päi-vitystyön. Mikäli epidemiatilanne sallii, rajoitusten asteittainen purkaminen ja koronapassin uudelleen käyttöönnotto voitaisiin aloittaa helmikuun puolen välin jälkeen. Myös koronapassin käytön laajentamiseen tähtäävää valmiste-lua päätettiin jatkaa. Rokotteiden merkitys ja rokote kattavuuden parantami-nen edelleen nähtiin keskeiseksi keinoksi

Tammikuun lopulla raskaana oleva ministeri Kiuru jäi sairauslomalle lääkärin määräyksestä ja edelleen 3.2.2022 alkaen äitiyslomalle. Ministeri Sarkkinen sijaisti Kiurua koronaministerityöryhmän puheenjohtajana siihen saakka, kun Kiurun sijaiseksi 27.1.2022 valittu kansanedustaja Aki Lindén aloitti ministe-rinä 4.2.2022.

Tarkastelujakson loppupuolella 27.1.2022 koronaministerityöryhmä esitti, että ravitsemistoiminnan rajoituksia lievennetään matalamman riskin ruoka-painotteisten ravintoloiden osalta 1.2.2022 alkaen niin, että anniskelu päät-tyisi klo 20 ja ravintolat suljettaisiin klo 21. Anniskelupainotteisissa ravinto-loissa anniskelu päättyisi edelleen klo 17 ja ravintola suljettaisiin klo 18. Ko-ronapassia voitaisiin edelleen edellyttää, mutta se ei vapauttaisi ravintolaa rajoitusten noudattamisesta. Koronapassin käytön keskeytystä esitettiin jat-kettavaksi kahdella viikolla helmikuun puoliväliin saakka. Lisäksi työryhmä esitti, että alueellisia viranomaisia ohjattaisiin luopumaan matalan riskin ti-laisuuksien ja tapahtumien täyssulusta 1.2.2022 alkaen. Esitetyt päätökset tehtiin ja ohjauskirje lähetettiin alueille kuun lopulla. Osa alueista oli jo ke-ventänyt rajoituksia ennen ohjauskirjettä ja lievennyspäätöksiä tehtiin vielä laajemmin sen jälkeen.

Hallitus linjasi 2.2.2022 rajoitusten asteittaisesta purkamisesta. Ravintolara-joituksia lievennettäisiin 14.2.2022 lukien niin, että anniskelu päättyisi kai-kissa ravintoloissa klo 23 ja aukiolo klo 00. Jos tautitilanne kehittyy edelleen suotuisasti, 1.3.2022 luovutettaisiin kaikista ravintolarajoituksista. Hallitus suositteli myös, että kaikki kulttuuri-, urheilu- ja tapahtuma-alan yleisötilai-suuksia sekä harrastustoimintaa koskevat kokoontumismäärä- ja asiakas-paikkarajoitukset purettaisiin kokonaan 14.2.2022 alkaen.

Hallitus päätti myös jatkaa koronapassin laajennukseen ja omaehtoiseen käyttöön liittyvän lainsäädännön valmistelua, jotta passi olisi valmiina siltä varalta, että epidemiatilanne pahenee esimerkiksi uuden virusmuunnoksen

takia. Nykymuotoisen koronapassin jäädyttämistä jatkettaisiin kuitenkin myös 15.2.2022 eteenpäin. Matkustamiseen tarkoitettu EU-koronapassi on tämän jälkeenkin käytössä normaalisti.

Koronastrategian päivittämistä ja testaus- ja jäljitysstrategian viimeistelyä päätettiin kokouksessa myös jatkaa.

6.1.3 Maahantulon rajoittaminen

Kuten aiemminkin kriisin aikana, maahantuloon liittyi kaksi eri kokonaisuutta: 1) sisä- ja ulkorajavalvonta eli millä perusteilla maahan voi päästä, sekä 2) maahantulon terveysturvallisuustoimet eli millaisia todistuksia, terveystarkastuksia testeineen ja omaehtoisia tai määrättyjä karanteeneja maahantulijoilta edellytetään.

Hallitus päätti 16.12.2021, että kun tuossa vaiheessa täyden rokotussarjan (kaksi rokotusta) saaneet voivat saapua Suomeen kaikkialta maailmasta, kolmansista maista tulevilta täysin rokotetuista alettiin lisäksi 21.12.2021 alkaen edellyttää myös alle 48 tuntia vanha negatiivinen covid-19-testitulokset rokotustodistuksen lisäksi. Päätös oli ensin voimassa 16.1.2022 saakka. Sen voimassaoloa on sittemmin jatkettu.

Hallitus linjasi 21.12.2021, että sisärajavalvonta otetaan uudelleen käyttöön Suomen rajoilla 28.12.2021 alkaen lähes viiden kuukauden tauon jälkeen. Hallitus katsoi, että omikron-virusmuunnoksen nopean leviämisen vuoksi tartuntatautilain mukaiset korvaavat toimenpiteet eivät yksin riitä turvaamaan terveydenhuollon kantokykyä. Päätös tehtiin valtioneuvoston istunnossa 28.12.2021 ja tuli voimaan heti. Ensi vaiheessa voimassaolo määriteltiin 16.1.2022 asti. Tammikuussa tehdyllä uudella päätöksellä sitä jatkettiin vielä 31.1.2022 saakka, jonka jälkeen sitä ei enää jatkettu.

Ulkorajavalvonta ja siihen liittyvät tiukat maahantuloperusteet olivat koko ajan voimassa tarkasteluajanjaksolla. Viimeisen, tammikuussa 2022 tehdyn päätöksen mukaan se on voimassa ainakin 14.2.2022 saakka.

Maahantulon terveysturvallisuustoimina Suomeen saapuvilta vaadittiin todistus täydestä rokotussarjasta tai alle kuusi kuukautta sitten sairastetusta covid-19-taudista sekä todistus alle 48 tuntia vanhasta negatiivisesta Covid-19-testituloksesta. Vaatimus koski 31.12.2021 asti vuonna 2005 tai sitä aikaisemmin syntyneitä ja 1.1.2022 alkaen vuonna 2006 tai sitä aikaisemmin syntyneitä. Sisärajavalvonnan ollessa voimassa 28.12.2021 - 31.1.2022 näitä edellytettiin siis kaikkialta maailmasta, myös EU- ja Schengen-alueelta Suomeen saapuvilta.

Negatiivista testitulosta ei edellytetty Suomen kansalaisilta, Suomessa pysyvästi asuvilta ulkomaalaisilta, eikä henkilöiltä, joiden maahantulon perusteena oli välttämätön syy, kuten pakottavat perheasiat tai muut pakottavat

henkilökohtaiset syyt. Kaikkia matkustajia koskivat kuitenkin tartuntatautilain mukaiset vaatimukset todistusten esittämisestä ja aluehallintoviranomaisten tekemät päätökset mahdollisista pakollisista terveystarkastuksista. Lisäksi tietyt poikkeukset koskivat eräitä Suomen ja Ruotsin sekä Suomen ja Norjan rajayhteisöjen asukkaita.

Matkustuskäytössä EU:n digitaalinen koronatodistus hyväksytään 1.2.2022 alkaen vain yhdeksän kuukauden ajan perussarjan viimeisen eli tyypillisesti toisen rokotteen saamisen jälkeen. Kolmannen rokotteen jälkeen ei todistuksen voimassaoloa toistaiseksi rajoiteta.

6.1.4 Elinkeinotoiminnan rajoitukset

Edellisen tarkasteluajanjakson lopussa hallituksessa linjattuja tiukennuksia myös elinkeinotoiminnan rajoituksiin toimeenpantiin alueilla joulukuun 2021 alkupuolella. Niin yleisötilaisuuksien rajoituksia kuin tilojen käyttöä koskevia rajoituksia tiukennettiin valtaosalla alueista.

Valtakunnallinen, kaikille leviämisalueille annettu etätyösuositus astui jälleen voimaan 2.12.2021. Hallitus linjasi, että sitä tulitisiin tarkastelemaan viimeistään 15.2.2022, ellei tilanne mahdollistaisi sitä jo aiemmin. Koronaministerityöryhmä päättikin 8.2.2022 puoltaa VM:n ja STM:n esitystä valtakunnallisen, leviämisalueille annetun etätyösuosituksen päättämiseksi 28.2.2022. Se totesi, että vaikka valtakunnallinen etätyösuositus päättyisi, alueellisesti suositus voitaisiin pitää voimassa leviämisalueille. Esimerkiksi pääkaupunkiseudun koronakoordinaatioryhmä linjasi jo tätä aiemmin, että alueellinen etätyösuositus on pääkaupunkiseudulla voimassa ainakin helmikuun 2022 loppuun saakka.

Tautitilanteen edelleen heikennyttyä hallitus suositteli 21.12.2021 alueellisia viranomaisia arvioimaan ja sen mukaisesti ottamaan laajasti ja täysimääräisesti käyttöön tartuntatautilain mukaisia pandemiantorjunnan keinoja. Tämä linjaus piti sisällään mm. tartuntatautilain 58 §:n mukaiset tilojen sulkemiset ja kaikki sitä lievemmat keinot.

Ongelmaksi todettiin tässä vaiheessa myös se, että koronapassia edellyttämällä saattoi vapautua muista rajoituksista paitsi tilojen sulkemismääräyksistä. Siksi hallitus linjasi, että nopealla aikataululla valmistellaan tartuntatautilain 58 i § mukainen valtioneuvoston asetus koronapassin määräaikaikäisen käytön rajoittamisesta 28.12.2021 alkaen kolmen viikon ajaksi. Hallituksen tavoite oli kieltää passin käyttö vain kohtalaisen ja korkean riskin tapahtumilta ja tiloilta, mutta sen sijaan sallia sen käyttö edelleen matalan riskin tapahtumissa ja tiloissa. Myöhemmin osoittautui, ettei kyseisen säännöksen tulkinta mahdollistanut tätä, vaan ainoa vaihtoehto oli poistaa passin käytettävyyden kaikessa toiminnassa ja käynnistää lainmuutoksen valmistelu säännöksen tarkentamiseksi tältä osin jatkoa ajatellen.

Koronapassin käytön kieltäminen rajoitusten vaihtoehtona ei kuitenkaan tarkoittanut sitä, ettei sitä voisi edellyttää asiakkailta rajoitusten rinnalla. Tähän toiminnanharjoittajia suorastaan kannustettiin, mutta kun sillä ei voinut enää vapautua rajoituksista, sen edellyttäminen ei saanut suurta kannatusta.

Samassa yhteydessä hallitus linjasi ja myöhemmin asetuksella määräsi merkittäviä tiukennuksia ravintolarajoituksiin: Ravitsemisliikkeissä koronapassin käyttöä rajattiin jo 24.12.2021 alkaen niin, että anniskelu päättyi ravitsemisliikkeissä klo 21 ja aukiolo klo 22. 28.12.2021 alkaen anniskelu päättyi klo 17 ja anniskeluravintoloiden aukiolo päättyi klo 18. Ruokaravintoloissa anniskelu päättyi niin ikään klo 17 ja aukiolo sallittiin koronapassilla klo 18-20. Asiakaspaikeista voi anniskeluravintoissa olla käytössä maksimissaan 50 % ja ruokaravintoloissa 75 % normaalista asiakaspaikeimäärästä.

Hallitus linjasi edelleen, että ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen opetuksen, vapaan sivistystyön, aikuisten perusopetuksen ja aikuisten taiteen perusopetuksen järjestämisessä siirrytään etäopetukseen 16.1.2022 saakka. Suositus ei kuitenkaan koskenut välttämätöntä lähiopetusta.

Etäopetussuositus ei koskenut perusopetusta, ammatillista koulutusta eikä lukiokoulutusta. Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos päivittivät aiemmat suosituksensa opetuksen ja koulutuksen järjestäjille.

6.1.5 Testaus ja jäljitys

STM päivitti joulukuun 2021 alkupuolella kansallista koronatestaus- ja jäljitysstrategiaa. Sen mukaan testauksen periaatteena oli edelleen tunnistaa tartunnat nopeasti, ehkäistä tartuntojen leviäminen väestössä ja suojella erityisesti henkilöitä, joilla on kasvanut riski vaikealle tautimuodolle. Yhdenvertaisen kohtelun varmistamiseksi kaikilla henkilöillä, joilla on koronavirustautiin sopivia oireita tai epäily koronatartunnasta tulee henkilön iästä riippumatta edelleen olla mahdollisuus päästä tarvittaviin diagnostisiin tutkimuksiin. Päivitetyn strategian mukaisesti näyte tulisi ottaa myös henkilöiltä, joilla on koronavirusinfektioon sopivia oireita ja jotka ovat saaneet kaksi koronarokotusta tai joilla on todettu koronavirusinfektio aiemmin ja annettu vähintään yksi koronarokotus sekä alle 12-vuotiailta lapsilta, joilla on koronavirusinfektioon sopivia oireita.

Välittömästi strategiapäivityksen julkaisemisen jälkeen useat terveydenhuollon asiantuntijat totesivat, etteivät terveydenhuollon käytettävissä olevat resurssit mahdollista strategian toteuttamista. Testaus- ja jäljitys olivat ylikuormittuneet jo ennen tätä ja kasvava viesti terveydenhuollon piiristä oli, ettei taudin leviämistä ollut kattavalla testauksella ja jäljittämisellä enää mahdollista tehokkaasti ehkäistä huomioiden myös sen, että samaan aikaan liikkeellä oli muitakin hengitystieinfektioita koronan lisäksi. Viestin mukaan terveydenhuollon resurssit tulisi suunnata muualle, sairaiden hoitamiseen,

rokotesuojan parantamiseen ja niiden kautta terveydenhuollon kantokyvyn turvaamiseen.

Käytännössä useilla alueilla testaamiseen ja jäljittämiseen käytettävää terveydenhuollon henkilökapasiteettia on vähennetty ja suunnattu toisaalle. Samalla testauskriteerejä julkisen terveydenhuollon puolella on tiukennettu. Vaikka edelleen testataan paljon, on selvää, ettei omikron-virusmuunnoksen levitessä kyetä testaamisen avulla löytämään kuin osa tartunnoista.

Kotitestauksen merkitys nousi aiempaan suurempaan arvoon ja asiaan liittyen mm. STM suositti lieväoireisten kotitestaamista ja THL antoi tästä tarkempia ohjeita kansalaisille. Kotitestien arvonlisäverokanta säädettiin tilapäisesti nollassa vuoden 2022 ajaksi.

Myös koululaisten ja toisen asteen opiskelijoiden kotitestaamista päätettiin suositella. Tästä on kerrottu tarkemmin luvussa 6.1.2.

Hallitus päätti neuvottelussaan 18.1.2022 käynnistää paitsi hybridistrategian päivittämisen, myös testaus-jäljitysstrategian päivitystyön.

Testauksen ja jäljityksen ylikuormituttua entistä suuremmaksi ongelmaksi muodostui se, että tartuntatautilääkärit eivät ehtineet ajoissa kirjoittaa tartunnan saaneille tarvittavaa todistusta, jonka nämä olisivat tarvinneet hakeakseen tartuntatautipäivärahaa. Tämä johti oikeudenmenetyksiin. EK oli ajanut sitä, että todistuksen kirjoitusoikeus tulisi antaa kaikille lääkäreille ja näin irrottaa eristys- ja karanteenipäätöstä koskevasta harkinnasta. Lopulta asiasta käynnistettiin pikaisella aikataululla lainsäädäntövalmistelu. Hallitus antoi asiasta eduskunnalle esityksen 27.1.2022. Sen mukaan sairastuvuudella olisi oikeus tartuntatautipäivärahaan, kun vakuutetulla on luotettavasti (PCR-testi tai antigeenitesti) todettu koronatartunta ja työhön osallistuminen ei ole suositeltavaa tartunnan leviämisen vuoksi. Oikeus tartuntatautipäivärahaan olisi myös alle 16-vuotiaan lapsen huoltajalla, jos lapsella on todettu koronatartunta ja lapsen varhaiskasvatukseen tai oppilaitokseen meneminen ei ole suositeltavaa tartunnan leviämisen takia ja huoltaja on sen vuoksi estynyt tekemästä ansiotyötä. Etuuden saaminen edellyttäisi lääkärintodistusta, mutta todistuksen voisi kirjoittaa muukin kuin tartuntatautilääkäri. Samalla tartuntatautipäivärahan takautuvaa hakuaikaa esitetään pidentettäväksi nykyisestä kahdesta kuukaudesta kuuteen kuukauteen. Esitys on tällä hetkellä eduskunnan käsittelyssä. Laki on tarkoitettu olemaan voimassa 30.6.2022 saakka.

6.1.6 Rokotteet ja rokottaminen

Tarkastelujaksolla rokottaminen eteni, joskin ensimmäisten ja toisten rokotusannosten osalta jo hitaasti. Kun toisen annoksen osalta tavoiteltu 80 %:n raja saavutettiin 18 vuotta täyttäneessä väestössä marraskuun 2021 puolivälissä, 3.2.2022 mennessä ensimmäisen annoksen oli saanut 87,4 % ja

toisen annoksen 84,7 % yli 18-vuotiaista. Kolmansiä rokotusannoksia oli alettu antaa vuoden 2021 syksyllä ja 3.2.2022 mennessä 55,3 % yli 18-vuotiaista oli saanut jo kolmannenkin rokotusannoksen.

Kolmannen rokotusannoksen merkitystä on korostettu erityisesti sen jälkeen, kun ilmeni, että omikron-virusmuunnosta vastaan rokotteen teho laskee jo muutamassa kuukaudessa toisen saadun annoksen jälkeen. Kolmas rokoteannos näyttää antavan pitkäaikaisemmän suojan myös omikronia ja erityisesti sen aiheuttamia vakavia tautimuotoja vastaan.

Muita keskeisiä rokotteisiin ja rokottamiseen liittyviä tapahtumia tarkastelujaksolla olivat seuraavat:

STM asetti 9.12.2021 kolmikantaisen työelämän koronapassia tai vastaavaa vaihtoehtoa koskevan lainvalmisteluhankkeen työryhmän. Hankkeen tavoitteena on löytää keino/keinoja entistä parempaan työpaikkojen turvallisuuden hallintaan, millä ehkäistään ja estetään altistumista covid-19-virukselle työssä. EK:n toiminta oli ratkaisevassa asemassa siinä, että hallitus asetti kolmikantaisen työryhmän. Työryhmän määräaika päättyi 11.2.2022.

Eduskunta hyväksyi 28.12.2021 tartuntatautilain väliaikaisen muutoksen, jolla säädettiin sosiaali- ja terveydenhuollon työnantajille velvollisuus huolehtia siitä, että lähikontaktissa vanhusten ja muiden riskiryhmiin kuuluvien henkilöiden kanssa työskentelevä henkilöstö ei aiheuta potilaille ja asiakkaille covid-19-tartuntariskiä. Keskeisenä tavoitteena oli suojella asiakkaiden ja potilaiden sekä henkilökunnan terveyttä ja palvelujärjestelmän kanto-kykyä. Lain vaatimukset astuivat voimaan 1.2.2022 ja tuosta eteenpäin lain voimassaoloaikana vuoden 2022 loppuun saakka työnantaja voi vain erityisesti syystä käyttää työntekijää, jolla ei ole riittävää suojaa koronatauti vastaan. Koronarokotuksesta kieltäytyjä voi vaihtoehtoisesti esittää työnantajalle tuoreen negatiivisen koronatestin. Myös sairastettu tauti tarjoaisi vaihtoehtoisen suojan. Mikäli henkilöillä ei näitä olisi esittää, työnantajan tulisi selvittää, mitä muuta työtä tämä voisi tehdä. Ellei sellaista löytyisi, palkanmaksu voitaisiin tilapäisesti keskeyttää.

Työ- ja elinkeinoministeriö tiedotti 3.2.2022, että Pohjoismaiden yhteinen rokotekehityksen ja -tuotannon esiselvityshanke on käynnistymässä. Esiselvityksen tavoitteena on kartoittaa pohjoismaissa olevia yrityksiä ja muita organisaatioita, joilla olisi valmiuksia kehittää ja valmistaa rokotteita. Lisäksi selvityksessä arvioidaan pohjoismaisen rokotekehittämisen arvoketjun vahvuuksia ja heikkouksia sekä mahdollisuuksia yhteistyölle.

6.1.7 Yritysten kriisituet

Loppuvuodesta 2021 voimaan tulleiden tiukkojen rajoitusten yhteydessä maan hallitus linjasi, että yrityksille valmistellaan uusi tukipaketti. Kustannustuen kuudes tukikierros sekä pienten yritysten sulkukorvaus valmistuvat

niistä ensimmäisinä. Kustannustuen kuudes tukipaketti on suunnattu matkailu-, ravintola-alan ja tapahtuma-alan yrityksille sekä liiketoimintarajoitusten alaisten yrityksille. Tuen haun on määrä käynnistyä helmi-maaliskuun vaihteessa 2022 ja tukikausi on 1.12.2021-28.2.2022. Samaan aikaan valmistellaan myös sulkemiskorvauksille uusi paketti.

6.2 EK:n keskeisimmät toimenpiteet

Ajankohta	Toimenpide	Esiitys	
8.12.2021	X	X	EK julkaisi Taloustutkimuksella teettämänsä tutkimuksen tulokset, joiden mukaan mm. 64 % suomalaista kannatti koronapassin käyttöä työpaikoilla. Tuloksiin viitaten EK esitti, että hallitus käynnistäisi viipymättä koronapassin käytön laajentamista koskevan lainsäädäntövalmistelun.
16.12.2021		X	EK yhdessä muiden työmarkkinajärjestöjen kanssa vetosi kuntapäätäjiiin, jotta kunnat hyödyntäisivät työterveyshuoltoa koronarokotuksissa Uudenmaan kuntien vastikään tekemän päätöksen tavoin.
17.12.2021	X		EK järjesti webinaarin aiheesta ”Miten opimme elämään koronavirusriskin kanssa?” Webinaarissa käsiteltiin ajankohtaisia koronaan ja erityisesti koronapassin käyttöön liittyviä työturvallisuus- ja juridisia seikkoja. Webinaari keräsi laajan yleisön, yli 300 osallistujaa. Webinaaritalenne myös julkaistiin EK:n sivuilla.
21.12.2021		X	EK yhdessä muiden työmarkkinakeskusjärjestöjen kanssa esitti hallitukselle, että eduskunnalle annetaan pikaisesti lakiesitys koronarokottamisen korvausten tarkistamisesta seuraavasti: - sairausvakuutuslaissa (3 luku 8 §) olevaa korvaustakseen korotetaan vähintään 16 euroon; ja - säännöksen voimassaoloa jatketaan vähintään vuodelle eli 30.6.2023 saakka.
Joulukuu 2021 – tammikuu 2022		X	EK ajoi määrätietoisesti sitä, että tartuntatautipäivärahan hakemiseksi tarvittavan todistuksen voisi kirjoittaa muukin lääkäri kuin tartuntatautilääkäri. Testauksen ja jäljityksen ylikuormittuminen oli johtanut siihen, että tarvittavia todistuksia ei saatu ajoissa ja

			oikeudenmenetyksiä tapahtui. Lopulta asiasta käynnistettiin lainsäädäntövalmistelu nopealla aikataululla.
21.12.2021	X		EK julkisti kannattavansa hallituksen edellisenä päivänä antamaa esitystä siitä, että koronan kotitesteihin käytettävä alv-kanta olisi vuoden 2022 ajan 0 %.
22.12.2021		X	EK julkisti ymmärtävänsä tehtyjen tiukkojen rajoitustoimien välttämättömyyden heikentyneessä tautitilanteessa, mutta samalla se esitti , että yritysten toiminnan ja työpaikkojen turvaaminen on tärkeää ja tästä syystä myös jatkossa tarvitaan kriisitukipaketteja rajoituksesta kärsineille aloille.
20.1.2022		X	EK yhdessä elinkeinotoiminnan järjestöjen kanssa esitti , että jäädytettyä koronapassia tulisi pikaisesti uudistaa niin, että se mahdollistaa palvelujen ja talouden avaamisen kevään aikana, kun korona hellittää. Koronapassin edellytyksiin tulee sisällyttää täysi rokotussarja, sairastettu tauti tai lääkärin lausuntoon perustuva lääketieteellinen syy. Passista poistettaisiin negatiivinen testitulos. Uudistettu koronapassi eli niin kutsuttu rokotepassi korostaisi ja kannustaisi rokotteen ottamiseen, mikä on taudin hallintaan paras keino.
21.1.2022	X		EK julkisti tuoreimman koronakyselynsä tulokset, joiden mukaan mm. yli 70 % yrityksistä antoi hallitukselle heikon arvosanan koronatoimista ja joka neljännellä yrityksellä on tällä hetkellä henkilöstöä lomautettuna tai irtisanottuna. Joka viides aikoo vähentää toimitilaneliöitään ja yli 70 prosenttia yrityksistä on sellaisia, joissa laaja ja pitempikestoinen etätyö vaikeuttaa merkittävästi toimintaa tai etätyö ei ole juuri mahdollista.
26.1.2022		X	EK yhdessä Hyvinvointiala HALI Ry:n ja Suomen Yrittäjien kanssa esitti , että hallituksen on valmisteltava suojamateriaalien nollaverokannalle välittömästi jatko sote-palvelujen turvaamiseksi. Jatko olisi tärkeä sote-palvelujen kannalta, sillä kunnat eivät ole korvanneet suojautumisen kustannuksia riittävästi yrityksille ja järjestöille. Euroopan komissio on osaltaan mahdollistanut verovapauden

			jatkamisen kesäkuun 2022 loppuun saakka. Nollaverokannan jatkon lisäksi sen soveltamisalaa on samalla laajennettava esimerkiksi työterveyshuoltoon, koska hallituksen linjauksen mukaan esimerkiksi työterveyshuolto ja yksityiset terveyspalvelut eivät voi ostaa suojamateriaaleja ilman arvonlisäveroa, vaikka sielläkin taistellaan pandemiaa vastaan.
27.1.2022	X		EK kiitti hallitusta aloitteen ripeästä edistämisestä, jolla tartuntatautipäivärahan saamiseen liittyvää prosessia helpotettiin niin, että jatkossa kaikki lääkärit voivat kirjoittaa päivärahan saamiseksi edellytettävän todistuksen. EK ja muut työmarkkinajärjestöt olivat jo aiemmin tukeneet STM:n aloitetta. Samalla EK julkaisi infopakettin esitetystä uudistuksesta.
28.1.2022	X	X	EK kiitti verohallintoa siitä, että se on myöntänyt maksuaikaa yritysten maksamille veroille kriisin aikana ja viimeiseksi tammikuun puolivälissä, kun se myönsi maksuaikaa myös jo maksujärjestelyissä oleville veroille. Lisäksi EK vetosi, että edelleen on tarve tukitoimille, jotta yritysten kaatumiset voidaan välttää ja työpaikat säilyttää. Uusi verojen helpotettu maksujärjestely voisi olla yksi keinoista.
31.1.2022	X	X	EK kiitti pääministeri Marinia tämän samana päivänä julkistamasta kannanotosta, jonka mukaan rajoitukset on purettava helmikuun aikana. EK pyrki varmistamaan, että myös STM on linjauksen takana ja vetosi hallitukseen, että Suomea on avattava määrätietoisesti nyt, kun sairaalahoidon tarpeen kehitys näyttää tämän selvästi mahdollistavan. EK totesi odottavansa hallitukselta selkeitä suuntaviivoja, miten tämä tapahtuu, jotta yritykset voivat valmistautua tilanteen muuttumiseen. EK vetosi myös etätyösuosituksen pikaisen purkamisen puolesta, koska yrityksillä on tarve päästä normaaliin toimintaan ja lähityöpaikoille on koko kriisin aikana jäljitetty suhteellisen vähän tartuntoja, joten lähi-työtä osataan tehdä terveysturvallisesti.
4.2.2022		X	EK:n toimitusjohtaja Jyri Häkämies lähetti koronaministeriötyöryhmälle, ministerien

			avustajille ja keskeisille kansliapäälliköille osoitetun kannanoton, jossa hän kiitti aiemmin viikolla julkaistuista linjauksista, alleviivasi määrätietoisesta ja ripeästä Suomen talouden ja yhteiskunnan avaamisen tärkeyttä ja vetosi sen puolesta, että valtakunnallinen etätyösuositus purettaisiin mahdollisimman pian.
--	--	--	--

6.3 Keskeisimmät onnistumiset

1. EK aloitti syksyllä 2021 uudelleen vaikuttamistyön rokotteiden saamiseksi laajemmin myös työterveyshuoltoon. Vaikuttaminen kohdistettiin aluksi pääkaupunkiseudun kuntiin ja sen jälkeen muuhun osaan Uuttamaata. Tässä onnistuttiin. EK oli myös mukana käytännön toteuttamisen suunnittelussa niin, että varmistettiin asian hoituvan myös käytännössä. EK vaikutti myös muihin kaupunkeihin, että ne seurasivat Uudenmaan esimerkkiä. Myös tässä onnistuttiin.
2. EK vaikutti siihen, että työelämän koronapassia koskeva valmistelu ja koronapassin vapaaehtoista käyttöä koskeva valmistelu saatiin liikkeelle.
3. EK yhdessä muiden työmarkkinakeskusjärjestöjen kanssa vaikutti siihen, että työterveyshuollolle maksettavien koronarokottamisen korvausten tasoa tarkistettaisiin.
4. EK ajoi onnistuneesti sitä, että tartunta-tautipäivärahan hakemiseksi tarvittavan todistuksen voisi kirjoittaa muukin lääkäri kuin tartuntatautilääkäri.

6.4 Asiat, joihin emme voi olla tyytyväisiä

1. Viestintä ja päätösten perusteet ovat olleet edelleen monissa kohdin epäselviä. Kaikkien rajoitustoimien kohdentamiset eivät ole olleet riskiperusteisuuden ja yhdenvertaisuuden kannalta perusteltuja, eivätkä kaikki rajoitukset näin oikeasuhtaisia ja välttämättömiä.

7 Linkkejä

Onnettomuustutkintakeskuksen raportti: [Koronaepidemian ensimmäinen vaihe Suomessa vuonna 2020](#). P202-01, julkaistu 30.6.2021.

Huoltovarmuusneuvoston raportti: [Huoltovarmuusneuvoston tarkastelu koronakriisin vaikutuksista](#). Julkaistu 19.11.2020.